

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2014 / 01

FİYATI: 4 TL

**Türkiye,
İlk karaciğer
naklinin
25'inci yılını
dünyanın ünlü
uzmanları
ile kutladı**

Sh:5

**Cengiz Özakıncı:
380 dilin
konuşulduğu
Amerika'da
ortak ve
resmi tek
dil var** Sh:13

**Ali Serdar
Bolat:
"Atatürkçe
Alfabe"nin
Bilimsel
Üstünlüğü**

Sh:34

**Sıtkı Aydınel:
Kuvayi
Milliye'nin
Sessiz
Kahramanları** Sh:19

**Yeni Yılda
Birlikte
Umut ve
Mutluluk İçinde**

Bir zamanların İstanbul'u ve azınlıklar, Ermeni meselesi ve Kıpçak kültürü, Puşkin ve ünlü Rus şairlerden, Nazım Hikmet ile Necip Fazıl'a uzanan, hareketli, akıcı bir dönem romanı... Haydarpaşa'dan kalkan Doğu Ekspresi'nin iki yolcusu... Hayatın sillesini yemiş ve engebeli yokuşlarda yürümek zorunda kalmış, yıllar sonra Erzurum'daki köyüne dönen Recep...

Anna Karenina tutkunu, genç ve gizemli "Kara Kız"... Geriye dönüşlerle ilerleyen roman, Recep'in yanından hiç ayırmadığı, ana yadigarı bir semaverin yıllar içindeki öyküsü etrafında şekilleniyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya 2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Yayın Genel Yönetmeni

Mete Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı :

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:

Haydar Göfer

Sanat Danışmanı:

Süheyla Dinç

Redaksiyon:

Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nühket Alicikoğlu

Başkent Üniversitesi'nin bir kültür hizmeti olan Bütün Dünya 2000,

Başkent Üniversitesi kuruluşlarından

1. Cadde, No: 77, Bahçelievler, Ankara adresindeki Aküm Reklamcılık, Danışmanlık ve Yayıncılık Ajanısı

Sanayi ve Ticaret A. Ş.'nin

3. Cadde, No: 2, Yenimahalle, Ankara adresindeki tesislerinde basılmıştır.

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Gürbüz Atabek, **Necmi Tanyolaç** Mete Tizer,

Kaya Karan, Alaettin Giray, Ayhan Erten, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Manuel Bilos, Cengiz Dolunay

Sürekli Yazarlar:

Yücel Aksoy, Pelin Hazar Aliabbasi, Sabriye Aşır,

Dr. Sıtkı Aydınel, Nuray Bartoschek, Sadi Bülbül,

Haluk Cansın, Yılmaz Dağdeviren, Haluk Erdemol,

Sema Erdoğan, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Metin Gören, İlyas Halil, Mümtaz İdil, Muzaffer İzgü,

Sinan Meydan, Mehmet Muhsinoğlu,

Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Sebahat Önen,

Cengiz Özakıncı, Saniye Özden, Tekin Özertem,

Bekir Özgen, Nergis Öztürk, Yaşar Öztürk, Sezin San,

Rifat Serdaroğlu, Mete Tizer, İzlen Şen Toker, İzmir Tolga,

Suat Türker, Engin Ünsal, Mehmet Ünver, Dr. Mehmet Uhri,

Orhan Velidedeoğlu, Mustafa Yıldız

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 215 51 27-313

Faks: (0312) 222 90 07

İletişim Adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok,

Kat: 3, Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

Tel: (0216) 456 27 27 (pbx)

Faks: (0216) 456 27 29

Dağıtım: Yaysat

Basım Tarihi: 24 / 12 / 2013

www.butundunya.com.tr

butundunya@butundunya.com.tr

3 Bir Mesleğin İlk Öğretisi
Mete Akyol

**5 Türkiye'de Karaciğer Naklinin
25. Yıldönümü Kongresi**
B.D. Yazı İşleri

In Honor of Prof. Thomas E. Starzl

- 9 Nar-Tugan Şenliği** *Arif Vidinli*
- 13 Amerika Birleşik Devletleri'nde Tek Ortak Dil İngilizce**
Cengiz Özakıncı
- 19 Kuvâ-yi Milliye Döneminde Unutulan Kahramanlar**
Dr. Sıtkı Aydınel
- 23 Hakimiyeti Milliye Yazıları**
- 25 Atatürk'ün Kişiliği**
Cengiz Önal
- 30 Nelson Mandela, Fani Madida ve Yüce Atatürk** *Metin Gören*
- 34 Qwx Harfleri ve Atatürk Alfabesinin Eşsizliği**
Ali Serdar Bolat
- 39 Atatürk'ün Fabrikaları**
Sinan Meydan
- 45 Ahmet Vefik Paşa** *Konur Ertop*
- 51 İstanbul Şehir Tiyatrosu 100 Yaşında** *Tekin Özertem*
- 56 Annesi, Sokullu'nun Sadrazam Olacağını Rüyasında Görmüştü**
Gürbüz Evren
- 61 Bir Mandalina Hikayesi**
Can Pulak

- 63 Odysseus'un Truva'dan Dönüşü ve Odyssea**
Haluk Erdemol
- 67 Giuseppe Verdi** *Mete Tizer*
- 69 Yalnız Adam** *Yahya Aksoy*
- 73 Viola Organista** *Sabriye Aşır*
- 77 Yaprak Dökümü**
Orhan Velidedeoğlu
- 81 Kral Çıplak** *Nuray Bartoschek*
- 85 Seyirci Koltuğu**
Meral Ağabey Akıncı
- 88 Direnmenin Gücü** *Nergis Öztürk*
- 91 Teğmen Gıyas ve Sahra Pilleri**
Musafa Tokyay
- 95 Simon Bolivar** *Mümtaz İdil*
- 101 İstanbul'un Trafik Sorunu**
Suat Aytın
- 106 Kim Kimdi?** *Sabriye Aşır*
- 111 Neler Olmuyor ki Dünyada**
Sezin San
- 118 Pompei İzleni** *Şen Toker*
- 123 Guguk Kuşu** *Muzaffer İzgü*
- 127 Rekabetin En Güzeli**
Yücel Aksoy
- 129 Hayırsız** *Bekir Özgen*
- 135 Bir Kar Masalı** *Mehmet Ünver*
- 140 Ömür Diye Giydiğimiziz**
Mehmet Uhri
- 145 Hababam Sınıfı'nın Öğrencileri** *Sema Erdogan*
- 50 Fırçalayarak**
- 72 İlk Dersimiz Türkçe**
- 76 Bilginizi Denetleyin**
- 116 Ufak Tefek Bilgiler**
- 151 Çözümler**
- 152 Yarının Büyükleri**
- 154 Bulmaca**
- 156 Satranç**
- 158 Ayın Kitapları**
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük**

Bir Mesleğin İlk Öğretisi

Türkiye, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'yı kapsayan önemli büyüklükteki bir coğrafyada ilk karaciğer naklini, 8 Aralık 1988 tarihinde Prof. Dr. Mehmet Haberal gerçekleştirmiştir.

Kendinden başarılar beklenen bir tıp insanı açısından “sıradan bir görev” alçakgönüllülüğüyle tanımlanabilecek bu olay, hasta açısından yaşamsal değerinde bir can kurtaran, tıp bilimi açısından önemli bir aşamaydı.

Türkiye Organ Nakli Derneği, bu önemli olayın 25'inci yıldönümü nedeniyle geçen ay Ankara'da uluslararası düzeyde bilimsel bir kongre düzenledi.

Dünya Organ Nakli Derneği'nin şimdiki başkanı ve önceki başkanları yanı sıra, dünyaca ünlü organ nakli cerrahlarının katıldıkları “Geçmiş, Bugünü ve Geleceğiyle Karaciğer Nakli” konulu uluslararası bu kongreye 21 ülkeden 62 uzman ayrıca, bildirileriyle bilimsel katkıda bulundular.

Her biri dünyanın çeşitli köşelerinden gelen uzmanlar, kürsüde bildirimini açıklamadan önce, dörtbuçuk yıl hiç haketmedikleri bir ağırlıkla çektik-

leri “Özgür Mehmet” özlemlerinin sınırsızlığıyla kollarını açtılar, dostları ve meslektaşları Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın boynuna sarılarak hem özlemlerini giderdiler, hem sevgileriyle ve dostluklarıyla, “eskimeyen bir eski dosta” yeniden kavuşmalarının sevincini paylaştılar, sonra da ona takdir ve hayranlıklarını dillendirdiler.

Bu sevgi seli karşısında “Dost Mehmet”in eli kolu dondu, boğazı düğümlendi, gözleri nemlendi.

Binlerce sözcüğe bedel bir teşekkür duygusunu, zorlukla da olsa, en az üç kez yineleyerek ve hecelerini tüm yüreğiyle vurgulayarak “Hepinize çok teşekkür ederim” diyebildi, fakat yine de, dörtbuçuk yılın her dakikasında onların herbiri için yüreğinde biriktirdiği minnet ve şükran duygularını gönlünce boşaltamadı.

Yapabileceğime sizin inanama-

yacağınız, yapabildiğime benim inanamadığım birşey yaptım kongrenin sonunda.

Ben de söz aldım ve dünyanın en ünlü organ nakli cerrahlarına hitaben ben de bir konuşma yaptım:

“Yakamdaki kimlik kartımda Türkiye yazmasına karşın içinizde en yabancı kişi benim” diye başladım konuşmaya ve kendimi en kısa yoldan şöyle tanıttım:

“Ben bir tıp adamı değilim” dedim.

Ve gerisi, çorap söküğü gibi geldi: “Bir tıp adamı, bir doktor değilim ama sizin satır satır bildiğiniz Hipokrat Yemini’nin şu maddesini ben de biliyorum:

‘Doktorluk mesleğinizin tüm ince-liklerini, tıp öğrencilerine ve genç meslektaşlarınıza öğretmek, hepinizin başta gelen görevleriniz arasındadır.’ Yemininizin bu maddesini, son dörtbuçuk yıl içinde büyük bir yetkinlikle uyguladığınıza gözlerimle ve yüreğimle tanık oldum. Yalnızca tıp öğrencilerine ve yalnızca genç meslektaşlarınıza değil, öğrencilik yıllarını da, genç doktor kimliklerini de uzun yılların ötesinde bırakmış meslektaşlarınıza da öğrettiniz, mesleğinizin ince-liklerini.

Sizin, **Prof. Jeremy Chapman**, Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı olduğunuz yıllarda tanıdığımız meslektaşınız ve dostunuz Prof. Mehmet Haberal’a destek vermek için dünyanın öteki ucundaki Sydney’den kalkıp, Silivri’ye gelmenizi unutamıyorum...

Sizin, **Prof. Francis Delmonico**, Dünya Organ Nakli Derneği Başkanı olmanızın sorumluluğundan da önce, “Mehmet benim dostumdur” yürek acınızla Amerika’dan geldiğiniz Silivri’den, “Üzüntü sözcüğü yetersiz kalır, yas tutuyorum” diyerek ayrılışınız, gözlerimin önünden hiçbir zaman gitmeyecek...

Sizin, **Prof. Nadey Hakim**, sabah uçağıyla geldiğiniz Londra’ya kalkacak akşam uçağına son dakikada yetişmeden önce

“İçerde Mehmet’e aynen şöyle söyledim: ‘Dışarda senin yapacağın çok işler var. Senin yerine burada ben yatsam, seni dışarı çıkarmazlar mı?’” derken sesinizin titremesini hâlâ koruyorum kulaklarımda...

Bu davranışlarınızla siz, hepiniz, Türkiye’deki üstelik kimbilir ne deneyimler sahibi meslektaşlarınıza, bir doktorun tıp bilgisinden önce ‘insanlık’ bilgisi öğrenmesi gerektiğini, uygulamalı olarak göstermiş olunuz.

Prof. Haberal’dan dörtbuçuk yıl boyunca esirgemediğiniz desteğiniz nedeniyle olduğu kadar, mesleğinizin bu çok önemli inceliğini bizim doktorlarımızdan esirgemediğiniz için de size çok teşekkür ederiz.”

Onlar beni alkışlarken, ben de içimden kendi kendime mırıldanıyordum:

“Umarım ve dilerim onlar bu öğretilerinizden yararlanmışlardır, mesleklerinin bu çok önemli inceliğini geç de olsa, öğrenebilmişlerdir...” •

meteakyol@butundunya.com.tr

Türkiye'de Karaciğer Naklinin 25'inci Yıldönümü Kongresi

Adı Bilimseldi ama
**Özünde vefa
dostluk, şükran
bütünleşmesiydi.**

Prof. Dr. Mehmet Haberal, kongreye katılan ABD'li biliminsanları ile ABD'nin Ankara Büyükelçisi Francis J. Ricciardone'yi tanıştırdı ve birlikte fotoğraf çektiler.

Türkiye'de ilk karaciğer nakli yapılışının 25'inci yıldönümü nedeniyle geçen ay Ankara'da düzenlenen "Geçmiş, bugün ve geleceğiyle karaciğer nakli" konulu kongre, "tıpta ulaşılan en yeni bulguların açıklandığı" bir bilimsel kongre özelliğinin ötesinde, dünyanın en üst düzeydeki biliminsanlarının 'önce

insanlık' ilkelerini bir kez daha anımsattıkları ve kanıtladıkları bir ortam kimliğiyle de Türk ve dünya tıp tarihine geçti.

Kongreye 21 ülkeden katılan ve bireysel başarılarıyla, tıp dünyasının göklerinde 'yüksekten uçan birer kartal' konumundaki 62 biliminsanın tek tek tümü bilimsel bildirisini açıklamak

Prof. Dr. Mehmet Haberal, Kongrenin açılışına katılan ABD'nin Ankara Büyükelçisi Francis J. Ricciardone'yi karşılıyor

için kürsüye çıktığında önce, ‘insanlık sorumluluğu’nu yerine getirdi, “Seni yeniden aramızda ve mesleğinin başında görmek ne büyük bir mutluluktur, Mehmet” diyerek hem kendi, hem meslektaşlarının duygularını açıkladı.

Yakın dostlarının kendisine “Mehmet” diye hitap ettikleri evsahibi Prof. Dr. Mehmet Haberal ise üç gün süren kongrede bambaşka bir mutluluk yaşıyor, Türkiye’de ilk karaciğer naklini yaptığı 8 Aralık 1988 tarihinin 25’inci yıldö-

nümünü kutladığı bu uluslararası kongreyi dünyada ilk karaciğer naklini yapan hocası Prof. Dr. Thomas E. Starzl'ın onuruna düzenleyerek, adıyla bütünleşen kendine özgü “vefa duygusu”nun yeni bir örneğini veriyordu.

Prof. Haberal kongre salonunu dolduran meslektaşlarına üst üste “Hepinize çok teşekkür ederim, çok teşekkür ederim, çok teşekkür ederim” derken onlara bu duygusunu gerçekte “Kongreye katıldıkları için” değil, dört buçuk yıllık zorunlu yalnızlığında kendisine, “asla yalnız olmadığını duyumsattıkları için” minnet ve şükran duygularını yüreğiyle yineleyerek ve ses tonuyla vurgulayarak açıklıyordu.

Kimi Avustralya’dan, kimi Güney kimi Kuzey Amerika’dan, kimi Asya’dan, Afrika’dan, Avrupa’dan kalkıp, Silivri’ye gelerek, kimi mektuplar, yeni yıl mesajları göndererek, kimi ülkesindeki üst düzey yöneticilerle

Prof. Dr. Haberal kongrenin açılış konuşmasını yaparken

görüşerek dostları ve meslektaşları Prof. Haberal’ı, dört buçuk yıl yalnız bırakmayan dünyanın ünlü biliminsanları, “25’inci Yıldönümü Kongresi”ne katılımlarıyla yalnızca bilimsel üstünlüklerini sergilemekle kalmadılar, dört buçuk yıl sonra özgürlüğüne kavuşan bir meslektaşlarının mesleğine dönmesi mutluluğunu paylaşarak, insansal üstünlüklerini de bir kez daha kanıtlandılar.

Sağlık sorunu nedeniyle kongreye gelemeyen “hocaların hocası” Prof. Dr. Thomas E. Starzl’ın, salonun iki

Prof. Haberal meslektaşlarına üst üste “Hepinize çok teşekkür ederim” derken onlara gerçekte “Kongreye katıldıkları için” değil, dört buçuk yıllık zorunlu yalnızlığında kendisine, “asla yalnız olmadığını duyumsattıkları için” minnet ve şükran duygularını yüreğiyle yineleyerek ve ses tonuyla vurgulayarak açıklıyordu.

yanındaki dev ekrandan görüntülü yayınlanan ve eski öğrencisi” Prof. Haberal’a verdiği “Aferin” değerindeki bir diploma özellikli açış konuşması, kendisini dinleyen öteki “eski öğrencileri” tarafından da içtenlikle alkışlandı.

Özellikle Orta Doğu ve Afrika’dan gelen biliminsanları, Prof. Thomas E. Starzl’ın konuşmasında yer alan “Türkiye ve bölge, Profesör Haberal’ın tarihi rolü sayesinde, organ naklinde başarıyı erken yakaladığı için şanslıdır” sözünü onaylarcasına, ülkelerinin Organ Nakli Derneği adına Prof. Haberal’a çeşitli ödüller verdiler.

Prof. Haberal, ABD’nin Ankara Büyükelçisi Francis Ricciardone’yi kongreye katılan Amerikalı biliminsanlarıyla tanıştırdı.

“Geçmiş, Bugünü ve Geleceğiyle Karaciğer Nakli” konulu kongrenin açılışına katılan ABD’nin Ankara Büyükelçisi Francis Ricciardone’yi Prof. Haberal, kongreye katılan Amerikalı biliminsanlarıyla tanıştırdı.

Büyükelçi Ricciardone’nin, “Gördüğüm kadarıyla siz biliminsanları, birbirinizle politikacı ve diplomatlardan daha iyi anlaşıyorsunuz ve ayrıca birbirinizle çok yakın dostsunuz” sözü Amerikalı biliminsanları arasında kahkahalara neden oldu.

Organ nakli cerrahı Roma Belediye Başkanı Prof. Dr. İgnazio Marino kongrede konuşmasını yapmak üzere geldiği Türkiye’de ancak ikibuçuk saat kalabildi.

Eski bir organ nakli cerrahı olan Roma Belediye Başkanı İgnazio Marino’nun öğle yemeği için Roma’ya dönmek zorunda olması nedeniyle, kongrede konuşmasını yaptıktan sonra sabah geldiği Ankara’dan iki saat sonra ayrılması da, kongrenin ilginç bir anıydı.

Türkiye’de ve bölgede organ naklinin 25’inci yıldönümünü nedeniyle geçen ay Ankara’da düzenlenen uluslararası bilimsel kongre, dış görünümü açısından bir bilimsel kongre olmasına karşın, özünde bir vefa, dayanışma, destek ve şükran, kısaca, insansal bir "bütünleşme" idi. • **Bütün Dünya**

YAZI İŞLERİ

Bir Türk Geleneđi

Nar-Tugan Şenliği

Türklerin tek tanrılı dinlere girmesinden önceki inançlarına göre, yerin göbeği sayılan yeryüzünün tam ortasında bir akçam ağacı bulunuyor.

Yazan: ARIF VİDİNLİ

Bu ağacın tepesi de gökyüzünde oturan tanrı Ülgen'in sarayına kadar uzuyor ve buna 'hayat ağacı' diyorlar. Bu ağacı, motif olarak bugün bizim bütün halı, kilim ve işlemele-
rimizde görebiliyoruz. Ülgen,

insanların koruyucusu; sakallı ve kaftan giymiş olarak sarayında oturuyor ve geceyi, gündüzü, güneşi yönetiyor. Türklerde güneş çok önemli. İnançlarına göre, gecelerin kısalıp gündüzlerin uzamaya başladığı 22 Aralık'ta gece, gündüzle savaşıyor.

Uzun ve çekişmeli bir savaştan sonra da gün, geceyi yenerek zafer kazanıyor. Ve güneş eskisinden daha fazla yeryüzünü aydınlatmaya başlıyor. Bu, güneşin yeniden doğuşu; bir 'yeni doğum' olarak algılanıyor Türklerde. Bayramın adı 'Nardugan'. Nar=güneş, tugan/dugan da doğan anlamına geliyor.

Astronomik olarak o günden itibaren geceler kısaltmaya, günler uzamaya başlıyor. İşte bu güneşin zaferini ve yeniden doğuşunu Türkler, büyük şenliklerle akçam ağacı altında kutluyorlar. Güneşi geri verdi diye iyilik tanrısı Ülgen'e dualar ediyorlar. Duaları tanrıya gitsin, diye ağacın altına hediyeler koyuyorlar; dallarına bezler ve kurdeleler bağlaya-

rak o yıl için dilekler diliyorlar. İnanca göre, bu dileklerin mutlaka yerine geleceği söyleniyor.

Bu bayram için evler temizleniyor ve güzel giysiler giyiliyor; ağacın etrafında şarkılar söylenip oyunlar oynanıyor. Yaşlılar ziyaret ediliyor, aileler bir araya gelerek birlikte yiyip içiyorlar. (Yedikleri, yaş ve kuru meyveler yanında, özel bir yemek ve bir tür de şekerleme.) Bayram, aile ve dostlar bir araya gelerek kutlanırsa ömrün çoğalacağına, uğur geleceğine inanıyorlar...

Anlatılanlara göre, akçam ağacı sadece Orta Asya'da yetişiyor ve örneğin, Filistin'de bu ağaç bilinmiyor. O nedenle, bu olayın Türklerden Hristiyanlara geçtiği; Hristiyanların, Hunların Avrupa'ya gelişlerinden sonra

Hayat ağacı temalı çini panolar

Hayat ağacı desenli kilim

onlardan görerek bu töreni aldıkları belirtiliyor. Türkler Gök Tanrı inancını kabul ettikten sonra dahi, Nar-Tugan'ı yılın en büyük bayramı olarak kutlamışlardı. Türklerin bu milli bayramı, daha sonra Batı kültürüne geçti ve daha sonra da Hristiyanlaştı. Çünkü bu kutlamanın İsa'nın doğumuyla ise hiçbir ilgisi yok. Doğum, güneşin yeniden doğuşunu temsil ediyor; ve Hz. İsa'nın doğum tarihinin 6 Ocak olduğu

İsa evrenin nuru, güneşi olarak algılanıyor ve bu kutlama pagan halklardan alınıp İsa'nın doğumu olarak 24 Aralık'a alınıyor ve buna da 'Noel Bayramı' deniyor

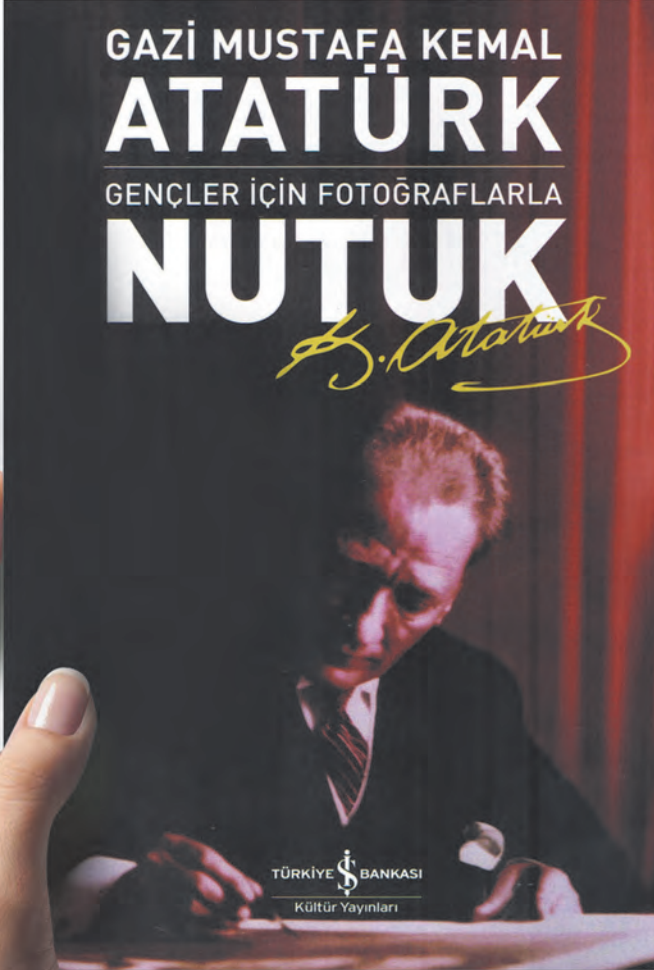
iddia ediliyor. Kaynaklara göre, İsa evrenin nuru, güneşi olarak algılanıyor ve bu kutlama pagan halklardan alınıp İsa'ya yakıştırılıyor. İmparator Konstantin (324-337) İznik'te toplanan konsülde, 22 Aralık'ta güneşin doğumu için yapılan bu pagan bayramı, İsa'nın doğumu olarak 24 Aralık'a alınıyor ve buna da 'Noel Bayramı' deniyor. (Batı kilisesi yani Katolikler ise, bunu 25 Aralık'ta kutluyorlar.)

Çam süsleme ise yine, ilk olarak 1605'te Almanya'da görülüyor ve oradan Fransa'ya ve diğer Hristiyan ülkelere geçiyor. Diğer yandan, Nar-Tugan bayramında Türklerin Ülgen'i bekledikleri ve ge-yiğe binmiş Ülgen'in evin bacasından içeri girerek çam ağacına hediyeler bırakacağına inandıkları da günümüze ulaşan bilgiler arasında yer alıyor. Bu yönüyle aslında Avrupa'nın Noel Baba'sı, Ülgen'in değişik bir versiyonu olarak görülüyor. Bu figürün, uzun kaftanı, ayağındaki çizmeleri, başındaki borkü ve kıyafetleri de, bu kanyı güçlendiriyor. Çünkü o yıllarda etekli elbise ve sandalet giyen Avrupalıların, bu giysilerle ilgisini bulabilmek mümkün değil. Ayrıca, atı ehlileştirip en uygun binici kıyafet olarak pantolonu Batı'ya armağan ettiklerini anımsamak gerekir. Denilebilir ki, Batı Nar-Tugan bayramını İsa'yla, Ülgen'i de Noel Baba ile özdeşleştirerek kendine bir Noel Bayramı çıkarıyor. Yani Batı, en büyük bayramını Türklerden ediniyor. •

Kaynaklar: *Muazzez İlmiye Çığ

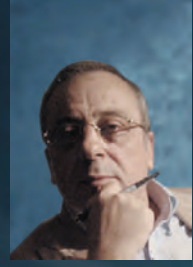
* Prof. Dr. Erhan Arıklı

Ey Türk gençliği! Birinci görevin, Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyetini sonsuza kadar korumak ve savunmaktır.(...) Zorla ve aldatmacayla sevgili vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve ülkenin her köşesi fiili olarak ele geçirilmiş olabilir. Bütün bu koşullardan daha acıklı ve daha korkunç olmak üzere, ülkenin içinde iktidara sahip olanlar aymazlık ve sapkınlık ve hatta hainlik içinde bulunabilirler. (...)
Ey Türk geleceğinin evladı! İşte, bu durum ve koşullar içinde bile görevin, Türk bağımsızlık ve cumhuriyetini kurtarmaktır!
Muhtaç olduğun güç, damarlarındaki soylu kanda mevcuttur!

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Otopsi
Cengiz Özakıncı

380 Ayrı Anadilin Konuşulduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde Tek Ortak ve Resmi Dil: İNGİLİZCE

1990 yılı nüfus sayımında ABD yurttaşlarına soruldu:
“Etnik ırk, soy kökeniniz nedir?”

Verilen yanıtlar ABD yurttaşlarının 500 dolayında değişik soy ve ırklardan geldiklerini ortaya çıkardı. (*Belgelerini geçen ayki yazımda yayımladım.*) Aynı sayımda ABD yurttaşlarına şu da sorulmuştu: “Evinizde hangi dili konuşuyorsunuz?”

Verilen yanıtlar, ABD yurttaşlarının, evlerinde İngilizce dışında 380 dolayında ayrı anadil konuşmakta ol-

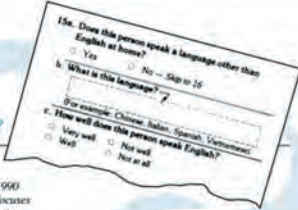
duklarını ortaya çıkardı.

ABD resmi raporlarında hangi eyalette kaç değişik anadil konuşulduğu da saptanıyor. 2010 nüfus sayımına göre:

4,779,736 nüfuslu **Alabama**'da 114 ayrı dil; 710,231 nüfuslu **Alaska**'da 109 ayrı dil; 6,392,017 nüfuslu **Arizona**'da 152 ayrı dil; 2,915,918 nüfuslu **Arkansas**'da 89 ayrı dil; 37,253,956 nüfuslu **California**'da

We asked... You told us

Language Spoken at Home

The Census Bureau conducts a census of population and housing every 10 years. This bulletin is one of a series that shows the questions asked in the 1990 census and the answers that you, the American people, gave. Each bulletin focuses on a question or group of questions appearing on the 1990 census questionnaires.

In question 15a on the 1990 census forms, we asked people if they spoke a language other than English at home. For those who answered yes, we asked which language they spoke (part b) and how well they spoke English (part c). From what you told us, we learned that:

- In 1990, 31.8 million U.S. residents, or 14 percent of the population 5 years old and over, reported they spoke a language other than English at home. These figures compare with 23.1 million persons or 11 percent in 1980.

Which Languages Were Spoken?

- After English, Spanish was the most common language spoken at home in 1990. More than half (54 percent or 17.3 million) of those who spoke a language other than English at home reported they spoke Spanish (see table). This is a sharp increase over 1980, when 11.1 million persons spoke Spanish at home, or 48 percent of those who spoke a non-English language.
- Spanish was nine times more frequent than French (including Creole), which was the second most common non-English language spoken at home and was used by 1.9 million persons. Then followed German, with 1.5 million speakers, and Chinese and Italian, each with 1.3 million. In total, 4.5 million persons spoke an Asian or Pacific Island language.
- The top 15 non-English languages spoken at home in 1990 reflected both new and old immigration patterns to the United States. The recent substantial immigration of Asian and Pacific Islander groups was evident in the dramatic increases between 1980 and 1990 in the number of speakers of Vietnamese, Hindi, Korean, Chinese, and Tagalog.
- In contrast, significant declines were noted over the decade in the number of speakers of some European languages, such as Italian, Polish, and Greek, whose peak wave of immigration was early in this century.

Language	Number (thousands)		Percent change, 1980-90
	1990	1980	
Spanish	17,245	11,116	56
French	1,930	*1,609	-20
German	1,548	1,587	-2
Chinese	1,319	631	109
Italian	1,309	1,618	-19
Tagalog (Pilipino)	843	*452	87
Polish	723	821	-12
Korean	626	266	135
Vietnamese	507	195	161
Portuguese	431	352	22
Japanese	428	336	27
Greek	388	401	-3
Arabic	355	217	63
Hindi (Urdu)	331	*130	155
Russian	242	173	40

*3 years and over; all other figures, 5 years and over

Which States Had the Largest Percentage of Persons Who Spoke Another Language?

- New Mexico had the largest percentage of persons who spoke a non-English language at home—36 percent—followed by California, with 31 percent (see map). Only five other States—Texas, Hawaii, New York, Arizona, and New Jersey—had a figure of 20 percent or more.
- In comparison, for the majority of States (34 in all), fewer than 10 percent of the population spoke another language at home. In seven States—all in the South—3 percent or fewer did so.

1990 ABD nüfus sayımında evde konuşulan anadil sorusuna verilen yanıtlar. (Sayfa 1)

213 ayrı dil; 5,029,196 nüfuslu **Colorado**'da 128 ayrı dil; 3,574,097 nüfuslu **Connecticut**'da 107 ayrı dil; 897,934 nüfuslu **Delaware**'de 81 ayrı

dil; 18,801,310 nüfuslu **Florida**'da 162 ayrı dil; 9,687,653 nüfuslu **Georgia**'da 141 ayrı dil; 1,360,301 nüfuslu **Hawaii**'de 104 ayrı dil; 1,567,582

nüfuslu **Idaho**'da 107 ayrı dil; 12,830,632 nüfuslu **Illinois**'da 140 ayrı dil; 6,483,802 nüfuslu **Indiana**'da 114 ayrı dil; 3,046,355 nüfuslu **Iowa**'da 113 ayrı dil; 2,853,118 nüfuslu **Kansas**'da 111 ayrı dil; 4,339,367 nüfuslu **Kentucky**'de 109 ayrı dil; 4,533,372 nüfuslu **Louisiana**'da 99 ayrı dil; 1,328,361 nüfuslu **Maine**'da 86 ayrı dil; 5,773,552 nüfuslu Maryland'da 145 ayrı dil; 6,547,629 nüfuslu **Massachusetts**'de 142 ayrı dil; 9,883,640 nüfuslu **Michigan**'da 141 ayrı dil; 5,303,925 nüfuslu **Minnesota**'da 123 ayrı dil; 2,967,297 nüfuslu **Mississippi**'de 85 ayrı dil; 5,988,927

nüfuslu **Missouri**'de 133 ayrı dil; 989,415 nüfuslu Montana'da 80 ayrı dil; 1,826,341 nüfuslu **Nebraska**'da 106 ayrı dil; 2,700,551 nüfuslu **Nevada**'da 114 ayrı dil; 1,316,470 nüfuslu New **Hampshire**'da 83 ayrı dil; 8,791,894 nüfuslu New Jersey'de 136 ayrı dil; 2,059,179 nüfuslu **New Mexico**'da 114 ayrı dil; 19,378,102 nüfuslu **New York**'ta 173 ayrı dil; 9,535,483 nüfuslu **North Carolina**'da 136 ayrı dil; 672,591 nüfuslu **North Dakota**'da 77 ayrı dil; 11,536,504 nüfuslu **Ohio**'da 128 ; 3,751,351 nüfuslu **Oklahoma**'da 131 ayrı dil; 3,831,074 nüfuslu **Oregon**'da 136

Table 1.
Twenty Languages Most Frequently Spoken at Home by English Ability for the Population 5 Years and Over: 1990 and 2000

(Data based on sample. For information on confidentiality protection, sampling error, nonsampling error, and definitions, see www.census.gov/prod/cen2000/doc/sf3.pdf)

Language spoken at home	1990		2000					
	Rank	Number of speakers	Rank	Number of speakers				
				Total	English-speaking ability			
				Very well	Well	Not well	Not at all	
United States	(X)	230,445,777	(X)	262,375,152	(X)	(X)	(X)	(X)
English only	(X)	198,800,798	(X)	215,423,557	(X)	(X)	(X)	(X)
Total non-English	(X)	31,844,979	(X)	46,951,595	25,631,188	10,333,556	7,620,719	3,386,132
Spanish	1	17,339,172	1	28,101,052	14,349,796	5,819,408	5,130,400	2,801,448
Chinese	5	1,249,213	2	2,022,143	855,689	595,331	408,597	162,526
French	2	1,702,176	3	1,643,838	2,228,800	269,458	138,002	7,578
German	3	1,547,099	4	1,382,613	1,078,997	219,362	79,535	4,719
Tagalog	6	843,251	5	1,224,241	827,559	311,465	79,721	5,496
Vietnamese ¹	9	507,069	6	1,009,627	342,594	340,062	270,950	56,021
Italian ²	4	1,308,648	7	1,008,370	701,220	195,901	99,270	11,979
Korean	8	626,478	8	894,063	361,166	288,477	228,392	36,028
Russian	15	241,798	9	706,242	304,891	209,057	148,671	43,623
Polish	7	723,483	10	667,414	387,694	167,233	95,032	17,455
Arabic	13	355,150	11	614,582	403,397	144,057	58,595	12,533
Portuguese ³	10	429,860	12	564,630	320,443	125,464	90,412	28,311
Japanese	11	427,657	13	477,997	241,707	146,613	84,018	5,659
French Creole	19	187,658	14	453,368	245,857	121,913	70,961	14,637
Greek	12	388,260	15	365,436	262,851	65,023	33,346	4,216
Hindi ⁴	14	331,484	16	317,057	245,192	51,929	16,682	3,254
Persian	18	201,865	17	312,085	198,041	70,909	32,959	10,176
Urdu ⁵	(NA)	(NA)	18	262,900	180,018	56,736	20,817	5,329
Gujarathi	26	102,418	19	235,988	155,011	50,637	22,522	7,818
Armenian	20	149,694	20	202,708	108,554	48,469	31,868	13,817
All other languages	(X)	3,182,546	(X)	4,485,241	2,831,711	1,060,052	479,969	113,509

NA Not available. X Not applicable.

¹ In 2000, the number of Vietnamese speakers and the number of Italian speakers were not statistically different from one another.

² In 1990, the number of Portuguese speakers and the number of Japanese speakers were not statistically different from one another.

³ In 1990, Hindi included those who spoke Urdu.

Note: The estimates in this table vary from actual values due to sampling errors. As a result, the number of speakers of some languages shown in this table may not be statistically different from the number of speakers of languages not shown in this table.

Source: U.S. Census Bureau, Census 2000 Summary File 3.

1990 ve 2000 yıllarında ABD nüfus sayımında evde konuşulan anadil sorusuna verilen yanıtların karşılaştırması.

ayrı dil; 12,702,379 nüfuslu **Pennsylvania**'da 152 ayrı dil; 1,052,567 nüfuslu **Rhode Island**'ta 81 ayrı dil; 4,625,364 nüfuslu **South Carolina**'da 105 ayrı dil; 814,180 nüfuslu **South Dakota**'da 79 ayrı dil; 6,346,105 nüfuslu **Tennessee**'de 117 ayrı dil; 25,145,561 nüfuslu **Texas**'da 170 ayrı dil; 2,763,885 nüfuslu **Utah**'da 123 ayrı dil; 625,741 nüfuslu **Vermont**'da 78 ayrı dil; 8,001,024 nüfuslu **Virginia**'da 135 ayrı dil; 6,724,540 nüfuslu **Washington**'da 166 ayrı dil; 1,852,994

nüfuslu **West Virginia**'da 84 ayrı dil; 5,686,986 nüfuslu **Wisconsin**'de 124 ayrı dil; 563,626 nüfuslu **Wyoming**'de 61 ayrı dil ve 601,723 nüfuslu **District of Columbia**'da 94 ayrı dil konuşulmakta olduğu; yapılan sayım sonucu resmen belirlenmiş bulunuyor.

2010 yılı sayımında, ABD nüfusunun yüzde 16,3'ünü oluşturan 50,500,000 (elli milyon beşyüz bin) kişinin evlerinde anadil olarak "Hispanic" (İspanyolca) konuşukları; bunların çoğunun 1960'lardan başlayarak ve sayısı her yıl katlanarak büyüyen göç dalgalarıyla Meksika'dan, Küba'dan, vs. ABD'ye göçmen olarak geldikleri; kırk yıl sonra 2050 yılına doğru ABD nüfusunun yüzde 30'unu oluşturacakları; bunların Amerikan yurttaşlığına girmiş olmalarına karşın, ezici çoğunluğunun Amerikan ulusuyla kaynaşmadıkları ve ülkenin ortak dili İngilizce'yi öğrenmedikleri, konuşmadıkları resmen saptanmış durumda...

2008'de ölen ABD'li akademisyen Samuel P. Huntington, Foreign Policy dergisinin 2004 Mart sayısında yayımlanan

"Hispanic Challenge" başlıklı yazısı ve aynı yıl yayımlanan "Biz Kimiz?" (Who Are We?) adlı kitabında, Ame-

2000 S. ST., NW • SUITE 702 • WASHINGTON, DC 20008
TELEPHONE: 202-453-0100 • FAX: 202-453-0108

Number of Languages Spoken in Each State

There are a wide variety of languages spoken by Americans across the United States. See below for the number of languages spoken in each state, in addition to English.

Alabama	114	Nebraska	106
Alaska	109	Nevada	114
Arizona	152	New Hampshire	83
Arkansas	89	New Jersey	136
California	213	New Mexico	114
Colorado	128	New York	173
Connecticut	107	North Carolina	136
Delaware	81	North Dakota	77
Florida	162	Ohio	128
Georgia	141	Oklahoma	131
Hawaii	104	Oregon	136
Idaho	107	Pennsylvania	152
Illinois	140	Rhode Island	81
Indiana	114	South Carolina	105
Iowa	113	South Dakota	79
Kansas	111	Tennessee	117
Kentucky	109	Texas	170
Louisiana	99	Utah	123
Maine	86	Vermont	78
Maryland	145	Virginia	135
Massachusetts	142	Washington	166
Michigan	141	West Virginia	84
Minnesota	123	Wisconsin	124
Mississippi	85	Wyoming	61
Missouri	133	District of Columbia	94
Montana	80		

This data was obtained from the Census American Community Survey for the years 2006-2008 and refers to languages spoken at home and the ability to speak English for the population five years and over.

ABD'de "U.S.English" vakfının yayımladığı 2006-2008 "Census American Community Survey" raporu.

rikan ulusuyla kaynaşmayan yüzde 16,3'lük "Hispanic" nüfusun, bu çoğalma hızıyla 2050 yılına doğru ABD'yi etnik bölünmeye sürükleyebileceğini; bunu önlemenin biricik yolunun ise, onların "rüyalarını bile İngilizce görecekları düzeyde İngilizce konuşmaları"ni sağlamak olduğunu savunuyordu.

Bundan sonra Amerika'da pek çok köşe yazarı 2050 öngörülerini yazmaya başladı. "Türk Huntington'u" diyebileceğimiz kimi yerli "Batı papağanları" da Huntington'a ait olan *ABD'nin 2050 yılında "Hispanic"ler tarafından parçalanacağı "kehaneti"*ni sanki kendi buluşlarıymış gibi sunan yayınlar yaptılar.

Çeşitli etnik kökenlerden gelen anadilleri farklı toplulukların bir ulus oluşturabilmesinin, "ortak bir dil" kullanmalarına bağlı olduğu, ABD'nin yaşayarak öğrendiği bir gerçeklik. Huntington'un değinmediği bir gerçek de şu:

ABD'nin geçmişinde, bugünün yüzde 16'lık "Hispanic"lerinden çok daha ağır, 1890'larda ABD nüfusunun yüzde 53'ünü oluşturan Alman kökenli yurttaşlar sorunu vardı. O yıllarda, sokaktaki her iki ABD yurttaşından biri Alman kökenliydi. Bunlar, ABD'de bütün derslerin Almanca okutulduğu okullar açıyor, Almanca gazeteler, dergiler, kitaplar yayımlıyor; Alman tiyatroları, Alman kabareleri, Alman birahaneleri, Alman şirketleri

ABD'nin anadili İspanyolca olan "Hispanic" nüfusunun artması sonucu 2050'ye doğru parçalanabileceği öngörüsünde bulunan Samuel P. Huntington, 2004 yılında Dünya Ekonomik Forumu'nda.

açıyor; ve caddeleri, sokakları Almanca işyeri tabelalarıyla donatılan Amerika, hızla Almanlaşıyordu. Dahası, 1890'larda ABD nüfusunun çoğunluğunu oluşturan bu Alman kökenliler dış politikayı bile etkiliyor, ABD'ye Almanya'nın düşmanına düşman, dostuna dost bir politika izlemesini dayatıyorlardı. Ancak, bu durum 1890'ların ikinci yarısında değişecek ve ABD nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Alman kökenliler, 1896'da ABD'deki Alman kanaat önderlerinin önerisiyle, ABD'nin ortak dili olan İngilizce'yi öğrenip günlük yaşamlarında kullanarak Amerikan ulusunun ayrıcalıksız yurttaşları olmaya yöneleceklerdi. Bu yöneliştten yüz yıl sonra yapılan 1990 – 2000 ABD nüfus sayımlarında, etnik kökenini Alman olarak tanımlayan ABD yurttaşlarının sayısı tüm nüfusa oranla yüzde 25'lere

113TH CONGRESS
1ST SESSION**S. 464**

To declare English as the official language of the United States, to establish a uniform English language rule for naturalization, and to avoid misconstructions of the English language texts of the laws of the United States, pursuant to Congress' powers to provide for the general welfare of the United States and to establish a uniform rule of naturalization under article I, section 8, of the Constitution.

IN THE SENATE OF THE UNITED STATES

MARCH 3, 2013

Mr. ENDORE (for himself, Mr. COBURN, and Mr. CHAMBLISS) introduced the following bill; which was read twice and referred to the Committee on Homeland Security and Governmental Affairs:

A BILL

To declare English as the official language of the United States, to establish a uniform English language rule for naturalization, and to avoid misconstructions of the English language texts of the laws of the United States, pursuant to Congress' powers to provide for the general welfare of the United States and to establish a uniform rule of naturalization under article I, section 8, of the Constitution.

- 1 *Be it enacted by the Senate and House of Representa-*
- 2 *tives of the United States of America in Congress assembled,*

ABD Senatosu'na sunulan "İngilizce Dil Birliği Yasa Tasarısı."

gerilemiş, İngilizce bilmeyen Alman kökenli Amerikalı sayısı ise yok denecek ölçüde azalmıştı. 1890'larda ABD nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Alman kökenlileri ortak dil İngilizce ile Amerikanlaştıran ABD'nin, bugünün %16'lık "Hispanic"lerini aynı yöntemlerle Amerikan ulus potasında kaynaştırması olanaksız değil... Nitekim, "Tek Dil İngilizce Akımı" (English-Only Movement) İngilizce'nin ABD'de hem tek ortak dil ve hem de tek resmi dil olarak benimsenmesi için çalışmakta. 1930'lar Türkiye'sinde "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyalarına benzer kampanyalar; bugün ABD'de ulusal dil İngilizce için yürütülüyor. 2005 yılında Kongre'ye sunulan "İngilizce Dil Birliği Yasa Ta-

sarısı" (English Language Unity Act) yasalaşma yolunda çeşitli aşamalardan geçerek, 5 Mart 2013 günü ABD Senatosu'na, 6 Mart 2013 günü Temsilciler Meclisi'ne sunuldu. Yasa tasarısı, "ABD'de resmi dil İngilizce'dir" maddesiyle başlıyor. Tasarıya göre, tüm ABD yurttaşları Bağımsızlık Bildirgesi'nin özgün İngilizce metnini, ABD Anayasasını ve yasalarını okuyup anlayacak ölçüde İngilizce bilecekler; bu düzeyde İngilizce bilmeyen göçmenler, ABD yurttaşlığına alınmayacak; devlet dairelerindeki bütün işlemler İngilizce ola-

cak; yurttaşlar özel yaşamlarında ise diledikleri dili kullanabilecekler...

Evet, ABD'de Mart 2013 itibarıyla son durum bu. Peki, Türkiye'de son durum ne?

ABD'de "Tek Resmi Dil: İngilizcedir", "Vatandaş İngilizce Konuş!" demek, Demokratik Cumhuriyetçiliktir; buna karşılık Türkiye'de "Tek Resmi Dil Türkçedir", "Vatandaş Türkçe Konuş!" dersiniz, "birileri" sizi anında "İrkçı Faşist" olarak damgalayacaktır. ABD ve diğer Batı ülkelerinde "Demokratik" sayılanın, Türkiye'de "İrkçı Faşizm" sayılması; Batı'da "Anarşi" olarak tanımlanacak türden görüş ve uygulamaların, Türkiye'de "Demokrasi" olarak yutturulması; bence, ülkemizin tüm sorunlarından çok daha önemli bir sorundur. •

cengizozakinci@butundunya.com.tr

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Sıtkı Aydınel

KUVÂ-Yİ MİLLİYE DÖNEMİNDE UNUTULAN KAHRAMANLAR

Cumhurbaşkanlığı Arşivinden bulduğumuz on bir belgede şunlar yazılmaktadır: “Mütareke mevadının (Mondros) düşmanlar tarafından tatbikine başlandığı ilk günden I. İnönü Muharebesine tekaddüm eden zamana kadar, Rumeli ve Anadolu’da muhtelif cephelerde vücud bulan -merkez muntikasındaki Merkez ordusu teşkilatı hariç- Kuvâ-yi Milliye teşkilatı ile bu meyanda kıtaat-ı askeriye tarafından alınan tertibat ve teşkilat sureti umumiyede bundan ibarettir. Vesaik olmadığından bu cephelerin o zamanki kuvvetleri tespit edilememiştir.”

Bu ifadeden sonra bu belgelerde Güney’de, Batı’da, Trakya’da kurulan bütün cepheler, bunlara komuta edenler, başlangıç ve bitiş

tarihleri ve kuvvetleri ile karşılardaki Yunan kuvvetlerinin miktarları belirtilmiştir . Önce bu belgelerin teyide ihtiyaç duyulmayacak kadar sağlam olduğunu ifade etmeliyiz. Sonra da bu belgelerin yorumuna geçebiliriz:

Bu belgeler Kurtuluş Savaşı-mızın iki safhaya ayrıldığını açıkça göstermektedir. Gotik harfleriyle ifade edilen belgelerde Kuvâ-yi Milliye Teşkilatı terimi geçmekte ve adı geçen savaşın birinci dönemi olan “Kuvâ-yi Milliye” dönemini ifade etmektedir. Bu döneme ait belgeler olmadığı için kurulan cephelerin mevcutları tespit edilememiştir denmektedir.

Gerçekten de bu oluşumlara katılan milis kuvvetleri gönüllülerden oluşmakta ve her gün yeni katkılarla mevcutları değişmektedir. Düşmanlar tarafından işgal edilen bölgelerde, Türklerin tarih sahnesine çıkışlarından beri geleneksel olarak yurtlarının işgaller karşısında gösterdikleri direniş ruhu ve gösterdikleri kahramanlık bu durumda da şahlanmıştır ve Kurtuluş Savaşımızın kazanılmasına öncülük etmişlerdir. Bu güne kadar Kuvâ-yi Milliye ruhu sözü sık sık gündeme gelmiş ancak yavaş yavaş bu ruhun kaybolmakta olduğu gözlenmiştir. Oysa bu ruh Türk’ün öz varlığına ve geleneklerine uyduğu için devam ettirilmesi gerekme-

tedir. Bu belgelerden sonraki belgelerde bütün cephelerde düzenli ordu ile yapılan muharebelere ait detaylar belirtilmiştir. Bu safhaya da “düzenli ordu” safhası diyebiliriz.

Şimdi de asıl konumuza “Kuvâ-yi Milliye Döneminde Unutulan Kahramanlar” a dönebiliriz. Hiç şüphe yok ki bu kahramanlar birkaç kişiden ibaret değildir. İsimleri bilinenler dışında da “İsimsiz Kahramanlar” daha da çoktur. İsimleri bilinenleri de bu yazıda saymak ve her birinin özgeçmişlerini ve yaptıklarını da belirtmek kitapları doldurur. Nitekim yazılmıştır da.

▼ İzmir Tepeköylü Esad Hoca-1921
(Mehmet Esad İleri)

Buna bir örnek: Aydın'ın Yunanlar tarafından 2000 kişiye yakın bir kuvvetle işgalinden sonra Aydın'ın güne-yindeki Balta köylülerin tümüyle Yunanlara karşı muharebe etmeye kalkışmaları ve bu muharebe devam ederken köyün kadınlarının da erkeklere su ve ayrı taşımaları tarihimizin altın sayfalarından birini teşkil etmektedir. Bu ismi bilinmeyen kahramanlara bir örnektir.

Mehmet Esad Bey Kurtuluş Savaşında Aydın Cepesinde önemli yararlar göstermiş, I ve II. Dönem TBMM'de milletvekilliği yapmış bir din ve siyaset adamıdır.

MEHMET ESAD BEY

İsmi bilinenlerden biri de **Mehmed Esad İleri'**dir. Mehmet Esad Bey 1882'de Gümülcine'de doğmuştur. Babası Müderris Mehmet Hilmi Efendidir. İlk, orta ve yüksek öğrenimini doğum yerinde yapmıştır. Medresede müderrislik ve İdadi Mektebinde öğretmenlik görevlerinde bulunmuştur.

Mehmet Esad Bey Kurtuluş Savaşında Aydın Cephesinde önemli yararlar göstermiş, I ve II. Dönem TBMM'de milletvekilliği yapmış bir din ve siyaset adamıdır. Balkan Savaşında

Gümülcine'nin işgali üzerine İstanbul'a göç etmiş burada Batı Trakya Derneği'ni kurmuştur. 1913'te kurulan "Batı Trakya Türk Cumhuriyeti" için başarılı çalışmalar yapmış; ancak Batı Trakya Osmanlı Devleti tarafından feda edilince memleketine dönmeyecek bir müderrisliğe tayinini istemiştir. Mehmet Esad Bey'in talebi uygun görülerek Aydın Sultaniyesi'ne atanmıştır. Müderrislik görevini I. Dünya Savaşı süresince devam ettirmiştir. İzmir'de Yunan işgalinin başlaması üzerine (15 Mayıs 1919) gençlerden topladığı gönüllüler ve zeybekler ile Aydın-Köşk cephesinde "Kuvâ-yi Milliye"ye katılmıştır. 16 Nisan 1920 tarihli Ankara Fetvasını "Çine'de Milli Ordu Müftüsü Esad" ismiyle imzalamıştır. TBMM I. Dönemi için 10 Ekim 1920'de yapılan seçimlerde Aydın milletvekili olarak meclise girmiştir. Mecliste Şeriye Evkaf, İrşad ve Milli Eğitim Komisyonlarında çalışmıştır. 26 Ocak 1922'de ordu geri hizmetlerine yardım için yurdun çeşitli yerlerine gönderilen milletvekilleri arasında Aydın bölgesinde görev yapmış, ordunun çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesinde yararlı olmuştur.

TBMM'nin II. Döneminde Muğla milletvekili seçilmiştir. "Lozan Antlaşması'nın TBMM'de görüşülmesi sırasında en çarpıcı eleştirileri yapmış, anlaşmanın oylanması sırasında 13 milletvekiliyle birlikte kırmızı oy kullanmıştır. II. Dönem milletvekilliği sona erince İzmir'in Torbalı ilçesine yerleşmiştir.

Soyadı kanunuyla birlikte İleri soyadını almıştır. 15 Nisan 1957'de İzmir'in Torbalı ilçesinde 75 yaşında vefat etmiştir. Mehmet Esad Bey 21 Kasım 1923'de milli mücadeledeki hizmetleri nedeniyle kırmızı-yeşil şeritli İstiklal Madalyasıyla ödüllendirilmiştir.

EFE AYŞE:

Efe Ayşe 1894 yılında İmamköy'de (Aydın Merkez) doğmuştur. Baba adı Mustafa'dır 1910 yılında Kayacık köyü nüfusuna kayıtlı Mustafa adlı kişi ile evlenmiştir. Ve iki kız çocuğu sahibidir.

Eşi 1915 yılında Çanakkale Cephesinde şehit düşmüştür. Efe Ayşe eşinin şehit düşmesi üzerine tekrar İmamköy'e yerleşmiştir. Yunanların Aydın'ı işgali sırasında İmamköyü ele geçirmeleri üzerine silahlanarak Umurlu'daki Sancaktar Ali Efe Grubu'na katılmıştır. Aynı gruptaki Çiftlikli Kübra ve Ayşe Çavuş ile birlikte ilk olarak Kepez sırtlarında düşmanla savaşmış, daha sonra Aydın Cephesinde yer almıştır. Düşmanın Aydın'dan birinci kez çıkartılması üzerine köyüne geri dönmüştür. Aydın'ın ikinci kez işgali üzerine Yörük Ali Efe Grubuna katılarak Köşk cephesindeki muharebelerde yer almış ve milli mücadelenin sonuna kadar savaşmıştır. Efe Ayşe milli mücadeledeki başarıları nedeniyle Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın teklifi üzerine TBMM tarafından kırmızı şeritli İstiklal Madalyasına layık görülmüştür.

Madem ki burası bizim vatanımız biz de bu vatanın olmalıyız. İzzetle ölmek zilletle yaşamaktan çok daha iyidir.

Efe Ayşe diyor ki: "Bazı kadınların içinde bir pehlivan; bazı erkeklerin içinde de korkaklıklarından dolayı bir kadın gizlidir. Kemer belindir, çizme ayağın, börkü başındır. Madem ki burası bizim vatanımız biz de bu vatanın olmalıyız. İzzetle ölmek zilletle yaşamaktan eftaldır. (Çok daha iyidir.)"

Bu yazıda sadece bu kadar örnekle yetiniyoruz. Daha yüzlerce bu gibi kahramanlar "Kuvâ-yi Milliye" döneminde büyük yararlar göstermiştir. •

sitkiaydinel@butundunya.com.tr

Hakimiyeti Milliye

YAZILARI

Basın Bunalımı

Harf Devrimi'nin hemen ardından ortaya çıkan Basın Bunalımı gittikçe vahim bir aşamaya giriyor.

İstanbul'da çıkan haftalık ve aylık dergilerin hemen hepsi kapandı. Bunlar arasında birkaç mizah gazetesi kaldı ve onlar da nerde ise düşüp, kaybolacaklar. Bundan sonra sıra belli başlı günlük çıkanlara gelecek ve işte o zaman korktuğumuz başımıza gelecek.

Fakat şimdiden haber verelim ki, biz bu bunalımı Harf Devrimi'nin

Bizde her devrim gibi kültür ve bilim alanındaki devrimler de hep devlet marifetiyle oluşur ve onun gücüne dayanarak yürür.

bizzat kendi bünyesinden çıkan bir arıza gibi görenlerden değiliz. Eğer başlangıçta gerekli olan önlemler alınsaydı; bu bunalımdan sakınmanın mümkün olabileceğine inananlardanız.

Bu önlemlerin zamanı tamamıyla geçti mi? Biz ona da ihtimal veremeyiz. Çünkü ortada henüz düzeltilmesi mümkün olmayan hiçbir durum yoktur.

Bugün, hükümet buna bizim verdiğimiz önemi verecek olursa; derde çare bulmakta hemen hiçbir güçlükle karşılaşmayacaktır. Yayın ve Basın alanında Devlet, ihtiyaç duyulan düzenlemeleri açık ve anlaşılabilir bir şekilde ortaya koymalıdır.

Böylelikle hem Harf Devrimi'nden beklenen yarar süratle sağlanmış ve hem de bu sebeple memleketin bilim hayatına, kendi kontrolü altında, eşi görülmemiş bir düzen ve tertip verilmiş olacaktır.

Bizde her devrim gibi kültür ve

bilim alanındaki devrimler de hep devlet marifetiyle oluşur ve onun gücüne dayanarak yürür. Bunun başka türlü olabilmesine ihtimal vermek Türk Ulusu'nun karakter ve tarihini tamamiyle bilmemek demektir.

Her hususta devletçi olan bir ulusun yalnız kültür ve bilim işlerinde bunun aksi bir yetenek göstermesine, bir yön almasına beddua etmek neden?

herkesin böyle yorumlayacağına kuşku yoktur.

Avrupa'nın ve Amerika'nın Türkler aleyhine çoğunlukla heyecanlı ve olumsuz haberler vermek amacıyla olan basını, böyle bir olaydan azami şaşkınlığı ve acıklı bir durumu çıkarmaya çalışacaklardır. Ve bütün bunlar ne için?

Türk milleti her devrimde olduğu gibi, bu sefer de dünya önünde bir sınavdan geçiyor. Bu sınavı da başarıyla vereceğinden asla hiç kimsenin kuşkusu olmasın.

Gerçekçi olalım lütfen...

Günün birinde her şeyin kendiliğinden yoluna girmesini beklemek iyimserliğine, özellikle bu Harf Devrimi'yle ilgili olan konularda asla düşmeyelim.

Türk milleti her devrimde olduğu gibi, bu sefer de dünya önünde bir sınavdan geçiyor. Bu sınavı da başarıyla vereceğinden asla hiç kimsenin kuşkusu olmasın.

Türkiye'de Basın Bunalımı'nın bizim korktuğumuz aşamaya girmesi bütün milletin fikri ve manevi iflası anlamını içerebilir. Bu bizim uluslararası itibarımız için epeyce büyük bir zarardır.

Gerçi biz biliyoruz ki, bu bunalımın en büyük sebeplerinden birisi ekonomiktir, bu durumu

Türk Basını Harf Devrimi'nin gerektirdiği düzen ve teşkilatı tamamlayacak araçlardan yoksun olduğu ve yahut bunları sağlayabilmek için katlandığı masrafların altından kalkamayacağı için bunalımdadır.

Hâlbuki Basının masrafları belirli bir düzene sokulur, israf anlayışından bir an evvel çıkılır ve harcamalar gerektiği şekilde yapılır da biraz da tasarruf ilkesiyle hareket edilirse sorunun kendiliğinden çözüleceğine inanıyoruz.

Eğer bu düzen ve teşkilatın, bu masrafların en çok neye mal olduğunu söyleyecek olursak, herkes hayrete düşer ve basitken derdin bu kadar umulmaz bir hale sokuluşuna hiçbir anlam veremez.

Hâkimiyeti Millîye Gazetesi
17 Nisan 1929

Atatürk'ün Dünyası Cengiz Önal

“Uluslar üzüntü ve keder bilmemelidir. Liderlerin görevi, hayatı neşe ve şevkle karşılamak hususunda halkına yol göstermektir. Elimizdeki programın ruhu, bizi yalnız bir kısım vatandaşla alakalı kalmaktan meneder. Biz, büyük Türk ulusunun hizmetindeyiz. ”

Gazi Mustafa Kemâl Atatürk

49

Atatürk'ün Kişiliği

Atatürk, fiziki yapı olarak, ortadan biraz daha uzun boylu, ince ve sağlam yapılı, açık sarı saçlı, geniş alınlı, elmacık kemikleri belirgin, açık mavi gözlü, etkili bakışlı ve düzgün bir yüz yapısına sahipti. Dolayısıyla, ilk bakışta etkileyici bir görünümü vardı. Kendisini tanıdıkça bu etkileme, elbette ki kendisini bir o kadar daha göstermekteydi...

Mustafa Kemal, tabiatı itibarıyla az da olsa sıkılgan olmakla beraber, cemiyet içinde bulunmaktan ve konuşmaktan hoşlanıyordu. Konuşması keskin ifadeli, kararlı, etkili ve ilgi çekiçiydi. Giyimine çocukluktan beri özen gösterir, daima temiz ve düzgün giyinirdi. Her zaman tıraşlıydı ve temizlik konusunda çok titizdi. Mutlaka her gün banyo yapmayı alışkanlık haline getirmişti. Geceleri çok geç yatar, az

Asker Atatürk

uyurdu. Kahve ve sigara tiryakiliği vardı. Akşam yemeklerini davetlileriyle yemek, vazgeçilmez bir alışkan-

lıydı. Sofrada yemeğin yanı sıra içki, bazen müzik de olurdu. Sofra Atatürk'ün dostlarıyla stres attığı, önemli konularda fikir alışverişinde bulunduğu, gerekli hallerde nabız yokladığı, bazen de görev vereceği insanları ölçüp-biçtiği bir yerdi. Çoğu zaman da; salondaki kara tahta önünde bilimsel tartışmalar yapılırdı. Kısacası Mustafa Kemal'in akşam sofraları, çok çeşitli konuların görüldüğü, tartışıldığı adeta akademik bir alan gibiydi.

Atatürk'ün en fazla göze çarpan özelliklerinden birisi de, hareket ve kararlarında çabuk, kesin, açık ve enerjik olmasıydı. O, her şeyden önce gerçekçiydi... Harekete geçmeden önce konuyu en ince ayrıntısına kadar gözden geçirir, zaman, mekan ve imkan faktörlerini mükemmel kullanırdı.

Yaşamı boyunca, "Zamanında hiç bir şeyi kaçırmamak ve zamansız hiç bir şeye girişmemek" ilkesini başarıyla

Çalışmalarında ve yaptıklarında hakim olan unsur duyguları değil, akli ve mantığıydı.

uyguladı. Gerektiğinde durmasını ve uygun zamanının gelmesini beklerdi. Ama kesin karar verdikten sonra, artık dur-durak bilmez, kararını büyük bir enerji, yıkılmaz bir irade ile tereddütsüz takip ederdi.

Pratik ve berrak zekâsı, hiç bir tehlike karşısında yıkılmayan azmi, insanları doğru ve en işe yarayacakları yerde değerlendirmesi, girişeceği işe mani olacak engelleri yıkmakla işe başlaması, ona başarıya giden yolları çok çabuk açıyordu. Çalışmalarında ve yaptıklarında hâkim olan unsur duyguları değil, akli ve mantığıydı. Büyük Zafer'den sonra, Türk Ordusu'nun Boğazlara yürümesi emrini vermiş, ancak bu esnada bir insanın zor

Bir baloda yakın çalışma arkadaşları ve eşleri ile

dayanabileceği tahriklere kapılmamış ve böylelikle de kariyerini kurtarmak için çatışma arayan, emperyalist Batı'nın adeta sözcülüğünü yapan İngiltere Başbakanı Lloyd George'un plânlarını boşa çıkarmıştır.

En yakınında bulunan silah arkadaşları bile bunun bir askeri taktik olduğunu fark edememiş, bir anlığına tedirginliğe kapılmışlardır. Ama o, böylelikle emperyalist Batılı gücü dize getirmiş ve Mehmetçiğin bir damla bile kanını dökmeden hem Boğazları ve hem de Doğu Trakya'yı kurtarmış, vatan topraklarına katmıştır.

Kişisel müzik zevki alaturka ağırlıklı olmakla beraber, toplumu ve kimi müzisyen ve sanatçıları Batı musiki-sine yönlendirmeyi özendirmişti. Kadın konusunda da duygularını ve alışkanlıklarını değil, çağın ve geleceğin gereklerini ön plâna almış, kadına gereken özgürlüğünü vererek, kadın-erkek eşitliğinin yollarını açmıştı.

Vaz geçemediği alışkanlıklarından biri de okumaya olan merakıydı. Daha öğrencilik yıllarında küçük harçlığından kitaplar aldığı biliniyordu. Genç subaylık yıllarında askerlikle ilgili tercümelemler yaptı. 1927'de hacimli bir eser olan Büyük Nutku üç ay içinde kaleme aldı.

Onun savaşı sırasında

Atatürk yeni Türk harflerini anlatıyor
bile ciddi kitaplar okuduğu görüldü.
Hatta 26 Ağustos 1922 gecesi, Kocatepe'deki çadırlı ordu karargâhında,

Türk Dili Kurultayı toplantısına başkanlık ediyor.
4 Ocak 1933

sabaha karşı uygulanacak planlar konusundaki çalışmalardan sonra, karar-gâhındaki komutanlar birkaç saatliğine uyumaya çekildiğinde, İsmet Paşa çadırından dışarı çıkıp Mustafa Kemal'in ışığının yandığını fark etmesi üzerine Mustafa Kemal de dışarıya çıkmış ve İsmet Paşa'nın, herhangi bir rahatsızlığın mı olup-olmadığını sorduğunda, kitap okuduğunu ve çok da iyi geldiğini belirtip, elindeki Çalıkuşu romanını İsmet Paşa'ya verdiği anılarında yer almış bir gerçektir.

Devlet Başkanı olduktan sonra, Çankaya'da on bin cildi aşkın bir kitaplık oluşturdu. Eline

aldığı kitabı bitirinceye kadar okur, önemli gördüğü yerleri kırmızı-mavi kalemle işaretlerdi. İlgili duyduğu konularda yurt dışından kitaplar getirtti.

Kendisini en çok memnun eden hediyenin kitap olduğu biliniyordu. Atatürk, ömrünün son yıllarında özellikle dil ve tarih konuları ile yakından ilgilendi. Bu konularda bilimsel çalışmalar yapılması için Türk Tarih ve Türk Dil Kurumlarını kurdu. Birer akademi haline gelmelerini sağladığı bu kurumların yaşaması için vasiyetnamesine özel hükümler koydu.

Asker kökenli olduğu halde demokrasiye sonuna kadar inanmış ve ülke kalkınmasının sağlanması için sorunların sadece askeri önlemler ve ordu gücüyle çözüme kavuşturulmasına inanmıyordu. Sivil yönetimin ülkenin başında olmasını ve ordunun, gerekmedikçe, kışlasından çıkmamasını istiyordu. Savaştan sonra mareşal üniformasını çıkarmış, bir iki vesile dışında bir daha giymemişti. Gönlünde olan demokratik yönetimdi.

İki defa çok partili hayatı denedi. Yoğun devrimler içinde, bu rejimin yürümeyeceği, devrimlerin tehlikeye girebileceği anlaşıldığından çok partili rejimden vazgeçildi. Ancak O'nun arkasında gücünü halktan alan, halk için çalışan bir idare bırakmak istediği biliniyordu.

Resmî ilişkilerinde son derece titiz davranan Atatürk özel hayatında, dostlarının her türlü nazını çekerdi. Meclisleri daima samimi ve neşeliydi. Davetlileri serbest konuşturmadan zevk alırdı. Kindar değildi. Öfkesi

çabuk geçerdi. 150'likleri affederek yurda dönmelerine izin verdi. Hatta 1931 yılı sonbaharında, Reşit Galip'in de davetliler arasında bulunduğu ve Dolmabahçe Sarayı'ndaki bir akşam yemeğinde, dönemin Milli Eğitim Bakanı ve Mustafa Kemal'in Harbiye'de Öğretmenliğini yapmış olan Esat Mehmet(Sağay) Bey ile Reşit Galip arasındaki bir tartışması esnasında, Atatürk, Esat Mehmet Bey'in

bir zamanlar öğretmeni olduğunu hatırlatarak olaya nazikçe müdahalede bulunmasıyla bile ortam yine de sakinleşmeyince, Reşit Galip'in biraz açık havaya çıkarılmasını rica etmiş, Reşit Galip de sofrada, "Burası milletin sofrasıdır kalkmam..." diye karşılık verince, o, arkadaşlarıyla beraber sofradan kalkmıştır.

Mustafa Kemal, davetlilerin gözü önünde yaşanan böyle bir olaya karşın Reşit Galip'e asla kinlenmemiş, aksine ilkelere bu denli bağlı, atak, cesur, doğru bildiğini her durumda söylemekten çekinmeyen devrimci bir karakteri bir kaç ay sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na getirmiştir.

Atatürk, ulusal gurur konusunda son derece hassastı. Yabancı ülkelere ve uluslararası konferanslara giden kişilere, "...Sesiniz benim sesimdir, unutmayınız..." ihtarında bulunur, gidenler de bunu göz önüne alarak,

Ankara Palas'ta düzenlenen bir baloda çocuklarla birlikte

protokol konusunda ödün vermezlerdi.

İtalya'ya resmi bir ziyaret yapacak olan İnönü'ye, "Sen Türkiye'nin Başvekilisin. Mussolini de resmen İtalya'nın Başvekilidir. Arada hiç bir fark tanımayacaksınız..." demiştir.

İnönü'nün İtalya ziyareti, bu direktif doğrultusunda gerçekleşmiş ve oldukça da etkili ve başarılı olmuştur. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Batı'nın Türkiye'ye hep yukarıdan bakışını engellemeye, Türk insanının Batı karşısında duyduğu kendine güvensizlik duygusunu ve geçmişten gelen ezikliği önlemeye kararlıydı.

Nitekim yaşadığı sürece bu konuda hiçbir ödün vermedi. Ulusal Onur bayrağını hep yükseklerde ve yücelerde dalgalandırdı.

***

cengizonal@butundunya.com.tr

(Gelecek Ay: Atatürk'ün Fikir ve Düşünce Kaynakları)

Sporun Dünyası

Metin Gören

Nelson Mandela, Fani Madida ve Yüce Atatürk

Nelson Mandela kabile adıyla Madiba, 1994 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ilk siyasi devlet başkanı olduğunda, yüce Atatürk'ün aramız-

dan ayrılışının elli altıncı yılıydı. Nobel Barış ödülü sahibi Mandela 1918 yılında doğduğunda, Yüce Atatürk Çanakkale destanını yazmıştı bile.

Nelson Mandela, "başkaldırma mücadelesi"ne başlamadan ve "Ulusunun Babası" ünvanını almadan önce Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisi'nin alkışlarla karşılanan kararıyla Atatürk soyadını alarak, dünyada eşi benzeri olmayan devrimlere irice imzalar atmıştı bile. "Kara kıta" Afrika için demir parmaklıklar arkasında ömür törpüleyen Mandela ile hakkında ölüm fermanı çıkarılan, egemen güçlerin maşası olan bir devletin küllerinden Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni

Nelson Mandela

M. Kemal Atatürk

yaratan Yüce Atatürk'ün hedefleri aynıydı. Her iki lider de ülkeleri ve insanları için aynı şeyi istiyorlardı: Özgürlük...

Fani Madida'yı tanır mısınız? 7 Aralık 1966 yılında, Güney Afrika'nın Newcastle kentinde doğan, 1992 yılında Beşiktaş'a transfer olan Fani Madida'yı... Siyah beyazlı forma altında harikalar yaratan Güney Afrikalı oyuncunun, saha dışı özelliklerinden biri de, binlerce kişi arasından seçilen 200 isimden biri olmasıydı. Madida, taparcasına sevdiği Nelson Mandela'nın dünya genelindeki temsilcilerinden biriydi. Cape Town Üniversitesi, Ekonomi Fakültesi'nden mezun olan 3 dil bilen Beşiktaşlı oyuncu, sürekli araştıran ve Güney Afrika'nın çıkarları için çaba gösteren bir futbol emekçisi idi. Kazandığı paranın büyük bir bölümünü, liderinin adını taşıyan dernek ve kurumlara verir, bu paranın fakir halk çocuklarının eğitimi için

kullanılmasını sağlardı.

Madida ile Beşiktaş'ta oynadığı yıllarda ilginç bir söyleşi yapmıştım. Güney Afrikalı oyuncunun anlattık-

Fani Madida

Fani Madida, Yüce Atatürk'ün tüm söylemlerini benimsediğini, en çok da Yurtta sulh, cihanda sulh sözlerinden etkilendiğini belirtmişti.

ları ilginçti. Dilinden düşürmediği iki liderden biri Mandela'dı ise Atatürk idi. Güney Afrikalı oyuncu danışmanlığını yaptığı liderine Atatürk'ten söz ettiğini söylemişti. Mandela'ya Atatürk'ün çizdiği yolu anlatan otuz sayfalık bir bilgi sunumu gönderdiğini ve tanıtım yazısına "Atatürk Türklerin atasıdır" diye bir giriş yaptığını anlattı. Madida, Atatürk'ün yaptıklarını ve uluslararası saygınlığını okuyup öğrendikten sonra çok etkilenmiş,

"Türklerin Atasına büyük saygı duyuyorum" diyerek, lideri Mandela'nın kendisini her kabul edişinde, Atatürk hakkında söylediklerini büyük bir ilgiyle ve not alarak dinlediğini de açıklamıştı. Fani Madida, Yüce Atatürk'ün tüm söylemlerini benimsediğini, en çok da Yurtta sulh (barış), cihanda (dünyada) sulh sözlerinden etkilendiğini belirtmişti.

Kuşkusuz; Fani Madida şu günlerde büyük bir acı içinde Mandela'nın yasını tutuyor. Beşiktaş'ın fırtına oyuncusu, tüm Afrikalı insanlar gibi liderini asla unutmayacaktır. Özgürlüğü tadan, insan gibi yaşamayı artık özümseyenler için, "Kara Afrika"nın güneyinden tüm kıtaya yayılan Mandela sevgisi ve saygısı uzun yıllar süren bir öykü olacaktır. Galatasaray forması giyen Fildişi Sahili vatandaşı Didier Drogba'nın formasına yazdığı, "Madiba (Mandela) seni unutmayacağım" tümcesi, bu sevdanın sönmeyecek meşalesi gibidir.

Fethiyespor'un, Türkiye Kupası karşılaşmasında Fenerbahçe'yi yenerek kupadan saf dışı bıraktığı karşılaşmayı anımsamalıyız. PTT Birinci Ligi'nin puan sıralamasında alt sıralarında bulunan Fethiyespor futbolcuları, maç öncesi yapılan seramonide "Yüce Atatürk" yazılı formlarını sergilemiş, Futbol Federasyonu yetkilileri

"Yüce Atatürk" yazılı formalarıyla Fethiyespor futbolcuları

bu durumun kurallara aykırın olduğunu ve kulübe ceza uygulanacağını belirtmişti. Federasyonun "topluma mal olmuş, kişi ve kurumların, bir dernek, bir camia ya da bir kulüp tarafından sahiplenemeyeceği" gibi komik ancak güdümlü bir ceza kararı, şükürler olsun ki; "araya girenlerin" gayretiyle geri döndü.

Son günlerde, Türkiye Cumhuriyetini kuran, Yüce Atatürk'ün adı ve devasa varlığı, insaf ölçülerini aşan çabalarla sürekli tah-

rip edilmektedir. Buna asla izin vermemeliyiz. Geçtiğimiz günlerde vefat eden Mandela'yı, Türkiye'de futbol oynamış, Atatürk ilke ve devrimleri hakkında liderini sürekli bilgilendiren Fani Madida'yı bir kez daha anımsamalıyız.

Atatürk devrimlerinden ilham alarak "Kara Kıta"ya öncülük eden Nelson Mandela'nın, yıllarca önce kendisine layık görülen "Atatürk Ödülü"nü reddetmesinde kimlerin parmağı olduğunu da mutlaka araştırmalıyız. •

metingoren@butundunya.com.tr

ATATÜRK ve DİN ADAMLARI

Mücadele'nin en buhranlı günleriydi. İstanbul ile Ankara arasında fetva kavgası tüm şiddetiyle devam ediyordu. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendi bünyesi içindeki din adamlarından seçtiği İrşad (Aydınlatma) Heyetleri'ni vatanın köyüne-kentine göndermek ve gerçekleri vatandaşa anlatmakla görevlendirildi. Millî Eğitim Bakanı Türk Ocakları Genel Başkanı olan Hamdullah Suphi Tanrıöver'di. Mustafa Kemal'e geldi.

"Paşam... Bunlar çoğunlukla Arapça konuşacaklar. Halk ne anlayacak?" Atatürk gülümseyerek yanıt verdi:

"Sen üzülme Hamdullah... Onlar Arapça konuşsalar bile Türkçe düşünürler."

HARFLERİ VE ATATÜRK ALFABESİ'NİN EŞSİZLİĞİ ⁽¹⁾

Yazan: ALİ SERDAR BOLAT

"Kürtçe Harf" diye bir şey yok Q, W ve X harfleri kastedilerek:

"Kürtçe Harfler alfabeye alınıyor" deniliyor.

"Kürtçe Harf" diye bir şey yok.

Bu üç harf de Kürt Harfi değil, Latin Harfi.

Atatürk, bu alfabenin bazı harflerine noktalar ve çengeller koyarak Ç, Ğ, İ, Ö, Ş, Ü harflerini oluşturmuş. Q, W ve X harflerini de almamış. İşte böylece Türk Alfabeti veya Atatürk Alfabeti oluşmuş.

Aa Bb Cc Dd Ee
Ff Gg Hh İi Jj
Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Ss Tt
Uu Vv Xx Yy Zz

İşte Latin alfabeti:

Ö ve Ü harfleri Alman Alfabeti'nde de var. Tıpkı bizim Ö ve Ü gibi okunuyor.

Ç Fransızca'da da var ama S okunuyor. Latin harfleri Türk, Azeri, İngiliz, Fransız, Alman, İtalyan, İspanyol, İsveç, Norveç gibi ülkelerin alfabetlerinde kullanılıyor. Ancak bunlara

Türk, Azeri, İngiliz, Fransız, İspanyol Harfleri denmiyor. Latin Harfleri deniyor.

Azeriler e şeklinde bir harf (ters e) eklemişler alfabeye. Belki sadece bu harfe Azeri Harfi denilebilir. Azeriler X harfini kalın H, Q harfini de kalın K olarak kullanıyorlar.

İşte Azeri Alfabeti: (Karşı sayfada)
(Her harfin altında Azerice okunuşu ve onun altında da İngiliz fonetik işaretleri var)

Türkiye'de Kırmancı Lehçesi'ndeki Kürtçe Alfabe de Latin Harfleri kullanılarak yapılmıştır, dolayısıyla Kürt Harfi diye bir harf yoktur.

Suriye, Irak ve İran Kürtleri kendi lehçelerini (Sorani, Lorani gibi) Arap Harfleri kullanarak yazıyorlar. Oralarda da Kürt Harfi diye bir şey yok.

A a	B b	C c	Ç ç	D d	E e	Ə ə	F f	G g
a	be	ce	çe	de	e	ə	fe	ge
[ɑ:~a]	[b]	[ç]	[tʃ]	[d]	[e~e]	[æ]	[f]	[g]
Ğ ğ	H h	X x	I ı	İ i	J j	K k	Q q	L l
ğe	he	xe	ı	i	je	ke, ka	qe	el
[ɣ]	[h]	[x]	[w~ə]	[i~i]	[ʒ]	[k, k]	[g]	[l]
M m	N n	O o	Ö ö	P p	R r	S s	Ş ş	T t
em	en	o	ö	pe	er	se	şe	te
[m]	[n]	[o~o]	[ɔ:~ø]	[p]	[r]	[s]	[ʃ]	[t]
U u	Ü ü	V v	Y y	Z z				
u	ü	ve	ye	ze				
[u~u]	[y:~ɥ:]	[v]	[j]	[z]				

Q, W ve X harflerinin gereksizliği

Q harfi kalın K, yani genizden gelen K için kullanılıyor. Osmanlı kalın K için Kaf, ince K için de Kef harflerini kullanırdı. Sonuçta her ikisi de K sesidir. Atatürk, her türlü K sesi için K harfini kullandı. Bir karışıklık ya da terslik olmadı, tersine olay sadeleşti. Qalem yerine Kalem yazınca, bu sözcüğü yanlış mı okuyoruz? Hayır. K harfi varken Q harfi tamamen gereksizdir.

W harfi tamamen gereksizdir.

V harfi varken aynı sesi veren W harfine gerek yok. Arap Alfabeti'nde V sesi veren tek bir harf var: Vav.

Şimdi Arapça'dan Kürtçe'ye geçen kelimelerdeki V sesini bazen V bazen W yazmak neyin nesini? Irak, İran ve Suriye'deki Kürtler Kürtçeyi Arap harfleri ile yazıyorlar ve sadece Vav harfini kullanıyorlar. Onlar 2 ayrı V harfine gereksinim duymuyorlar da

Türkiye'dekilere ne oluyor?

X harfi kalın H için kullanılıyor. Arapça'daki Hı harfi yerine. Ama Arapça'da 3 tane H harfi var. İnce H için He, orta H için Ha, kalın H için Hı. Bir tane daha H harfi mi icat edelim şimdi?

Xalı yerine Halı yazsam, bu sözcüğü yanlış mı okurum? Hayır. H harfi varken X harfi tamamen gereksizdir.

G enizden, burundan, dişler arasından ve damaktan çıkarılan sesler ilkel seslerdir. Uygurluk ve konuşma dili geliştikçe, bu ilkel sesler kaybolur ve kaybolmalıdır. Atatürk Alfabeti, bu konuda, yani ilkel seslerin elenmesi konusunda en büyük yardımcıdır.

Arapçada 2 tane D, 2 tane T, 3 tane S, 3 tane H sesi var. Bizde ise hepsinden birer tane var. İlkel sesleri Atatürk elemiş. Q, W ve X harfleri ilkel sesler içindir.

Eskiden bizde de ilkel sesler var-

dı, Anadolu'da yerel ağızlarda halen ilkel sesler vardır. Ancak Atatürk, bu ilkel seslerin kaybolduğu, Türkçenin en incelenmiş biçimi olan İstanbul'un Fatih İlçesi'ndeki sesleri esas alarak bu alfabayı meydana getirdi.

O kullarda okuduğumuz, radyolarda televizyonlarda sunuculardan duyduğumuz bu sesler incelenmiş, uygarlaşmış seslerdir. Hâlâ ilkel sesler için zorlama harfler koyarak uygarlaşmaya, dilin incelenmesine karşı koymak neden?

Bütün dilleri incelememe olanak yok, ama Avrupa dillerini, Arapçayı, Farsçayı, Çinceyi biliyorum (Bu dillerdeki konuşmaları anlamasam da dikkatle dinledim demek istiyorum). Gördüğüm kadarı ile, dünyada en incelenmiş, ilkel sesleri içinden atmış olan dil Türkiye Türkçesidir. İkinci sırada Japonca geliyor.

Atatürk Alfabeti'nin eşsizliği

Atatürk Alfabeti, daha doğrusu Abecesi, dünyada bugüne kadar yapılmış olan en mükemmel alfabedir. Eşsizdir. Günümüze kadar hiç bir ülkenin yapmaya cesaret edemediği büyük bir devrimdir.

İşte özellikleri:

1- Atatürk Abecesi'ndeki harfler, her zaman ve her yerde aynı sesle okunur. Her harfin sadece bir tek ses değeri vardır.

Örnek: A harfi her yerde a sesi verecek şekilde okunur. Her harf için bu kural geçerlidir.

2- Her ses, sadece tek bir harfle karşılanır.

Örnek: A sesi her zaman tek harfle, A harfi ile yazılır. Her ses için bu kural geçerlidir. Bir ses, bir tek harf olarak yazılır. Bir sesi yazmak için birkaç harf bir araya getirilmez.

Atatürk Alfabeti, dünyada bugüne kadar yapılmış olan en mükemmel alfabedir.

3- Yazılan her harf okunur. Bir kelime içinde yazılıp da okunmayan harf olamaz.

Şimdi doğal olarak şaşıracaksınız. "E, ne var bunda? Bunun neresi mükemmel? Devrim bunun neresinde?" diyeceksiniz.

Atatürk Abecisini küçük yaşınızdan beri kullandığınız için mükemmelliğinin farkına varmamış olmanız çok doğal.

Diğer alfabelerle karşılaştıralım, o zaman göreceksiniz mükemmeliyeti. •

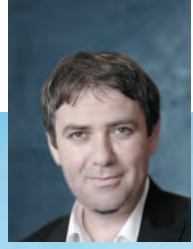
Gelecek ay: Alfabetimizin diğer alfabelerle karşılaştırılması

Tanınmış gazeteci, CHP İstanbul Milletvekili Oktay EKŞİ'nin "Parlamento mu, Kanun Fabrikası mı" kişisel yayını belgelere dayalı ayrıntılı anlatımıyla yasama organının sorunlarını çözüme çağırıyor. *Yekta Güngör Özden - Sözcü*

AKP kazasına uğrasa da ustalığı tartışmasız. "Oktay Ekşi- Parlamento mu, Kanun Fabrikası mı" diyor. Hiçbir milletvekilinin medeni ve siyasi cesaret ve gayret gösterip yazamadığı kapsam ve içerikteki bu kitabıyla bu soruyu ve yanıtı ortaya koyuyor. *Ahmet Tan - Cumhuriyet*

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

ATATÜRK'ÜN FABRİKALARI

2

1923-1938
arasında kurulan
binlerce
fabrikanın
öyküsü

Geçen ay başladığımız; geri kalmış Osmanlı Devleti sanayisinin gelişmiş Batı ülkeleri ile ilişkisinin incelendiği ve Cumhuriyet dönemi ile başlayan dev sanayi atılımının anlatıldığı yazı dizimizi bu ay tamamlıyoruz.

Genç Cumhuriyet'in 1923-1938 yılları arasında Türkiye'de kurduğu belli başlı askeri ve sivil fabrikalar şunlardır:

1. Ankara Fışek Fabrikası (1924)
2. Gölcük Tersanesi (1924)
3. Şakir Zümre Fabrikası (1925)
4. Eskişehir Hava Tamirhanesi (1925)
5. Alpullu Şeker Fabrikası (1926)
6. Uşak Şeker Fabrikası (1926)
7. Kayseri Uçak Fabrikası (1926)
8. Kırıkkale Mühimmat Fabrikası (1927)
9. Bünyan Dokuma Fabrikası (1927)
10. Eskişehir Kiremit Fabrikası (1927)
11. Kırıkkale Elektrik Santrali ve Çelik Fabrikası (1928)
12. Ankara Çimento Fabrikası (1928)
13. Ankara Havagazı Fabrikası (1929)
14. İstanbul Otomobil (Ford) Montaj Fabrikası (1929'da anlaşma onaylandı)
15. Kayaş Kapsül Fabrikası (1930)
16. Nuri Killigil Tabanca, Havan ve

- Mühimmat Üretim Tesisleri (1930)
17. Kırıkkale Elektrik Santrali ve Çelik Fabrikası (1931)
18. Eskişehir Şeker Fabrikası (1934)
19. Turhal Şeker Fabrikaları (1934)
20. Konya Ereğlisi Bez Fabrikası (1934)
21. Bakırköy Bez fabrikası (1934)
22. Bursa Süt Fabrikası (1934)
23. İzmit Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası (1934 temel atma)
24. Zonguldak Antrasit Fabrikası (1934 temel atma)
25. Zonguldak Kömür Yıkama Fabrikası (1934)
26. Keçiörlü Kükürt Fabrikası (1934)
27. Isparta Gülyağı Fabrikası (1934)
28. Ankara, Konya, Eskişehir ve Sivas Buğday Siloları (1934 meclis onayı)
29. Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası (1935)
30. Kayseri Bez Fabrikası (1934 temel atma)
31. Nazilli Basma Fabrikası (1935 temel atma)
32. Bursa Merinos Fabrikası (1935 temel atma)
33. Gemlik Suni İpek Fabrikası (1935 temel atma)
34. Keçiörlü-Kükürt Fabrikası (1935)
35. Ankara Çubuk Barajı (1936)
36. Zonguldak Taş kömürü fabrikası (1936)
37. Barut, Tüfek ve Top Fabrikaları (1936)
38. Nuri Demirağ Uçak Fabrikası (1936)
39. Malatya Sigara Fabrikası (1936)
40. Bitlis Sigara Fabrikası (1936)
41. Malatya Bez Fabrikası (1937 temel atma)
42. İzmit Kağıt ve Karton Fabrikası (1934 temel atma)
43. Karabük Demir Çelik Fabrikası (1937 temel atma)
44. Divriği Demir Ocakları (1938)
45. İzmir'de klor fabrikası (1938 temel atma)
46. Sivas Çimento Fabrikası (1938 temel atma)

Bu fabrikaların büyük bir bölümü devlet işletmesidir. 1933-1939 arasında Türkiye'deki devlet işletmelerinin sayısı 36'dan 111'e çıkmıştır. Türkiye'de 1946'dan sonra ABD'nin liberal politikalarına ağırlık verilmesine karşın 1954'te hâlâ Türkiye'nin sanayi kapasitesinin %32'si devlet sektörünün kontrolündedir.

Sümerbank, Atatürk'ün öldüğü 1938 yılında toplam sermayesi 46.474 milyon TL (1933'te bu rakam 9.2 milyondur) değerinde fabrikalara sahiptir. 13.643 milyon TL değerinde fabrika da yapım aşamasındadır.

Bütün bu fabrikalar ve diğer sanayi kuruluşları sayesinde Türkiye'de 1929-1938 arasında ağır sanayi üretimi % 152 artarken toplam sanayi üretimi % 80 artış göstermiştir. Artış kömürde % 100, kromda % 600, diğer madenlerde % 200 olurken, demir üretimi sıfırdan 180.000 tona çıkmış, şeker üretimi 200 misli artmıştır. 1926'da başlayan şeker üretimi 1927-1930 arasında 5.162 tondan 95.192 tona çıkmıştır.

Tekstil sanayi ülkenin tekstil ihtiyacının %80'ini karşılar duruma gelmiştir. Tekstil ürünleri ithalatı 1927'de 51.1 milyon Türk lirasından 1939'da 11.9 milyon Türk lirasına düşmüştür. 1924-1929 arasında pamuk ürünleri üretimi 70 tondan 3.773 tona, yün 400 tondan 763 tona, ipek

Bütün bu fabrikalar ve diğer sanayi kuruluşları sayesinde

Türkiye'de 1929-1938 arasında ağır sanayi üretimi % 152 artarken toplam sanayi üretimi % 80 artış göstermiştir.

Kayseri Uçak Fabrikası

2 tondan 31 tona çıkmıştır.

Türkiye artık bakır ve bakır bileşiklerini ithal etmekten kurtularak bu cevherleri ihraç etmeye başlamıştır. Kromda % 600 gibi olağanüstü bir artış sağlayan Türkiye dünyada krom üreticisi ve ihracatçısı ülkeler içinde Güney Rodezya'dan sonra ikinci sıra-

Uşak Şeker Fabrikası

ya yükselmiştir.

Fabrikalarını kuran, madenlerini işleyen, üreten, satan ve kazanan Türkiye, emperyalist büyük güçleri rahatsız etmeye başlamıştır.

Akl-ı Kemal'in şekillendirdiği Kemalist Ekonomi Modeli'nin en somut göstergesi hiç kuşkusuz çok kısa bir sürede kurulan bu fabrikalardır. Genç Cumhuriyet, silah ve cephane fabrikalarından, uçak ve motor fabrikalarına, demir çelik fabrikalarından şişe cam fabrikalarına, şeker fabrikalarından dokuma fabrikalarına, kükürt, klor fabrikalarından süt fabrikalarına kadar birçok farklı alanda onlarca büyük, yüzlerce orta ve binlerce küçük ölçekli sanayi tesisi ve fabrika kurmuştur. Öyle ki, daha Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın uygulanmaya konulmadığı 1923-1933 arasında ülke genelindeki irili ufaklı toplam fabrika sayısı 1087'ye ulaşmıştır.

Halkçı ve eşitlikçi Kemalist Ekonomi Modeli, ekonomik kalkınmayı ülke geneline yaymak istemiş, bu ne-

Daha Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın uygulanmaya konulmadığı 1923-1933 arasında ülke genelindeki irili ufaklı toplam fabrika sayısı 1087'ye ulaşmıştır.

denle sanayi planlaması yaparken sadece Batı'daki büyük kentleri değil, Orta ve Doğu Anadolu'daki adeta kaderine terk edilmiş küçük kentleri de dikkate almıştır. Bu doğrultuda Ankara'dan İstanbul'a, İzmir'den İzmit'e, Konya'dan, Zonguldak'a, Bursa'dan Malatya'ya, Isparta'dan Eskişehir'e, Bitlis'ten Kırkkale'ye kadar Türkiye'nin birçok farklı bölgesinde ve birçok farklı il ve ilçesinde fabrikalar kurulmuştur.

Aslında Atatürk, Osmanlı Devleti

döneminde adeta unutulmuş, neredeyse hiçbir yatırım yapılmamış, kaderine terk edilmiş Doğu Anadolu'ya yatırım yapmak istemiştir. Örneğin 1937 Doğu gezisinde yanındaki Sabiha Gökçen'e gelecekte nasıl bir Doğu görmek istediğini anlatırken, "...Geçtiğimiz yerlerde fabrikaları görmek istiyorum..." demiştir.

Ancak bu yatırımlardan önce bölgedeki güvenlik sorunlarının önlenmesi, etnik ve dinsel kışkırtmalara dayalı isyanların bastırılması, sağlık ve eğitim sorunlarının belli oranda çözülmesi ve hepsinden önemlisi bölgede toprak reformu yapılması gerekmiştir. Genç Cumhuriyet 1923'ten itibaren öncelikle bu konularla uğraşmıştır. Ancak, Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın hazırlandığı 1930'lu yıllarda Doğu Anadolu'da

etnik ve dinsel kökenli Kürtçü aşiret isyanlarının artması nedeniyle maalesef bölgeye büyük fabrikalar kurulmamıştır.

Kemalist Ekonomi Modeli'nin Halkçı niteliğinin en açık şekilde görülebildiği yerlerden biri devlet fabrikalarıdır. Atatürk'ün fabrikaları, sadece üretim yapılan birer sanayi kuruluşu değil, aynı zamanda eğitim, bilim, sanat ve spor yapılan birer kültür kurumu, birer üniversitedir, çünkü Atatürk'ün fabrikaları birer sosyal fabrikadır.

Atatürk'ün bütün bu fabrikalarına ne mi oldu? Neredeyse hepsi haraç mezat satıldı, satılıyor! •

sinanmeydan@butundunya.com.tr

Not: Bu konunun ayrıntıları için bkz. Sinan Meydan, AKL-I KEMAL, "Atatürk'ün Akıllı Projeleri", C.3, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2012.

TÜRKLER

- "Türkleri yenemedik" dedi **Churchill**.
- "Türkleri öldürebilirsiniz lakin onları yenemezsiniz" dedi **Napolyon**.
- "Bizans'ı alan Türkler korkarım orada durmayacaklar" diyordu **Vatikan'ın başı**.
- "Savaşın zevkini almak isteyen herkes Türkler ile savaşmalıdır" dedi komutan **Towsend**.
- "Türk kadınlarının en büyük süsü. Türk oluşlarıdır..." dedi **Lady Mary Wortley Montagu**.
- "Artık Türklerle savaşmam, onlar çok cesur ve iyi insanlar" dedi **Andreas Phtiades**.
- "Dünyada iki bilinmeyen vardır, biri kutuplar diğeri Türkler" dedi **Albert Sorel**.
- "Türklerle dost ol ama sakın düşman olma" dedi **Gianni De Michelis**.
- "Türkler cesurdur, anavatanlarını çok severler ve onun için gerekirse canlarını verirler" dedi.. **Albert Einstein...**

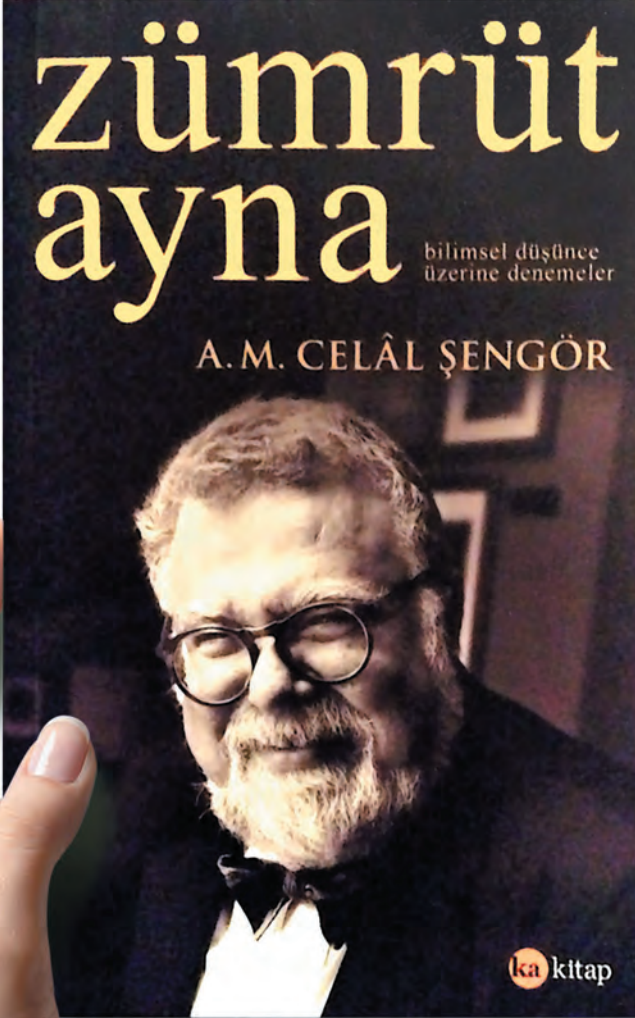
Herkes, yüzyıllardır bize TÜRK dedi. Şimdi ise bizim kendimize **Türk** dememiz ayıp oldu...

Bu kitapta bilimin ışığı; antik çağ düşünürlerinden Fransız İhtilali'ne, evrim kuramından C-47 uçaklarına, YÖK'ten Anadolu-Avrupa ilişkilerine kadar hayatı -neredeysse bütünüyle- kapsayan bir alana; III. Selim'den Mustafa Kemal'e, Hasan Âli Yücel'den Ömer Hayyam'a, II. Mahmut'tan Cahit Arfa, Kropotkin'den Sırrı Erinç'e hatta "coğrafyanın müzisyeni" Barış Manço'ya kadar bilim, sanat, kültür ve siyaset alanında var olmuş birçok önemli adın üzerine düşüyor. Bilimin ışığı, hayatı ve tarihi bilimsel düşünce yöntemi ve eleştirel akılla aydınlatıyor. Celâl Şengör'ün bu kitabı bilimin kılavuzluğunda "düşünen deneme" tadını taşıyor.

zümrüt ayna

bilimsel düşünce
üzerine denemeler

A.M. CELÂL ŞENGÖR

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Binek taşı
büyüklüğünde
elmas:

Ahmet Vefik Paşa

Sadrazam Fuat Paşa meslektaşlarıyla çekişen, kurallara yan çizen, kendi bildiğinden şaşmayan ama yetenekli, bilgili, becerikli Ahmet Vefik Paşa için şöyle demiş:

“Binek taşı büyüklüğünde bir elmadır; ne yüzüğe takılır, ne de sokakta bırakılır!”

O diplomat, siyasetçi, yerel yönetici, bilim adamı, tiyatrocü kimlikleri ile Tanzimat döneminin öncü kişiliklerindedir. Elçi, vali, Mebuslar Meclisi başkanı, sadrazam, üniversite hocası olarak görev yapmıştı. Türklerin

tarihini, Türk dilini konu edinen incelemelere öncülük etti. Türkiye Türkçesinin ilk sözlüğünü hazırladı.

Batı edebiyatını, Batı düşüncesini ülkesinde tanıtan çeviriler yayınladı. Molière’den çeviri ve adapte yoluyla aktardığı oyunlarla Türk tiyatrosunun gelişmesine çok önemli katkısı oldu. Bu yapıtları Bursa valiliği sırasında

yaptırdığı tiyatro binasında sahneleterek tiyatro sevgisini geniş çevrelere yaydı. Yöntem ve uygulamalarıyla tiyatronun gelişmelerine yol gösterdi. İlginç kişiliği, yapıtlarının önemi incelemelere, araştırmalara olduğu kadar yazar meslektaşlarının yapıtlarına da yansımıştır.

Hüseyin Rahmi'nin “Mürebbiye” romanındaki mülkiye emeklisi Dehri Efendi tiplemesinin esin kaynağı odur. Romancının kalemi Paşanın kişilik çizgilerini kendi kahramanına şöyle aktarmıştır:

“Bilim ve tekniğe sevgisi olan Dehri Efendi Avrupa dillerinden Fransızca'yı ciddi biçimde, ötekileriyse daha yüzeyden bilir. Kişilik yönüyle gereğinden fazla hiddetli, titiz, ayrıca tok sözlü bir kimse olması pek çoğunu gücendirirse de, yaradılış bakımından haktanır oluşu ve herkese eşit davranması, başkalarının hakkına, hukukuna

beslediği saygı ile ahlâki takdir edenlere kendini sevdirebilir.”

Onu kitaplığına kapandığı bir sırada Molière'in “Gülünç Kibarlar”ını, kişilerin konuşmalarını taklit ederek, kadın ve erkek rollerini sahneyeymiş gibi oynarken görürüz...

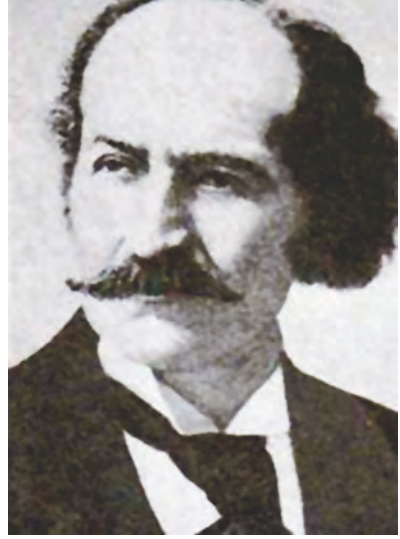
Vefik Paşanın tiyatrocusu kimliğini Haldun Taner de, “Sersem Kocanın Kurnaz Karısı” oyununda konu edinmiştir. Bu oyunda tiyatro tarihimizin gelişme aşamaları, Vefik Paşanın konuya ilişkin çalışmaları, düşünceleri doğru bir biçimde gösterilmiştir. Üç perdelik oyununun her perdesi tiyatro tarihimizden üç ayrı uygulama biçimini göz önüne serer, tiyatromuzun gelişme yolunu tartışır. Oyun, Molière'den Vefik Paşanın “Yorgaki Dandini” diye çevirdiği “George Dandin” adlı komedi üzerine kurulmuştur.

Kişileri arasında Vefik Paşanın kendisinin de yer aldığı “Sersem Kocanın Kurnaz Karısı”nda birinci per-

Haldun Taner'in yazdığı Semih Sergen'in yönettiği “Sersem Kocanın Kurnaz Karısı” oyunundan bir sahne.

dede Tanzimat döneminin ünlü oyuncularından Tomas Fasulyeciyan, kendi tiyatro kumpanyasıyla geldiği Bursa’da, Melekzad bahçesinde Molière’in oyununu sahnelemektedir. Rollerini paylaşanlar arasında Fasulyeciyan, Holas gibi Osmanlı Ermenileriyle Küçük İsmail Efendi gibi Türk halk tiyatrosunun bir temsilcisi bulunmaktadır. Rol arkadaşları ise kaç-göç döneminde ancak Müslüman olmayan kadınlar sahneye çıkabildiği için Hıranuş, Satenik, Virjinya hanımlardır. Ellerinde çalاکalem yapılmış bir çeviri vardır. Kaçınılmaz olarak sahnede Türkçenin kafasını gözünü yararlar. Yapıtı doğru yorumlamaktan uzaktırlar...

Tomas Fasulyeciyan

Fasulyeciyan ellerindeki metni baştan sona okumadan gelen, provada yorulduklarını söyleyen arkadaşlarından yakınıdır:

“Bu meslek aşk ister, heyecan ister. Öyle herkeslere vergi değildir. Dadı haktır (Dâd-ı hak: Tanrı vergisi). Yoksa teatro nedir ki? İki kalas bir hevestir. Burada heves yok, sadece kalaslar var. Her kim ki, bu aşkı içinde duymor, gitsin kendini denize atsın.”

O aralık -üstleriyle uzlaşmadığı için- Bursa’ya vali olarak sürülmüş Ahmet Vefik Paşa oyuncularını izler. Çalışmalarını çekip çevirmeye, onlara yol göstermeye girişir:

“Size bir tiyatro yaptıracağım. Eserler vereceğim. Onları oynayacaksınız. Yalnız Guraba Hastanesi yararına yılda iki temsil, o kadar. Gişelerinizi aylıklarınızı karşılamazsa ben il bütçesinden, o da bitirse kendi

cebimden ödeyeceğim.”

Bu söylediklerini tümüyle gerçekleştiren Vefik Paşanın Bursa’da tiyatroya kol kanat germesi destan gibi bir öyküdür.

“Sersem Kocanın Kurnaz Karısı” oyununun ikinci perdesinde Fasulyeciyan’la arkadaşları, bu kez Bursa Osmanlı Tiyatrosunda, “Georges Dandin”i, Vefik Paşanın kaleminden çıkan biçimiyle, onun yönetiminde oynamayı sürdürmektedir.

Paşa, yapıtı “Yorgaki Dandini” diye Türkçeye uyarlamıştır. Paris’te geçen bir olayı İstanbul’da Fener’li Rumların çevresine aktarmış, kişilere onların adlarını vermiştir. Böylece “George Dandin, M. De Sotenville, Clitandre” vd., yerlerini “Yorgaki Dandini, Kostaki Kaçivelaki, Samurkaş” vd.ye bırakmıştır.

Tiyatro sanatını topluma sevdiren

mek, Batı tiyatrosunun ele aldığı toplum sorunlarını, insan davranışlarını bir ucundan da olsa yansıtabilmek için Ahmet Vefik Paşa “adaptasyon (Tiyatro yapıtını, yerel adlar kullanarak, yerel yaşama uyarlayarak çevirme) işlemini uygulamıştı. Farklı nedenlerle başka oyunlar için başka yöntemlerden de yararlanmıştı.

Bu kapsamda örneğin “Don Civi” (Dom Juan), “Dudukuşları” (Les Précieuses Ridicules), “Tartüf” (Le Tartuffe) onun düz çevirileri arasında yer alır.

Asıl büyük ustalığı ise “Meraki” (Le Malade Imaginaire), “Zoraki Tabip” (Le Médecin Malgre lui), “Zor Nikâhı” (Le Mariage Forcé) gibi uyarlamalarında görülür.

“Sersem Kocanın Kurnaz Karısı” oyununa temel olan Molière komedisi, Paris’te sınıf atlamaya çalışan bir gör-güsüzün, onu istemeyen bir kızla evlenmesini anlatır. Bu zoraki evlilik

Haldun Taner

genç kadının kocasını başkasıyla aldatmasına yol açmıştır. Birbirine denk düşmeyen çiftlerin evliliğini eleştiren oyun, genç kadının kocasına karşı davranışını oyunda anlatılan koşul altında hoş görmektedir! Bu ise Türk-İslam toplumun kınayacağı bir tutumdur.

Haldun Taner’in oyununda, Vefik Paşa, olup biteni, “Dandini (aldatılan koca), bu sonuca adeta çanak tutuyor. Başına gelenlerde suç payı büyük. Onun suçu başka bir sınıfa özenişi. O yeni düzene de bir türlü uyamayıp komik hale düşüşü...”, diye özetler. Bu yapıtı uyarlarlarken hangi yolu, niçin uyguladığını da yine oyunda, ondan öğreniriz:

“Ahmet Fehim: Paşam, sizin çoğu adaptasyonlarınız hep Türkler arasında geçer. Neden bu sefer vakayı Fener’deki Rumlar arasında geçirdiniz?”

A. Vefik Paşa: Evladım, bu oyunun baş aksiyonu nedir? Zina. İslam toplumu içinde zina olur mu hiç? Allah korusun, adları İslam yapsak, eser inandırıcılık niteliğini yitirir. Onun için olayı ister istemez azınlıklara aktardık.”

Paşanın kişileri, olayı kendi ülkesinden özellikle alabildiğine uzak tutmayı uygun gördüğü çevirilerinin başında “Tartüf” vardır. Molière, oyununda, din aracılığıyla işlenegelen kötülükleri düzeltmeyi amaçladığını söylüyordu. Ancak, sahte dindar bir Hristiyanın bir aile içinde çevirdiği dolapları konu edinen yapıtı yüzünden,yazar dine saldırıyor diye suçlanmıştı. Kralın önünde sahnelenen oyun, yaratacağı

tepkiler düşünülerek, halka ancak beş yıl sonra gösterilebildi!

Doğaldır ki dinden çıkar sağlama-ya çalışan bir Hristiyanı örneğin bir cami hocası gibi göstermeyi olanaksız bulan Vefik Paşa, bu yapıtı Türkçeye uyarlamak yerine doğrudan çeviri yoluyla aktarmıştır.

Tam uyarlama biçiminde Türkçeye aktarılmış en başarılı Molière komedilerinden biri “Zor Nikâhı”dır.

Tasarladığı evlilik için cahil İvaz Ağanın akıl danışmaya gittiği, medrese çıkışlı Hoca Üstad-ı Sani, onun tartışıp durduğu Hakim Senai Avrupalı skolastik Ortaçağ bilim adamlarının bizdeki tam karşılıklarıdır.

Sahnedeki Hacivat’tan, Kavuklu’dan çok daha ağıdalı, dolayısıyla gülünç dille konuşan örneğin Üstad-ı Sani’nin sözleri, bugün sahneye taşınsa, yaşadığımız büyük ölçekli dil ve kültür yenileşmesi nedeniyle hiç anlaşılamayacak, etki yaratmayacaktır. Ancak bütün bu sahnelerin hiç kolay kaleme alınmadığı kestirilebilir:

“Evet, sana, berâhîn-i kaviyye ile isbat ederim ki; sana hakîmülhükemâ mevîlana Aristotalis’le ve bütün mümkün ve mutasavver olan envâ-i kazâyâ ve berâyâ ve kıyâsât ve eşkâl ve mantıkîyân efendilerimizin ârâ-yı muknâ-yi mütefikkasıyla, gün gibi zâhir ve ayân ederim ki: Sen, bir cahilsin, eçhelsin, mücâhil ve mütecâhil ve müstechelesin, ey bîhaber!”

Bu oyunda Vefik Paşanın kalemi ile can bulan Pırpırî İvaz Ağa, kâtip Müstecip Çelebi, Büyük Ağa, oğlu Küçük Ağa, kızı Ziyba Hanım, Çin-

geneler tiyatro sahnesine halk tiyatrosundan capcanlı renkler taşımıştır...

“**Sersem Kocanın** Kurnaz Karısı”nın son sahnesinde, Küçük İsmail Efendi, İstanbul’da, Gökusu gazinosunda Yorğaki Dandini’yi tuluat tiyatrosu biçiminde sahnelemektedir. Vefik Paşanın uyarlamasını kesip biçmiş, türlü değişiklikle oyuna halk tiyatrosundan tatlar kazandırmıştır.

Oyunu izlemeye gelen Paşayı kızdıracığından korkarken onun şu açıklamalarıyla karşılaşır:

“*Rasgele Avrupa piyeslerini, sözümlü ona, Avrupalı gibi oynamakla bir yere varılır sanıyorlardı. Biz de adaptasyonu teklif ettik. Avrupa piyeslerini yerleştirip Türk âdâbı, Türk deyişle kotarmayı denedik. İşte sen de onu avamın gustosuna getiriyorsun, ne var ki bunların hepsi de yetersiz.*”

Donanımlı kültür adamının sözleri, tiyatronun gelişmesi için gerçek çözümü de açıklar:

“*Doğru yol Batıyı ne taklit, ne de adapte. Doğru yol, galiba, Türk insanından, Türk şartlarından, Türk konularından hareket edip hem öz hem biçim bakımından bir Türk tiyatrosuna varmak.*”

Bu çözüm yalnız tiyatro için değil bütün sanatlar için geçerlidir. Türk sanatı Vefik Paşa’dan bu yana, ancak bu ilkeyi gözettilse başarılı olmuştur. •

konureertop@butundunya.com.tr

Türk dilini incelerken insan zekasının dilde başardığı büyük mucizeyi görürüz

Max Muller

Fırçalayarak

Serdar Günbilen

Kültür ve Sanat Dünyasından
Tekin Özertem

İstanbul Şehir Tiyatrosu 100 Yaşında

Bundan 100 yıl önce, 1914 yılında kuruldu İstanbul Şehir Tiyatrosu; o günkü adı ile Darülbedayi-i Osmani. Kuran da Cumhuriyet'in ilanından sonra Topuzlu soyadını alacak olan; Sadrazam Ahmet Muhtar Paşa tarafından 1902 yılında İstanbul Şehremini yani Belediye Başkanı olarak atanan Operatör Dr. Cemil Paşa. "İstibdat-Meşrutiyet- Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım" adlı anı kitabında, kendisini neden sadrazam yaptığını Ahmet Muhtar Paşa'nın ağzından şöyle anlatmış:

"Göztepe-Feneryolu tarafında geziniyor-

Op. Dr. Cemil (Topuzlu) Paşa

dum. Çiftelhavuzlardaki köşkünü o zamana kadar görmemiştim. Binanın Mimari tarzıyla bahçenin tanzim şekli o kadar dikkatimi çekti ki bu Avrupalı köşk kimin diye meraklandım. Senin olduğunu söylediler. O zaman düşündüm ki evinin içinde ve dışında küçücük bir Avrupa yaratan adamı Belediye Başkanı yaparsam İstanbul' u imar eder. İşte Sadrazam olur olmaz seni bu makama getirmeyi bu yüzden düşündüm."

Cemil Paşa; göreve atanır atanmaz ilk işi, Topkapı Sarayı'nın arkasındaki dış bahçeyi park haline getirterek halka açmak olur. Hayalleri arasında bir de Avrupa'daki benzerleri gibi müzik ve tiyatro sanatçıları yetiştirecek bir konservatuvar kurmak vardır. Bu iş için belediye bütçesinden yıllık 3000 liralık bir ödenek oluşturulur. Odeon Tiyatrosu'nun müdürü Andre Antoine, (1) Paris' ten İstanbul'a davet edilir. Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem Bey'in önerisi ile Darülbeydi-i Osmani/ Os-

manlı Güzelliklerevi adı verilen, ülkenin ilk konservatuvarı ve ödenekli tiyatrosu Şehzadebaşı'nda, şehremanetine ait Letafet Apartmanı'nda Andre Antoine yönetiminde çalışmalarına başlar.

André Antoine, dönemin en önemli ve ünlü tiyatro adamlarından. Özgür Tiyatro/Théâtre Libre'in kurucusu ve Fransız tiyatrosunda naturalizmin öncüsü. Ama ona sorulacak olunursa İstanbul'da üslendiği bu görev hiç de kolay değil.

"(...) Bu saf kişiler, benden bizim Comédie Française örneğinde bir ulusal tiyatro ile bir konservatuvar istiyorlar. Tabii ne oyuncularını, ne öğretmenleri, ne öğrencileri, ne dekorcularını, ne tiyatrolarını var..."

Böyle diyor 28 Temmuz 1914 tarihinde Paris'teki arkadaşı Georges Ancey'e yazdığı mektupta.(2) Mektupta hiç söz etmediği için belli ki aynı gün başlayan Birinci Dünya Savaşı'ndan henüz haberdar değil. Haberdar olunca da - Fransa, 2 Ağustos 1914

günü savaşa girdiği için olacak - André Antoine da bavulunu toplayıp ağustos ayında Fransa'ya dönüyor.

André Antoine'ın sözüünü ettiği Fransız devlet tiyatrosu Comédie Française, dünyanın en eski ödenekli ulusal tiyatrosu. Geçmiş de öyle böyle değil: aktörlerin kilise töreni ile kiliselerin takdis ettiği mezarlıklara gömülmele-

rinin yasak olduğu yıllara kadar uzanmakta. 1680 yılında kurulmuş. Bu yüzden mektubunda arkadaşına ne oyunuları, ne öğretmenleri, ne öğrencileri, ne dekorcuları, ne tiyatroları var deyip dert yanması; Cemil Paşa'nın isteğini küçümsemesi hiç hoş değil. Bizim Batı tarzı tiyatro birikimimizi, o mektubu yazdığı gün 234 yıllık geçmişi olan Comédie Française ile kıyaslamak mümkün olmasada işin aslı pek öyle değil.

Letafet Apartmanı

Tanzimat Döneminde, Naum Efendi'nin Şark Tiyatrosu ile başlayan, Güllü Agop'un Osmanlı Tiyatrosu'ndan Darülbedayi-i Osmani'nin kuruluşuna kadar uzanan süreçte tiyatromuz da var; tiyatro oyuncumuz, dekorcumuz, tiyatro yazarlarımız da. Olmayan, oyuncuların ve yönetmenlerin usta çırak ilişkisi ile yetişmelerine yol açan tiyatro eğitimi. Cemil Paşa'nın işe bir konservatuvar ve uzantısı olacak ödenekli bir tiyatro kurarak başlamak istemesinin nedeni de bu. André Antoine, ülkesine dönünce Darülbedayi'in başına o önemsemediği alaylılardan ikisi geçmiş: Biri, Milli Osmanlı Tiyatrosu'nun kurucusu Reşat Rıdvan Bey; diğeri 1909 yılında Erenköy'deki Burhanettin Tiyatrosu'nda 17 yaşında sahneye çıkmış olan Ertuğrul Muhsin. Bir yılı biraz aşan çalışmalarından sonra da Darülbedayi-i Osmani, 20 Ocak 1916 tarihinde Çürük

Temel adlı oyun ile Tepebaşı Tiyatrosu'nda kapılarını seyircilere açmış.

Darülbedayi'in sahnelenen eserler, yetiştirdiği sanatçılar dışında tiyatro tarihimiz açısından en önemli özelliği, ülkemizdeki ilk ödenekli tiyatro olmasıdır. Bu girişimi önce İzmir Şehir Tiyatrosu, daha sonra da Devlet

Darülbedayi'in sahnelenen eserler, yetiştirdiği sanatçılar dışında tiyatro tarihimiz açısından en önemli özelliği, ülkemizdeki ilk ödenekli tiyatro olmasıdır.

Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi'nin devamı olan Devlet Tiyatro ve Operası'nın kurulması izlemiştir. Bundan sonra da ülkemizdeki tüm ödenekli tiyatrolar.

1934 yılında, adı, İstanbul Şehir Tiyatrosu olarak değiştirilen Darülbe-

Tepebaşı Tiyatrosu

dayi; Cumhuriyet'in ilanından sonra gerçekleştirdiği düzenli turneler ile tiyatroyu ülkenin her yanına götürmeyi amaç edinmiştir. 1927 yılında yayımlanmaya başlayan Darülbedayi dergisi ile ülkemizde tiyatro sanatının gelişmesine önemli katkılar sağlamış; dergi 1935 yılından itibaren Türk Tiyatrosu adı ile görevini sürdürmeye devam etmiştir.

Bir başka önemli katkısı da 1935 yılında çocuk tiyatrosu çalışmalarının başlatılmış olmasıdır. Bu çalışmalar, Muhsin Ertuğrul'un Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ndeki çocuk tiyatrosu çalışmalarını ayrıntılı bir şekilde inceledikten sonra gerçekleştirilmiş; M. Kemal Küçük'ün "Çocuklara İlk Tiyatro Dersi" adlı oyunu ile İstanbul Şehir Tiyatrosu, 1 Ekim 1935 yılında perdelerini çocuklar için açmıştır. İzleyen yıllarda, İzmir Şehir Tiyatrosu ve Devlet Tiyatrosu başta olmak üzere tüm ödenekli tiyatrolar çocuk oyunlarına çalışmalarında yer

M. Kemal Küçük'ün "Çocuklara İlk Tiyatro Dersi" adlı oyunu ile İstanbul Şehir Tiyatrosu, 1 Ekim 1935 yılında perdelerini çocuklar için açmıştır.

vermiş; özel tiyatrolar da dahil olmak üzere çocuk tiyatrosu kavramı ülke çapında yaygınlaşmaya başlamıştır.

Darülbedayi-i Osmani'nin 100. yılını bu yıl nasıl kutlayacağız, bilemiyorum. Her halde İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Şehir Tiyatroları bu konuda bir hazırlık yapıyor. Ama bu yetmez. Başta Devlet Tiyatroları ve özel tiyatrolar olmak üzere tüm ödenekli ödeneksiz

1939 yılı Darülbeydi dergi kapaklarından biri

tiyatrolar ile ilgili resmi kurum ve kuruluşlar da bu yılı, anlamını kavrayıp üzerinde düşünerek kutlamalılar. Çünkü geçmişte olduğu gibi bugün de ödenekli tiyatroları kapatmak, özelleştirmek; çeşitli hünerler göstererek sindirmek gibi girişimler sergilenmekte. Namık Kemal'in 'Vatan Yahut Silistre' oyununun temsilinden sonra hiç bir oyunun, İstanbul'da Matbuat İdaresi'nden; vilayetlerde Maarif Müdürlüklerinden izin alınmadan sahnelenmediği yılların özlemi ile yanıp tutuşanlar da var.

"Şeytan'ın Kilisesi: Tiyatro" başlıklı yazımı okuyanlar hatırlayacaklardır, Orta Çağ'da Katolik Kilisesi'nin başını çektiği tiyatro düşmanlığın-

dan bu yana zaman zaman depresen bir hastalık bu. Hastalığın tanısını iyi koymak gerek. Bence, Darülbeydi-i Osmani'nin 100. yılını kutlarken yapılacak en doğru ve yararlı şey: ülkemizdeki ödenekli ödeneksiz tiyatroların sağlıklı ve verimli bir şekilde varlıklarını sürdürmesinin yollarını aramak. Bu yüz yıllık temel üzerine sağlam bir yapı kurmak. Bunu yaparken ön yargı ve korkulardan sıyrılıp, günlük siyasi çıkarları bir yana bırakıp işin uzmanları, sanatçıları ile bir araya gelip çalışmak. Türk tiyatrosunu bugünlere taşıyan, her türlü zorluğa rağmen seyircilerini oyunsuz bırakmayan tüm sanatçılara saygı ve güvenli,

mutlu bir gelecek arzusu bunu gerektiriyor. Unutulmaması gereken gerçek: günümüzde, tiyatroyu şeytanın kilisesi olarak ilan eden bin küsur yılın gerisinde kalmış papazlar gibi tiyatroların üzerine kara bir şal örtmek artık mümkün değil. Bunu bize tarih söylüyor.

Bize düşen görev de bu yıl her zamankinden çok daha fazla tiyatroya gitmek, salonları doldurmak; ödenekli ödeneksiz tüm tiyatroları yürekten desteklemek.

Ruhun şad olsun Cemil Paşa... •
tekinozertem@butundunya.com.tr

(1) Andre Antoine: (1858-1943)

(2) Prof. Dr. Özdemir Nutku: Darülbeydi' in Elli Yılı, s.25

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Annesi, Sokullu'nun Sadrazam Olacağını Rüyasında Görmüştü

Son yıllarda Osmanlı tarihi moda oldu. Türk televizyon kanallarında Osmanlı Padişahlarını konu eden diziler yayınlıyor. Senaryolar ise bazı çevrelerden gelen baskılar nedeniyle kimi zaman tarihsel gerçeklere aykırı bir şekilde yazılıyor. Padişahlar söz konusu olunca sadrazamlar, yani dönemin başbakanları da, dikkatle izleniyor.

Bu dizilerden biri de 3 yıldır de-

vam ediyor. Dizide, Kanuni Sultan Süleyman'ın birçok Sadrazamını gördük. Sıra yavaş yavaş Kanuni'nin damadı olan Rüstem Paşa'nın yerine geçecek, Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli devlet adamlarından Sokullu Mehmet Paşa'ya geliyor. Sokullu hakkında sadece Türk tarihçiler ve araştırmacılar değil yabancılar da birçok kitap yayımlandı. Özellikle bazı yabancı kaynaklardaki bilgiler neden-

dir bilinmez çok fazla kullanılmadı.

İnternete giren herkes Sokullu hakkında birbirine benzer bilgileri bulacaktır. Bunlar özetle, “Sokollu Mehmed Paşa 1505-1579 yılları arasında yaşamıştır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde, sarayda çeşitli görevlerde bulunmuştur, Osmanlı donanmasının Kaptan-ı Deryalığı yani Deniz Kuvvetleri Komutanlığı yapmıştır. Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murat dönemlerinde toplam 14 yıl, 3 ay Sadrazamlık görevinde bulunmuştur. Kanuni sonrası için yapılan taht kavgalarında Sarı Selim olarak da bilinen II. Selim’in yanında yer almıştır. İki metreyi aşan boyu ile en uzun boylu sadrazam olan Sokullu, Sırp asıllıdır. Vişegrad kadılığındaki Rodo kasabası yakınlarındaki Sokoloviç köyünde doğmuştur. Asıl adı Bayo Sokoloviç'dir. Rahip olan dayısı, Bayo'yu kilise korosunda görevlendirmiştir. Devşirme sistemi ile 1519'da Edirne Sarayına getirilmiş, Müslüman yapılmıştır” şeklindedir.

Osmanlı tarihinde büyük bir yer edinmiş olan Sokullu Mehmet Paşa Venedik, Avusturya, Fransız, Alman ve Sırp kaynaklarında araştırıldığında, ailesi ile özel yaşamına ilişkin pek bilinmeyen ayrıntılar ortaya çıkar. Söz konusu kaynaklara bakıldığında Sokullu'nun İslam'a geçişi konusunda farklı tarihler vardır. Bu da, doğum ve devşirme tarihlerinin farklılığından kaynaklanmaktadır. Bu kaynaklar incelendiğinde, Sokullu'nun en küçük 14, en büyük ise 18 yaşında Müslüman olduğu

Kanuni Sultan Süleyman

anlaşılacaktır. Sokullu'nun bir başka özelliği ise soylu bir aileden gelmesidir. Osmanlı için devşirme yapanların, önceliği soylu çocuklara verdiği bilinmektedir. Devşirme çocukların Osmanlı Devleti'nin en üst makamlarına kadar ulaştığını duyan kimi yoksul Hristiyan aileler oğullarını gönüllü olarak verirken, çoğunluk ise ya direnip saklıyor ya onları sakatlıyor ya da görünür yerlerine hiç çıkmayacak şekilde haç işareti kazıyarak seçilmesini engelliyordu.

Bayo'nun babası da, devşirme için gelen Yeşilce Mehmet beye, aile içinde topladıkları çok büyük bir miktardaki parayı rüşvet olarak önererek, oğlunu vermek istememişti. Ancak Mehmet Bey, parayı almadığı gibi, “Oğlunuzun başına devlet kuşu kondurdu. Hem en yüksek makamlara gelecek hem de çok zengin

olacak” diyerek, aileyi zor kullanmadan ikna etmeye çalışmıştı.

Sırp kaynakları, oğlunun gitmesine karşı çıkan annenin, hamileyken gördüğü bir rüyayı anımsayıp, kararını değiştirdiğini yazar. Buna göre, Sokullu'nun annesi rüyasında, karnından filizlenen bir çam ağacının hızla büyüyerek dallarıyla dünyayı kapladığını görmüştür. Rüyasını anlattığı rahip kardeşi de, doğacak çocuğun çok önemli bir kişi olacağı yorumunu

revini yaptı. Daha sonra padişahın giydirilmesinden, elbiselerinin ve kaftanlarının bakımından, törenlerde de yanında yürümekten sorumlu “Çuhadar” görevine getirildi. Sarayda Rikabdar, Çuhadar, Çeşnigirbaşı (Padişahın sofralarından, yiyecek içeceklerinden sorumlu kişi) Silahtar (padişahın silahlarının sorumlu ve törenlerde kılıcını omzunun üstünde tutarak yürüyen kişi) gibi görevleri yapan, ayrıca Ağa unvanına kavuşan Sokullu'nun Sadrazamlığa giden hikâyesi

Sokullu Mehmet Paşa'nın hikayesindeki ayrıntılar, eski Türk filmlerindeki acı ve üzüntü dolu senaryoları aratmayacak türdendir.

yapmıştır. Avusturya ve Venedik kaynaklarında ise rüyaya konu olan ağaç çam değil çınardır. Dalları dünyayı örterken Çınar ağacının gövdesinde boyu sürekli uzayan bir erkek çocuğu ortaya çıkmaktadır. Sokullu, Edirne'de eğitildikten sonra “iç oğlani” yani padişahın çeşitli hizmetlerinde bulunan gençlerden biri olarak seçildi. İstanbul'a geldiğinde ilk olarak, “Rikabdar” yani padişahın ata binişine yardım eden ve atın yanında yürüyen kişi gö-

genelde çok yazıldığı için, geride bıraktığı ailesi ile olan ilişkilerine geçelim. Hemen söyleyeyim, bu hikâyedeki ayrıntılar, eski Türk filmlerindeki acı ve üzüntü dolu senaryoları arat-

mayacak türdendir.

Sokullu, Silahtar olduğu dönemde, devşirme için Balkanlarda dolaşacak arkadaşına özel bir ricada bulunur. Sokoloviç köyüne giderek, aile fertlerinden yaşayanları bulmasını ve İstanbul'a getirmesini ister. Bölgeye giden devşirmeci Ahmet Bey, Sokullu'nun ailesinin sağ salım Sokoloviç köyünde yaşadığını öğrenir. Köye uğrayan Ahmet Bey, Sokullu'nun annesine durumu anlatır ve tüm aileyi İstanbul'a götürmek istediğini bildirir. Venedik

İstanbul'a gelince, Sokullu çok mutlu olacaktır. Onları padişaha tanıştıran Sokullu, kardeşlerinin iyi bir eğitimden geçerek saraya girmesini planlamıştır. İslam'ı seçerek Müslüman olan babası da, Cemalettin Sinan adını almıştır. Ancak kardeşlerden Mustafa adı verileni bir süre sonra yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak ölür. Bunun üzerine Mustafa'nın adı aslında kardeş olmayan amca oğluna verilir. Sırp ve Avusturya kaynaklarının yanı sıra Fransız kaynakları da, oğlunun

Sokullu, kardeşlerinin iyi bir eğitimden geçerek saraya girmesini planlamış, İslam'ı seçerek Müslüman olan babası da, Cemalettin Sinan adını almıştır.

ve Fransız kaynaklarına göre anne Sokoloviç gelmek istemediği gibi, geride kalan 2 oğlunu da göndermeye yanaşmaz. Devşirmeci Ahmet Bey ise çok ısrarcıdır. Onları götürmek için emir aldığını söyler. Bunun üzerine aile konuyu düşünmek için süre ister. Sonuçta, anne ve küçük oğlanın köyde kalmasına, ortanca kardeş ile babanın da İstanbul'a gönderilmesine karar verilir. Ancak küçük oğlanın yerine, onunla aynı yaşlarda olan Sokullu'nun amca oğullarından biri gerçek kardeşmiş gibi gönderilecektir. Bu çocuğa da, gerçeği kesinlikle söylememesi tembih edilecektir.

Babası Dimitriye ve 2 kardeşi

ölümünü birkaç yıl sonra öğrenen anne Sokoloviç'in, yanındaki son çocuğunu köyde bırakarak İstanbul'a geldiğini yazar. Özellikle Sırp kaynakları, oğlunun sahip olduğu yetkilerden ve bulunduğu mevkinden çok etkilenen anne Sokoloviç'in de İstanbul'da kalmayı kabul ettiğini belirtir.

Annesine, köyde aileden kimlerin kaldığını soran Sokoloviç, aldığı yanıtın şüphelenerek bölgeye bir adamını gönderir. Birkaç ay sonra ise gerçek ortaya çıkar ve son kardeşinin de köyde yaşadığını, İstanbul'a gönderilenin ise amca oğlu olduğunu öğrenir. Avusturya kaynak-

larına göre ise Mustafa, dayı oğludur. Durumun ortaya çıkmasının ardından Mustafa ile konuşan Sokullu, herhangi bir kırgınlığı bulunmadığını söyler ve onu öz kardeşi olarak görmeye devam edeceğini belirtir.

Mustafa, Sokullu' nun desteği ile önce Kanuni Sultan Süleyman'ın Berberbaşı, ardından da vergi tahsildarı görevlerine getirildi. Sadrazamlığı sırasında ise Sokullu, Mustafa'yı Bosna Valisi tayin eder. Son kardeşini de köyden aldırıp İstanbul'a getiren Sokullu, ailesini bir araya toplamıştır. Ancak

sevinci uzun sürmez ve bu kardeşi de genç yaşta hastalanarak ölür. Olay Sokullu Mehmet Paşa'yı çok üzecektir. Acısını dindirmek için köyde kalan kuzenlerini de birer ikişer İstanbul'a getirtir, onları da saray ve devlet hizmetinde yükselebilecekleri görevlere verir.

Sokullu'ya sadrazamlığa giden yolu açan ve burada uzun yıllar kalmasını sağlayan nedenin, geniş ailesini çevresine toplaması ve harem entrikalarından uzak durması olduğu söylenir. Sokullu ile ilgili çok bilinmeyenleri yazmayı sürdüreceğiz. •

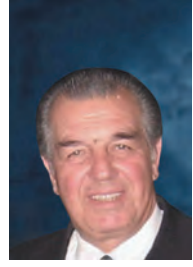
gurbuzevren@butundunya.com.tr

KORKULARIMIZ VE ADLARI

Ablütofobi	Yıkanmaktan korkma
Agirofobi	Caddelerden ya da caddelerde karşıdan karşıya geçmekten korkma
Agorafobi	Açık yer ya da kalabalık korkusu
Ailurofobi	Kedilerden korkma
Aklüofobi	Karanlıktan korkma
Akrofobi	Yüksek yerlerden korkma
Akustikofobi	Belirli seslerden korkma
Algofobi	Acı çekmekten korkma
Amatofobi	Toz korkusu
Amnezifobi	Hafızasını kaybetmekten korkma
Androfobi	Adamlardan korkma
Anemofobi	Fırtına korkusu
Antlofobi	Sel korkusu
Antropofobi	İnsanlardan korkma
Apifobi	Arılardan korkma
Araknofobi	Örümceklerden korkma
Aritmofobi	Sayılardan korkma
Asimetrifobi	Simetrik olmayan şeylerden korkma
Astenofobi	Güçsüz olmaktan korkma

(Sürecek)

Bir Mandalina Hikayesi

İşte mandalina zamanı geldi ve Bodrum'un henüz kıyımaya uğramamış bahçeleri turuncu renge büründü.

Bodrum mandalinası, öyle her mandalinaya benzemez. Bir kere müthiş lezzetlidir, evet çekirdeklidir ama tadına doyum olmaz. Kabuğunu soydunuz mu, ortalığı narenciye kokusu sarar. Sanırsınız ki, havaya parfüm sıkılmış.

Yarım asır önce Rusya'ya ihraç edilmiş. Şehrin ünlü Karakaya ailesi, gemilerle mandalina yollarlanmış oraya. O dönemde süngeri ile mandalinasından pek başka bir şeyi yokmuş Bodrum'un. Zeytini, zeytinyağı filan pek para etmezmiş o zamanlar.

Gel zaman git zaman Rusya alımı durdurmuş. Öyle olunca da, mandalinalar herkesin elinde kalmış. İç piyasa dayanıklı değil, çabuk yumuşuyor diye, yüz vermemiş Bodrum'un bu çok

değerli ürününe. Para etmeyince, üstelik turizm de tırmanmaya başlayınca, ağaçları kesip yerine binalar yapmaya başlamışlar.

Mandalinanın ölümü, 1980'li yıllara rastlar. Bahçelere bakmak pahalı, mandalınadan elde edilen gelir ise masrafları karşılamıyor. Ağaçların budanması, altlarının sürülmesi, mevsiminde ilaçlanması, tek tek gübrenmesi filan büyük paralar istiyor.

Oysa bahçeyi betona teslim edip, yerine ev ve dükkan yapmak çok daha büyük gelir sağlıyor. İşte mandalina bahçelerine saldırı da böyle başlıyor ve günümüzde daha da acımasızca sürüyor. Böyle giderse, yakında mandalinayı fotoğraflarda görebiliriz.

Bodrum mandalinasının kurtuluşu

Bodrum'da yazlığı olan aileler birer ağaç kiralsalar, ağaçların altına plaketleri çakılsa, belki bu yolla mandalinalar kurtulur diye düşündüm.

için bazı girişimler yapıldı. Ticaret Odası Migros, Tansaş, Kipa, Metro gibi dev kuruluşları zorladı. Ürünün standardı ve ayırımı için, Ortakent'te bir de tesis kuruldu. Ayrıca gazozu da üretildi ama, bütün bu girişimler

mandalınayı kurtarmaya yetmedi. Hâlâ bahçeler bozuluyor, hâlâ ağaçlar kesiliyor ve hâlâ Bodrum'un dünyaca ünlü mandalinası can çekişiyor.

Hiç unutmam, 8-10 sene önce Ortakent'teki bahçelerin birinden beheri 50 liradan beş ağaç kiralamıştım. Niyetim, bu bir model olur ve örnek alınırsa, belki bahçelerin bir kısmı kurtulur, ağaçlar ayakta kalır. Bodrum'da yazlığı olan aileler birer ağaç kiralsalar, ağaçların altına plaketleri çakılsa, belki bu yolla mandalinalar kurtulur diye düşündüm. Gittim bu projeyi, o zamanın Ortakent Belediye Başkanı Mehmet Kocadon'a götürdüm. Bir mandalina kulübü kurulmasını, dileyenlerin bu kulüpten ağaç kiralamasını önerdim, hatta bir ağacın parası olan 50 lirayı da, çağırdığı bir görevliye verdim. Sonuçta ne oldu biliyor musunuz? Projeyi çok beğenen Kocadon, beni dinlemesi için çağırdığı görevliye talimat verdi. Yani komisyona havale etti gibi bir şey. Çok üzüldüm, hâlâ da mandalina adına bu üzüntüm sürer gider...

Her neyse, ileriye bakalım şimdi. Bodrum mandalinası Allah'ın bizlere verdiği çok kıymetli, çok nadide bir üründür. Bunun değerini mutlaka bilmeliyiz. Artık tek ağaç kesmemeli, aksine yeni dikimlerle ağaçların sayısını artırmalıyız. Özetle Bodrum mandalinasını mutlaka koruma altına almalıyız. •

canpulak@butundunya.com.tr

Odyssseus'un Truva'dan Dönüşü ve Odysseia 3

Geçen sayımızda başladığımız ve eve dönüş yolculuğunun 8. durağı olan Sirenler Adası ile ara verdiğimiz Odysseus'un çileli yol serüvenini anlatmayı sürdürüyoruz.

Durak 9: Skylla ve Kharibdis geçidi

Yolcuların bir sonraki engelleri ikiz canavarlar Skylla ve Kharibdis'in tuzak kurduğu, bugünkü Messina Boğazı sanılan kayalık, dar geçittir. Altı kafalı Skylla kayalıktaki mağarasından çıkıp boğazdan geçenleri avlıyor, Kharibdis ise günde üç kez yarattığı dev anafarla gemileri içine çekip

Kapak görseli: Odysseus gemi direğine bağlı olarak sirenlerin yanından geçiyor. (Antik Roma mozaiği)

yuttuktan sonra enkaz ve kalıntılarını yine dev bir anafarla kusuyordu. Odysseus Kharibdys'in dev anaforunu oluşturduğu bir ana denk gelmemek için Skylla'nın bulunduğu tarafa doğru dümen kırınca altı adamını canavarın altı kafasına kurban verir. Kollarını uzatarak yardım çığlıkları atan adamları için yapabileceği bir şey yoktu. Bu korkunç geçitten kayıpsız geçmek olanaksızdı.

Durak 10: Helios'un adası

Sayıları azalan adamlarıyla yolculuğunu sürdüren Odysseus bir adanın yakınından geçerken rüzgârın kesilmesi nedeniyle karaya çıkmak zorunda kalır. Burası güneş tanrı Helios'un kutsal, beyaz sığırlarının otladığı adadır. Kâhin Teiresias'ın ruhu sığırlara kesinlikle el sürmemeleri gerektiğini tenbih ettiğinden Odysseus adamlarını uyardığı halde erzakları tükenen ve açlık çekmeye başlayan tayfalar dayanamaz ve Odysseus uyurken birkaç sığırı kesip yerler. Tanrısal ceza gecikmez. Tekrar yola çıktıklarında gemilerine düşen bir yıldırımla hepsi denize

Odysseus bir adanın yakınından geçerken rüzgârın kesilmesi nedeniyle karaya çıkmak zorunda kalır. Burası güneş tanrı Helios'un kutsal, beyaz sığırlarının otladığı adadır.

saçılır. Yalnız Odysseus kurtulur, geminin direğine tutunarak günlerce sürüklenir.

Durak 11: Kalypso'nun adası

Odysseus bugünkü Malta olduğu sanılan Ogygia adasında karaya çıkar. Burası Kalypso'nun adasıdır. Kalypso Kirke gibi bir nymphya, peri, yani tanrısal dişi varlıktır ve o da yine Kirke gibi Odysseus'u sahiplenip yanında tutmak için hem tanrısal gücünü hem de dişiliğini kullanır. Odysseus'u yedi

1- Güneşin sığırları (Pelegrino Tibaldi, 1527-1596)

2- Odysseus ve Kalypso (Hendrick van Balen, 1575-1632)

3 – Odysseus ve Nausikaa (Pieter Lastman, 1583-1633)

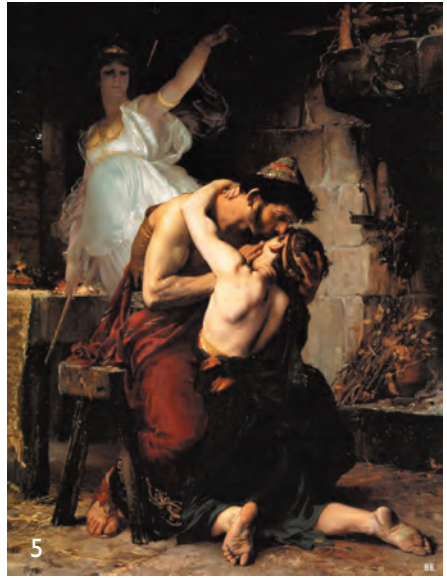
4 – Odysseus Phaiklar arasında disk atıyor (Jean Broc, 1771-1850)

5 – Odysseus'un oğluna kavuşması (Henri Lucien Doucet, 1856-1895)

yıl yanında alıkoyabildiğine göre Kirke'den daha baskın çıktığı söylenebilir. Sonunda Olympos'un habercisi Hermes'in getirdiği, Zeus'un "Artık onu bırak, evine dön-sün" komutu üzerine istemeye istemeye Odysseus'u bırakır; bir sal yapması için yardımcı olur ve yanına erzak verip uygun bir yelle uğurlar onu.

Durak 12: Phaiakların Adası

Odysseus'un salla sürdürdüğü yolculuğu Poseidon'un garezinden bir darde daha alır. Fırtınalı denizde dalgalarla boğuşan Odysseus kazazedelerin yardımına koşan tanrıça Ino'nun verdiği kutsal bir yaşmağa tutunarak sağ kalır. Bu kez yorgunluktan baygın düşerek çınlıçplak ayak bastığı ada Phaiakların hüküm sürdüğü, bugünkü Korfu olduğu sanılan barışçıl Skeria adasıdır. Kumsalda kendine geldiğinde oraya çamaşır yıkamak için gelen kızlarla karşılaşır. Başların-

daki prenses Nausikaa ona giysiler verip saraya götürür onu. İyi karşılanır, başından geçenleri anlatınca kral Alkinoos ve kraliçe Arete hayranlık ve acıma duyguları içinde kendisini en kısa zamanda tayfalı bir gemiyle İthaka'ya göndereceklerine söz verirler. Onuruna düzenlenen uğurlama töreninde Odysseus disk atma şampiyonu olur. Gemisi uzaklaşırken ona gönlünü kaptıran Nausikaa'nın gözleri yaşlıdır.

Odysseus ve Telemakhos talipleri öldürüyor (Louis Vincent Léon Pallière, 1787-1820)

Eve varış

Söz verdikleri gibi Phaiaklar Odysseus'u hediyeleriyle birlikte Ithaka'ya bırakırlar. Odysseus Athena'nın öğütlerine uyarak hemen sarayına gitmez. Önce kendi çobanlarından birinin yanında kalır ve dilenci kılığında çevreyi kollar. Bu arada oğlu Telemakhos babasını arama seferinden eli boş dönmüştür. Öte yandan sarayda bir hizmetçi Penelope'nin taliplerini oyalama bahanesi olan kefen bezi dokuma-sökme oyununu açık ettiğinden Penelope artık taliplerden birini seçme konusunda karar vermek zorunda bırakılmıştır. Odysseus'a yardımcı olan sadık çoban Telemakhos'u babasıyla buluşturur. Baba oğul hasret giderdikten sonra saraydaki yiyici taliplerden kurtulmak için işbirliği yaparlar. Odysseus dilenci kılığında taliplerin arasında dolaşır; onların hakaretlerine katlanır. Penelope talipler arasında

seçim yapmak için bir ok yarışması düzenler. Buna göre atılacak okun bir hizada saplarından yere gömül-müş on iki baltanın boşluklarından geçirilmesi gerekmektedir. Penelope odasında sakladığı ve kullanılmadığı için yayının gerili olmadığı, Odysseus'a eskiden hediye edilmiş özel, çelik bir yayı ortaya çıkarır.

Taliplerden hiçbiri yayı germeyi başaramaz. Odysseus da yarışmaya katılmak için izin ister, ama talipler bir dilenci ile yarışmayı gururlarına yediremez, karşı çıkarlar. Penelope hâlâ bir oyalama bahanesine tutunmak için "O da insan, bırakın dene-sin" diyerek izin verir. Odysseus yayı kolayca gerip oku da başarıyla hedefine ulaştırır. Herkes şaşkınlık içindeyken ikinci oku da taliplerin en ateşlisinin gırtlığına gönderir. Telemakhos da babasından aldığı işaretle işe girişince baba oğul bütün taliplerin hakkından gelerek sarayı yabancılardan temizlerler. Odysseus'un yaşlı dadısı zaten kendisini tanımıştır, Penelope'ye müjdeyi verir. Fakat sadık Penelope bu dilencinin kocası olduğuna inanmamaktadır. Eski ortak anı ve özellikleriyle onu sınar ve sonunda emin olur, kavuşurlar, özlem giderirler.

Bu bölümdeki olayların sanatçıların dünyasına nasıl yansıdığını küçük bir seçkiyle aktarmaya çalıştık. •

halukerdemol@butundunya.com.tr

Ansiklopediden Bir Sayfa

Mete Tizer

“Yetersiz” denilerek konservatuara alınmayan besteci, ülkesinin kahramanı oldu ve o konservatuara ismi verildi:

Giuseppe Verdi

10 Ekim 1813 günü Parma Eyaletinin küçük bir kasabası olan Roncole'de doğdu. Ailenin içinde bulunduğu yoksulluğa karşın babası bir çembalo satın alarak, müzik için çok istekli ve yetenekli olan Verdi'nin, ilk müzik derslerinin parasını ödemeyi başardı. On yaşlarında kilisede org çalmaya başlayan Verdi, sonra Busseto kentinde bir okula devam etmiş; burada ilk kez üstün yetenekleri göze çarpmıştı. 18 yaşında iken Milano Konservatuarına girmek istedi. Ancak Verdi giriş sınavlarında, gerek sınavın ana konuları gerekse sınav komisyonuna verdiği çalışmalarda başarısız görülerek konservatuara kabul edilmemişti. Öylesine onuru kırılmıştı ki, bunu yaşamı boyunca unutamamıştı. »

Verdi buna rağmen, geri dönmeyerek 2 yıl daha Milano'da kaldı ve özel dersler almaya devam etti.

Verdi'nin ilk atılımları bir dizi başarısızlıklarla başladı. Atandığı Busseto Orkestrası şefliğinde karşıt- ları ile mücadele etti.

Verdi'nin, onu bütün İtalya'da tanı- tan ilk başarısı; 1842 yılında Milano'da oynanan 'Nabucco' operası oldu. Ope- ra; Verdi'nin özgürlük duygularını

Besteci, İtalyanların ulusal duygu- larına seslenen bir dizi operayı bu sıralarda yazmaya koyuldu. Avusturya işgaline karşı İtalya'nın birlik mücade- lesinin başındaki Vittorio Emanuele Re D'Italia (İtalyan Kralı Vittorio Emanuele)'in baş harfleri Verdi'nin adına denk düşüyordu. Viva Verdi (Çok Yaşa V.E.R.D.İ) İtalyan milliyet- çiliğinin bir simgesi olmuştu. 1859 yılında işgal altındaki toprakların geri alınması ile sonuçlanan Avus- turya'ya karşı kazanılmış İtalyan zaferinden sonra Ver- di, artık ulusal bir kahraman kabul ediliyordu.

1 861'de de İtalyan Parla- mentosu'na seçildi. 18- 65'de parlamentodan çekildi. Opera tarihçile- rine göre toplum sorunlarını da sanatına yansıtan Verdi, toplum psikolojisiyle ilgili güncel konuları işleyerek, o güne kadar hiçbir bestecinin cesaret edemediği bir eyleme yönelmiş ve yenilikçi bir düşüncesinin opera sanatında- ki ilk uygulayıcısı olmuştu.

Cenazesi vasiyeti üzerine 20 kişinin katıldığı sade bir törenle kaldırıldı. Ancak gömüleceği sırada mezarlığı dolduran binlerce kişi, cenazenin yaklaştığını görünce kendiliğinden Nabucco operasının o ünlü özgürlük şarkısını hep bir ağızdan belki de dünyanın en büyük korosunu oluşturarak söylüyor ve özgürlük kah- ramanlarını öyle uğurluyorlardı...•

metetizer@butundunya.com.tr

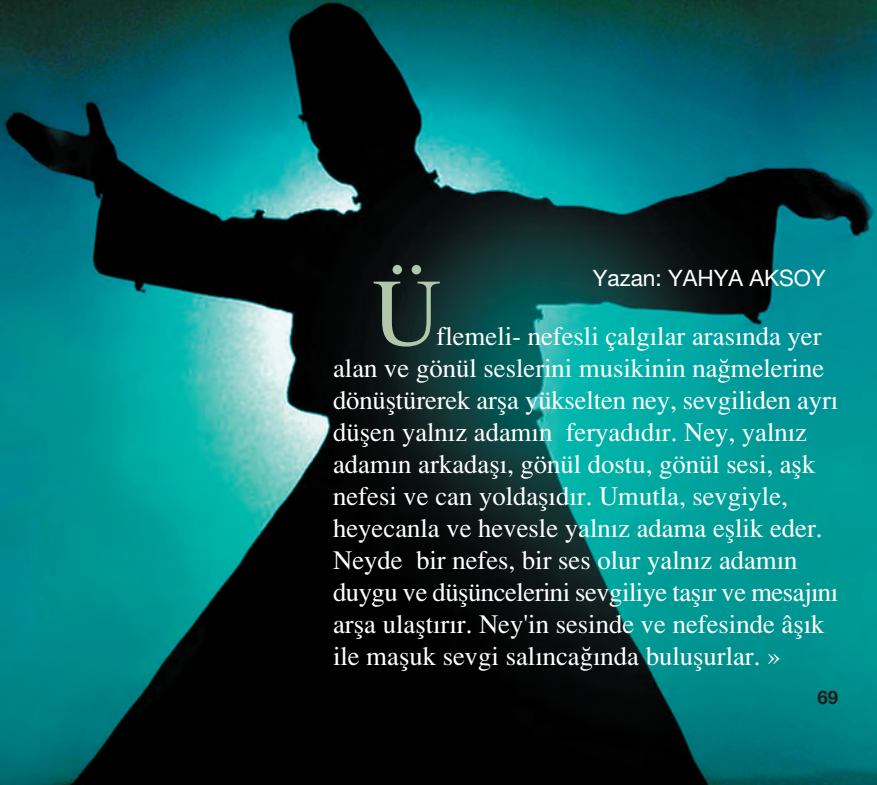

Verdi'nin isminin verildiği konserva- tuar binası

dile getiriyordu ve İtalya'nın büyük bir bölümünün o tarihlerde Avusturya' nın işgali altında bulunması İtalyan- ların ulusal duygularını, özellikle ope- ranın ünlü koro parçası ile bir anda alevlendirdi. Bu olay, Verdi'nin yaşa- mında bir dönüm noktası oldu.

Düşünceleri Evrensel Yalnız Adam

"Dinle neyden kim şikâyet etmekte
Ayrılıklardan hikâyet etmekte..."

Yazan: YAHYA AKSOY

Üflemeli- nefesli çalgılar arasında yer alan ve gönül seslerini musikinin nağmelerine dönüştürerek arşa yükselten ney, sevgiliden ayrı düşen yalnız adamın feryadıdır. Ney, yalnız adamın arkadaşı, gönül dostu, gönül sesi, aşk nefesi ve can yoldaşısıdır. Umutla, sevgiyle, heyecanla ve hevesle yalnız adama eşlik eder. Neyde bir nefes, bir ses olur yalnız adamın duygu ve düşüncelerini sevgiliye taşır ve mesajını arşa ulaştırır. Ney'in sesinde ve nefesinde âşık ile maşuk sevgi salınacağında buluşurlar. »

"Kim gördü ney gibi hem bir ağı
hem ilaç

Ney ki hem bir hemdem hem bir
yoldaş

Ney kan dolu bir yoldan söz
etmekte

Mecnûn'un aşk kıssalarını
söylemekte..."

Sevgisini sonsuz yaşama potasında eriten gönül eri Hz. Mevlana (1207-1273), insanların kin ve nefretten arınarak akılla ve aşkla yüceleceğine ve ilâhi sevgiye erişeceklerine inanmıştır. "Biz birleştirmek için geldik, ayırmak için değil" diyerek insanlığı ilâhi sevgi yolunda birleştirip, yüceltmeyi amaçlamıştır. Semâ, gönüller alan yüce sevgiliye kavuşmak içindir. Semâ, insanların Hakk'tan aldığı ihşanı, halka açmasıdır, sağdan sola kalbin etrafında dönerek, bütün insanları, bütün yaratılmışları, bütün kalbiyle sevgi ve aşkla kucaklayışıdır. Sema töreni, 7 bölümdür ve her bölümün ayrı bir manası bulunmaktadır:

"Na't-ı Şerif" bölümü, 'Kün 'yani 'Ol' emrini temsil eden bölüm, 'nefes', 'ruha selam', 'selam' bölümü dördtür, 'maşrik'da Allah'ındır, mağrib 'de', 'fatiha ve dua' bölümü ile semâ biter. Güneşin etrafında dönen tüm varlıklar ve zerrelere gibi ilâhi sevgiyle bütünleşmek isteyen insan, gönlünü ve ruhunu yüceltmek için Semâ döner..

Yalnız adamı, Mesnevi'nin beyitleri arasında dolaştığımız zaman bulmaktayız.

"Ayrıktan parça parça olmuşum
Yürek isterim ki özlemimi açayım
Herkes kendince beni dost bildi
Ama kimse içimdeki gizi deşmedi
Ten candan can tenden gizli değil
Gel ki canı görmeye kimse izinli
değil..."

Yalnız adam içinde insana özgü bir sevgi taşır, ilâhi sevgi ile bütünleşir.

Hz. Mevlânâ döneminde yaşanan tarihi olaylar, savaşlar ve insanların yaşadığı tüm koşullar ele

alınarak incelendiği zaman, " insan, akıllı ruh ve ahlâk üçgeninden ibarettir" diyen yalnız adam ama evrensel Mevlânâ'nın ne demek istediği ve öğütleri daha iyi anlaşılacaktır. Bütün dünyanın aradığı evrensel sevgi ve hoşgörü bu felsefenin temelinde ve ruhunda bulunmaktadır.

Bütün insanlığın

"Âşık nedir bilmiyorsan
gecelere sor,
Şu sararmış yüzlere,
kurumuş dudaklara sor..."

aradığı ışığı ruhlara serperken hoşgörü temelini güçlendirmenin bütün yollarını ve kanallarını gönül ve akıl gözüne bağlayan Mevlânâ, öyle demekte:

"Âşık nedir bilmiyorsan gecelere sor,

Şu sararmış yüzlere, kurumuş dudaklara sor..."

UNESCO, 1995 yılını Hoşgörü Yılı olarak ilan etmişti. O yıllarda Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndaki görevim nedeniyle, uzun yıllar, Şeb-i Arûs törenlerinde Bakanlık adına konuşma yapmış olmaktan, yurt içinde ve dışında anlamlı etkinlikleri uygulamaya koymuş bulunmaktan kıvanç duymaktayım.

-Uluslararası Hoşgörü Kongresi (10-12 Haziran 1995-Antalya)

Siyasette Hoşgörü / Kültürlerarası Hoşgörü / Dinlerarası Hoşgörü / Türk Halk Kültüründe Hoşgörü / Türk Kültüründe Hoşgörü başlıkları altında beş ana başlıkta yapılan uluslararası toplantılara çok sayıda bilim ve kültür adamı ve araştırmacı bildirileri ile katıldı ve bunlar kitap olarak hemen yayımlandı.

Ayrıca Uluslararası Hoşgörü Kongresi "Dünyaya ortak mesaj" yayımlandı.

Bu etkinlikler kapsamında iki önemli kalıcı kaynak eser çıkarıldı:

-Hoşgörü Yılı'nda Mevlânâ.

-Yunus Emre, Nasrettin Hoca, Hacı Bektaş-ı Veli Düşüncesinde Hoşgörü.

UNESCO 2007 yılını "Mevlana

Yılı" olarak ilan etti. Çok sayıda etkinlik yapıldı. Büyük düşünürlere, bilginlere ve gönül erlerine aylar, günler ve yıllar yetmemektedir. Oların düşünce ve yorumları tarih boyunca insanlığa ışık tutmuş ve yol göstermeye devam etmektedir.

Kitaplara ve yıllara sığmayan bu değeri bir makaleye sığdırma olanağı bulunmamaktadır.

"...Şu toprağa sevgiden başka bir tohum ekmeziz / Madem ki sen bensin, ben de senim / Niceye şu senlik benlik... / Ölümümüzden sonra mezarımızı yerde aramayınız! / Bizim mezarımız âriflerin gönüllerindedir."

"Senin gözündeki ışığın da gönül ışığıdır; göz ışığı, gönüllerin ışığından meydana gelir," diye insanlığa seslenen, yalnız ama düşünceleri evrensel gönül eri Hz. Mevlânâ'ya selam olsun.

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Eksantrik (Fr.)

- a-Başarılı
- b-Acayip
- c-Gösterişli
- d-Pervane

2 Ritüel (Fr.)

- a-Karşı akım
- b-Getirimci
- c-Ayinle ilgili
- d-Kale çizgisi

3 Anomali (Fr.)

- a-El aynası
- b-Yazılı belge
- c-Yapay reçine
- d-Aykırılık

4 Figürasyon (Fr.)

- a-Niteliksiz
- b-Biçimleme
- c-Taklit
- d-Hikayecik

5 Türbülans (Fr.)

- a-Burğaç
- b-Sırnaşık
- c-Tahta set
- d-Gelenekçi

6 Modem (Fr.)

- a-Çözümleme
- b-Öğreti
- c-Çevirge
- d-Girdap, burğaç

7 Nodül (İng.)

- a-Düğümçük
- b-Kilit açar
- c-Çok karışık
- d-Yaşlı erkek

8 Valör (Fr.)

- a-Karşı akım
- b-Kuşak, nesil
- c-Kırık çizgi
- d-Geçerlilik

9 Antikite (Fr.)

- a-Eş zamanlı
- b-İlk çağ
- c-İlgileşim
- d-Kızdırmak

10 Motto (İta.)

- a-Denetim bağı
- b-Kısa koşu
- c-İlke söz
- d-İç gösterir

11 Kolaj (Fr.)

- a-Saydam
- b-Süzek
- c-Kesyap
- d-Şerit

12 Statüko (Lat.)

- a-Pazarlama
- b-Güdüleme
- c-Gizemli
- d-Mevcut durum

13 Rasyo (İng.)

- a-Oran
- b-Giysi kesigi
- c-Tanıtmalık
- d-Taşımalık

14 Rambursman (Fr.)

- a-Damıtık
- b-Ödeme
- c-Şarap fıçısı
- d-Saldırgan

15 Enformel (Fr.)

- a-Şekli olmayan
- b-Ses bilgisi
- c-Gaz ölçer
- d-Fiyakalı

Dünya Döndükçe
Sabriye Aşır

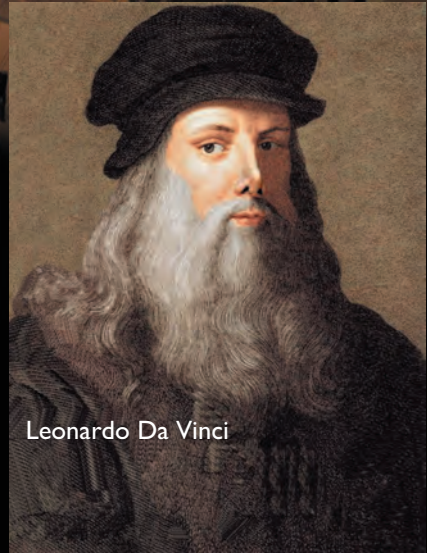

Da Vinci Dehasının Sesi:

Viola Organista

Yazan: SABRİYE AŞIR

Leonardo Da Vinci'nin yüzyıllar öncesine dayanan hayali, piyano ve çello ezgilerini birleştiren Viola Organista, Polonyalı piyanist Slawomir Zubrzycki sayesinde yaşam buldu ve ilk kez dinleyicilerin karşısına çıktı...

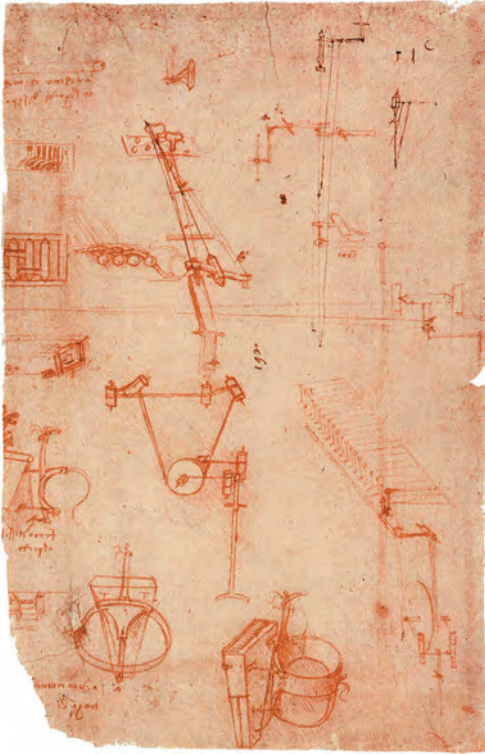
Leonardo Da Vinci

Mona Lisa'nın yaratıcısı, Rönesans dahisi Leonardo Da Vinci, bundan beş yüz yıl önce, Viola Organista ismini verdiği tuhaf bir müzik aleti tasarlamıştı. Kısa kuyruklu bir piyanoya benzeyen bu müzik aleti, yalnızca kağıt üzerinde kalmıştı. Da Vinci'nin hayal olarak kalan bu tuhaf tasarımı, onun planlarını tutku ve sabırla yorumlayan Polonyalı piyanist Slawomir Zubrzycki'nin çalışmalarıyla gerçeğe dönüştü.

Slawomir Zubrzycki hayata geçirdiği Viola Organista ile

Dış yüzeyi canlı bir gece mavisine boyanan ve altın sarısı işlemelerle süslenen Viola Organista'nın, kapağının iç kısmında ise, müzik dehası ile dünyada adından söz ettirebilen nadir kadınlardan birisi ve 12. yüzyılda yaşamış gizemli bir Alman Rahibe olan Saint Hildegard'tan bir alıntı yer alıyor. Viola Organista'nın düz iç yatağı, altın rengi ladinle kaplı ve altmış bir parlak çelik telin geçtiği yapısıyla, kısa kuyruklu bir piyanonun içine benziyor. Bu çello yaylarının her biri, diyezler için siyah, düz notalar için de beyaz klavye tuşlarına bağlanıyor. Ancak piyanonun aksine, Viola Organista'da tellere çekiçle vuran mekanizma yer almıyor. Bunun yerinde, tuşlarına ba-

Leonardo da Vinci'nin Viola Organista için yaptığı taslak çizimler

sıldığında çelikten yayların, at kılı sarılmış çarklara çarpması ilkesine dayanan bir sistem var. Bunları çevirmek için, Zubrzycki'nin klavyenin altında bulunan ve krank miliyle bağlantılı bir pedali itmesi yeterli oluyor.

Da Vinci'nin silahlardan uçuşa, pek çok farklı konudaki tasarımlarını içeren 12 ciltlik el yazması Codex Atlanticus'ta, Viola Organista'nın eskizleri ve notları da bulunuyordu. Buradaki taslak ve çizimlerden yola çıkarak, üç yıl boyunca tam beş bin saat çalışın Slawomir Zubrzycki, Da Vinci'nin hayal ettiği ancak sesini hiç duyamadığı bu ilginç müzik aletini yapmayı başardı.

Böylece, çelik teller ve dönen çarklar içeren bu müzik aleti, sanatın hem müzikal, hem de mekanik bir birleşimine dönüştü.

Viola Organista'nın, bildikleri üç karakteristiğe (klavsen, org ve viola da gamba) sahip olduğunu anlatan Zubrzycki, ürettiği bu 'müzik makinesi'yle Polonya'nın güney kenti Krakow'daki Academy of Music'te ilk kez bir performans sergiledi.

Bir çello ve bir piyanonun mekanizmaları birleştirilerek Leonardo Da Vinci tarafından tasarlanan bu 500 yıllık rüya projesi Viola Organista, piyano-çello karışımı özgün tınısıyla Da Vinci dehasının sesini ortaya koyuyor. •

Puro ve Ateş

Kadının biri seansta eşinin ruhunu çağırdı: “Eyy ruh, geldinse masaya üç kez vur.” Masaya üç kez vurulunca kadın ruha sordu: “Ey ruh, bizden bir dileğin var mı?” dedi. Ruh dileğini söyledi: “Varsa bir puro verin.”

Medyum ve kadın ruha bir puro verdiler. Ruh, puroyu alır almaz bir anda çekip gitti. Kadın heyecanla “Ona ‘Cennette misin?’ diye sormadım, hemen gidiverdi.” dedi. Medyum “Hanımefendi, merak etmeyin.” dedi. “Eşiniz ateş istemediğine göre, cennette değil galiba!..”

Hazırlayan: BİRSEN ERKUTUN

1-Ay yüzeyindeki çöküntü alanlarına ne ad verilir?

- a-Krater b-Çukur
c-Plater d-Plato

2-Osmanlı medeni kanunu olan Necelle hangi Osmanlı Padişahı zamanında hazırlandı?
a-I. Osman
b-II. Abdülhamit
c-IV. Murat
d-II. Selim

3-Eski Mısır'da genç yaşta firavun olup kısa süre sonra ölen ve Altın Maskeli Firavun olarak tanınan Mısır firavunu kimdir?
a-Astarte
b-Neferkura
c-Mentuhotep
d-Tutankhamon

4-Geometride bütün yüzeyleri kare olan üç boyutlu şekil hangisidir?
a-Küp b-Kare
c-Prizma d-Dörtgen

5-Tarihte ilk kullanılan maden hangisidir?
a-Gümüş
b-Bakır
c-Altın
d-Tunç

6-Birbirinden habersiz olarak iki şairin aynı beyti veya mısrayı söylemelerine ne denir?
a-Tevarüd b-Beyit
c-Epik d-Mesnevi

7-Kanser hastalığı ile ilgilenen bilim dalının adı nedir?
a-Nöroloji
b-Dramatoloji
c-Onkoloji
d-Algoloji

8-Hindistan'da Tac Mahal'in bulunduğu tarihi kentnin adı nedir?
a-Delhi b-Mumbai
c-Bareli d-Agra

9-Aşık Veysel hangi ilimizde doğmuştur?
a-İstanbul b-Adana
c-Sivas d-Erzurum

10-Kloroplast en çok bitkinin hangi organında bulunur?
a-Kök b-Yaprak
c-Gövde d-Çiçek

11-Safir, çivit ve lavanta, hangi rengin tonlarıdır?
a-Mor
b-Eflatun
c-Yeşil
d-Mavi

12-Çelik yaylarla gerilmiş bir bez üzerinde sıçrayarak akrobatik figürler yapılan spor dalı hangisidir?
a-Trambolin b-Netbol
c-Oryantiring d-Kriket

13-İstanbul ilk defa hangi Osmanlı padişahı tarafından kuşatılmıştır?
a-I. Murat
b-I. Mustafa
c-Kanuni Sultan Süleyman
d-Yıldırım Bayezid

14-Doğruluk dost kapısıdır sözleri kime aittir?
a-Aşık Veysel
b-Hacı Bektaş Veli
c-Orhan Veli
d-Aziz Nesin

15-Güller diyarı olarak bilinen ilimiz hangisidir?
a-Isparta
b-İzmir
c-Bilecik
d-Hatay

16-Rusya'da çarlık rejiminin yıkıldığı Ekim devrimi hangi yılda gerçekleşmiştir?
a-1917
b-1881
c-1919
d-1923

17-Eflatun olarak da bilinen filozof kimdir?
a-Sokrates
b-Platon
c-Farabi
d-Descartes

18-Çekelez diye de bilinen hayvan hangisidir?
a-Maymun
b-Tavşan
c-Fil
d-Sincap

Türk Dili
Orhan Velidedeoğlu

Yaprak Dökümü

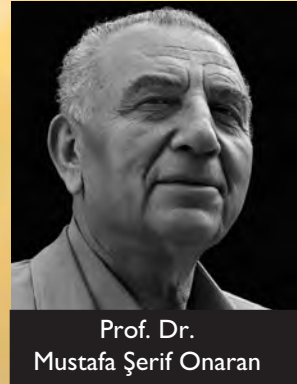
Son yıllarda ne yapraklar döküldü...
Hele şu 2013'te pek çok yazın ve bilim
adamını, nice ünlü sanatçıyı yitirdik, peş
peşe. Rüzgar, çok sert esti...

Hani, '13' sayısı
uğursuz derler ya.
Neyse, geride kaldı
artık ...

Geçen yıl yüreğimizi ya-
kan kayıplarımız ara-
sında çok sevip saydı-
ğımız bir aileyi; iki dostumuzu
yitirdik.

Eskilerden kulağımda ka-
lan bir sözdür: Tıbbiyeden
devlet adamı çıkar; sanatkâr,
şair, yazar, ressam, müzisyen çıkar; arada bir de doktor
çıkarmışlar!

Değerli dostlarımız Onaran çifti, önce doktorlukları,

Prof. Dr.
Mustafa Şerif Onaran

sonra sosyal yönleriyle toplumumuzda, özellikle de gönüllerimizde ayrıcalıklı bir yer edinmişlerdi.

Operatör Dr. Mustafa Şerif Onaran'ı Varlık ve Türk Dili dergilerindeki şiirleriyle tanıdım ilk kez. Doktorluğu yanında Türk Dil Kurumunun yayın ve tanıtım kolu başkanlığı da yapan ve inançlı bir "dilde özleşmeci" olan; şairliği kadar edebiyat eleştirileriyle de tanınan Onaran, tam bir toplum insanıydı.

Her ölüm erkendir, denir; ama, bir gerçek: 23 Mayıs 2013'te *meçhule giden bir geminin* ebedi yolcusu oldu...

Mustafa Şerif Onaran, katıldığı her toplantıda baş köşede olurdu. Acaba bu saygınlıkta çok dolu ve doyurucu konuşmaları, ince esprileri, şakaları yanında değerli eşi; çevre, sağlık ve kadın hakları savunucusu, pek çok derneğin kurucu üyesi **Prof. Dr. Leziz Onaran**'ın da katkısı olur muydu?..

Hiçbir toplantıda onları yalnız görmedik. Hep güler yüzlü, hoşgörülü Leziz hoca, bir hayat arkadaşı olmaksızın öte, onun koruyucu meleği gibi, hep yanındaydı.

Leziz Hanım, eşini yine yalnız bırakmadı: Altı ay katlanabildiği bu ayrılığa 5 Aralık 2013'te son verdi ve ertesi gün onu, yine *O limandan kalan bir gemiyle*, sevgili eşinin yanına uğurladık.

Prof. Dr.
Leziz Onaran

Bu satırları yazarken, bana imzalayarak verdiği "Yaşam Sorumluluktur" adlı, yaşantısını kaleme aldığı kitabının sayfalarında, gözlerim nemli, şöyle bir gezindim: Eşiyle birlikte, dolu dolu yaşanmış bir ömür...

***

Beş, altı yıl önceydi. Dil Derneği'nin, İletişim

Fakültesinin konferans salonunda "Tıp dilinin Türkçeleştirilmesi" konulu bir açık oturumda beraberdik. Sunumlar arasında, doktorların hastalarıyla tıp dili ile konuşmaları sonucu, hastaların yaşadığı sorunlar da dile getiriliyordu.

Mustafa Şerif Onaran, toplantının birinci bölümüne, salondakileri kahkahaya boğan bir fıkra ile noktayı koydu.

Doğu illerimizin küçük ve yoksul bir kasabasında torunu ateşlenen dede onu doktora götürür. Doktor çocuğu muayene eder, ecza dolabından bir iki hap ile bir de fitil vererek "Bunu anüsten kullanacaksınız" der. Adam eve döner ve karısına anlatır. Aralarında şöyle bir konuşma geçer:

"Herif, iyi hoş da bu 'anüs' ne ki?"

"Valla ben de bilmiyom."

"Bilmiyom, olur mu? Get öğren gel!.."

Adam gider, doktora sorar:

"Doktor bey, bu anüs nedir?"

Doktor kafasını kaldırmadan yanıtlar: "Makat, makat!"

Adam eve gelir ve karısına seslenir: “Makatmış karı, makat!”

Kadın sinirlenir:

“Ula herif, makat ne ki? Get şunu doğru dürüst öğren, çocuk yanıyor ateşten!”

Adam karısına yalvarır: “Ya, karı etme. Adam çok sert, gene gidersem bana kızar” dese de karısına söz geçiremez. Bir yanda karı baskısı, bir yanda doktor korkusu; çaresiz, çekine çekine gider, sorar ve bir hışımla evine dönerek karısına çıkışır:

“Ula karı, ben sana demedim mi doktor çok kızacak diye. Makat nedir, diye sordum.”

“Eee, ne dedi?”

“Ne diyecek; ‘K..çına sok’ dedi.”

***

Konuşmalara ara verilip dış salona çıkacağımız sırada yanımızda oturan Leziz Hanım, Mustafa Beye: “Öbür olayı niye anlatmadın?” dedi.

Hemen sordum: “Nedir o ‘öbür olay’ dediğiniz?”

Leziz Hanım anlattı:

Profesör asistanlarını toplamış, bir hastanın durumunu tartışacaklar. Ancak, hastadan sorumlu asistan ortarlarda yok. Hoca bir asistanına, “Suat’ı arayın, neredeyse hemen gelsin” derken o sırada yanlarından geçen temizlik hademesi, “Ben gördüm hocam, Suat bey 3. koğuştta katliam yapıyor” der.

Asistanlar büyük bir şaşkınlık yaşarken Hoca, onlara dönerek:

“Çocuklar, bakın bu olay sizlere ders olsun. İleride her kültür düzeyinin

de hastanız olacak. Hastalarınızla konuşurken buna dikkat edin ve onların anlayacağı sözcüklerle konuşun.

“Anlaşıyor ki, Suat yukarda katdavn yapıyor. Yani, hastaya serum bağlamak için damar açıyor. Bu temizlik hademesi sizlerden bu sözü duymuş; ama anlamını bilecek düzeyle olmadığından ‘katdavn’ı, ses benzeşmesiyle ‘katliam’ olarak algılamış” der.

***

Yukarıdaki dede/torun hikayesi bana, rahmetli Mustafa Ekmekçi’nin Cumhuriyet gazetesindeki köşesinde yazdığı bir çocukluk anısını anımsattı:

Köy çocuğu olan Ekmekçi, kasabadaki bir ilkokulda okurken öğretmeni öğrencilerinden evlerinde hangi eşyaların bulunduğunu sorar. Öğrenciler evlerindeki eşyaları sayarlar.

Öğretmen, “Evlerinde bu sayılanlardan başka, daha değişik eşyası olan var mı” diye sorar.

Küçük Mustafa “Öğretmenim, bizim evde bir de götlük var” deyince arkadaşları buna çok güler; Mustafa ise utanır.

Öğretmen, öğrencileri susturarak der ki:

“Çocuklar, Anadolu’nun bazı bölgelerinde böyle yöresel adlandırmalar vardır ve o yöre halkınca doğal karşılanılır.. Arkadaşınızın köyünde de sedire demek ki bu ad veriliyormuş, Mustafa doğru söylüyor” diyerek onun utancını gidermeye çalışır. •

orhanvelidedeoglu@butundunya.com.tr

Aysel Hacır'ın "Celile Hanım"' adıyla Minval Yayınları'ndan çıkan yeni kitabı, tarihi roman meraklılarını 1900'lerin başındaki İstanbul'a götürüyor. Romanında edebiyat dünyamızın pek çok ismini bir araya getiren Aysel Hacır, Celile Hanım'la Yahya Kemal arasında yaşanan aşk hikâyesini romanına konu ediyor. Romanın öne çıkan karakterlerinden biri de Nazım Hikmet.

Celile Hanım

Aysel Hacır

Muallimim olarak girdiğiniz bu eve
babam olarak giremeyeceksiniz! *Nazım*

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Kral Çıplak

Siz hiç masal okur musunuz? Yoksa büyüdünüz ve artık dünyanızda masallara yer kalmadı mı?

Ben çocukluğumda okuduğum, dinlediğim masalları bir yetişkin olarak tekrar okumayı ve günümüze uyarlanırlardı nasıl olacağını düşünmeyi, masal kahramanlarının rollerini, koşullarını değiştirmeyi severim. Masallar, yalnızca düş gücümüzü zenginleştirmekle kalmaz, çoğu kez gerçeği tüm çıplaklığıyla yüzümüze çarpar.

Çıplaklık mı dedik.. Çıplak

Kral masalını bilir misiniz? İzin verirseniz, anımsamayanlar için kısaca anlatayım:

“Ülkenin birinde kendini beğenmiş, gösterişe meraklı, kendini herkesten akıllı sanan bir kral yaşarmış.

Günlerden bir gün kendisini komşu ülkenin kralının ziyaret edeceğini duyunca törende giymek için çok özel bir elbise diktirmek istemiş. Ülkenin en iyi terzilerini beğenmeyen kral, sonunda “Size öyle bir elbise dikeceğim ki, dünyada eşi benzeri olma-

yacak' diyen genç terziyle anlaşmış. Genç terzi çok özel bir kumaş dokuduğunu söyleyerek günlerce odasına kapanmış.

Kral, günler sonra terzinin yanına gelip, eli bomboş görünce öfkelenmiş ve "Günlerdir kumaş dokuyorum diyerek kese kese altın aldın, hani nerede dokuduğun kumaş?" diye bağırılmış.

Terzi "Aman efendim, size söylemiştim, bu öyle sıradan bir kumaş değil, yalnızca akıllılar onu görebilirler. Bakın, ne kadar güzel oldu, değil mi?" diye sormuş.

Kral, hiçbir şey görmemiş olsa da, kendisini aptal konumuna düşürmek için "Evet, çok güzel bir kumaş dokumuşsun." diyerek terziye bir kese

daha altın vermiş.

Kralın elbisesini yalnızca akıllıların görebileceğinin söylenmesi insanları daha da meraklandırmış. Sonunda tören günü gelmiş. Halk meydana toplanmış. Terzi kralı soymuş ve gerçekten varmış gibi kralın üzerine bir elbise giydirmiş. Sonra da karşısına geçip "Çok şık oldunuz efendim" demiş. "Elbisenize herkes hayran kalacak."

Kral, terzinin sözleri karşısında aynada gördüğü çıplak bedenine aldırmadan "Gerçekten çok güzel olmuş." diyerek saraydan çıkmış. Dışarıda

toplanan insanlar çıplak kralı görünce çok şaşırılmışlar ama kimse cesaret edip gerçeği söyleyememiş. O anda kalabalığın içinden bir çocuk bağırmış:

"Bakın, kral çıplak!"

En sevdiğim masallardandır "Çıplak Kral." Bugüne uyarlansa masalın sonu belki de şöyle bitecekti:

Kral öfkeyle "Atın şu ufaklığı zindana da gerçeği söylemek neymiş görsün gününü!" demiş.

Ah, hiç büyümeyip egolardan, hırslardan uzak yaşadığımız çocukluk yıllarımızda kalsak daha mı iyiydi acaba, ne dersiniz?

Haydi şimdi rolleri, koşulları değiştirelim bu masalda, bakalım nelerle karşılaşacağız.

Masaldaki kral, bir çocuk olsaydı terzi, egosunu okşayarak onu bu denli kolay kandırabilecek miydi?

Hoş, eğer kral çocuk olabiliyorsa, terzi de bir çocuk olacaktı ve büyük olasılıkla şöyle bir konuşma geçecekti aralarında.

"Günlerdir çalıştığımı söylüyorsunuz, nerede dokuduğun kumaş?"

"Aman efendim, işte burada, bu kumaşı yalnızca akıllılar görebilir, bakın ne güzel olmuş değil mi?"

Kral gülerek "Sen benimle dalga mı geçiyorsun, burada kumaş yok!" diyecekti.

"Şşşt, deli misiniz siz, başımıza iş mi açmak istiyorsunuz, krala gerçekler söylenir mi? Ya susun, ya da krala övgüler söyleyin." diyecekti.

Çoğunluk tarafından korkusuzca dile getirildikleri için gerçekler, bu oyunun kaybedeni değil, kazananı olacaktı.

Nasıl? Eğlenceli ve aynı zamanda düşündürücü değil mi?

Size başka masallar da anlatmak isterdim ama hemen gitmem gerekli. Duyduğuma göre kırmızı başlıklı kız ve arkadaşları hain

Bugüne uyarlansa masalın sonu belki de şöyle bitecekti: Kral öfkeyle **"Atın şu ufaklığı zindana da gerçeği söylemek neymiş görsün gününü!"** demiş.

Terzi de "Ama sayın Kralım, siz de çok uyanıksınız yaaa! Ben oynamıyorum." diyecekti. "Oynamıyorum" diyecekti, çünkü çocukların dünyasında hayat başlı başına bir oyundu.

Diyelim ki, terzi bin türlü güzel söz söyledi ve kralı görünmez elbiseyle halkın karşısına çıkmaya ikna etti. Ya sonra?

Sonrasında çocukların oluşturduğu kalabalık koro halinde "Aaaa, bakın, kral çıplak!" diye bağırırken, çocukların arasında kalmış bir yetişkin usulca çevresindeki çocukları çekiştirerek

kurdu çevrelemişler ve hep bir ağızdan "Yalancı kurt, yalancı kurt, kim korkar hain kurttan, kaçış yok yalanlardan!" diye tempo tutuyorlarmış. Doğrusu bu görüntüyü kaçırmak istemem.

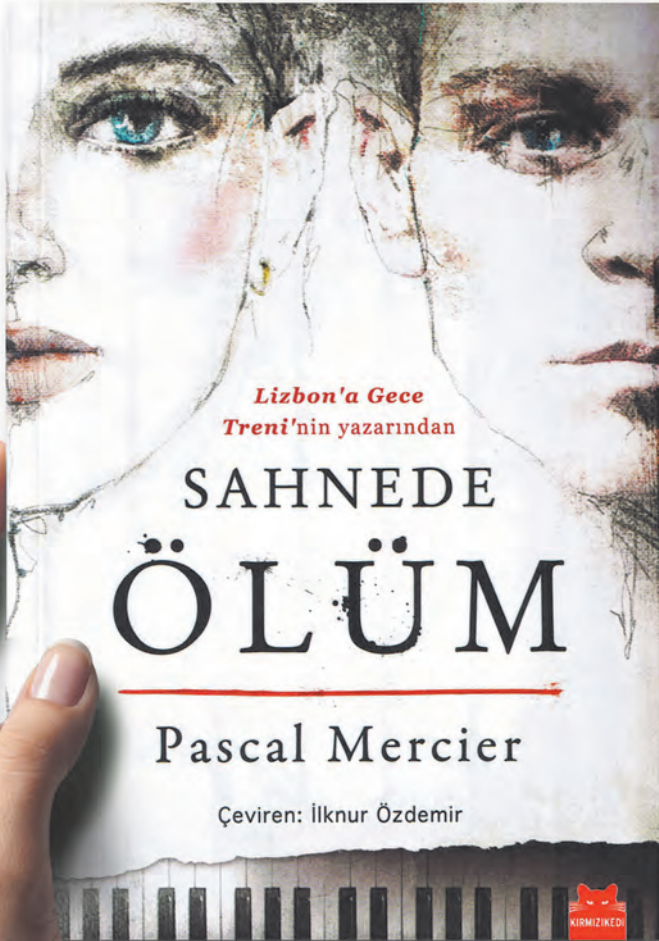
Eee, ne yaparsınız, etme bulma dünyası, ister büyükler yönetsin dünyayı, ister küçükler, hiçbir yalan sonsuza dek sürmez, elbet gün ışığına çıkar gerçekler.

Gökten üç elma düştü, biri "Kral çıplak" diye bağırarlara, biri gerçeği söyleyenleri savunanlara.

Biri de bu masalı okuyup düşünenlere... •

nuraybarthoschek@butundunya.com.tr

Lizbon'a Gece Treni'nin yazarından insan ilişkilerinin bilinmezliğine dair derinlikli, çok katmanlı bir roman. Tanınmış bir piyano akortçusunun ikiz çocukları olan Patrice ile Patricia'yı, taşıyamayacakları kadar ağır bir sır birbirine bağlamaktadır. Birbirleriyle görüşmedikleri altı yıldan sonra ailede yaşanan korkunç bir olay onları zorunlu olarak yeniden bir araya getirir. Bu olayla birlikte kendileriyle ilgili başka sırlar da peş peşe açığa çıkacak, yolları altı yıl önce ayrılan iki kardeş anneleriyle babalarını ne kadar az tanıdıklarını anlayacaklardır.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Seyirci Koltuğu

Ç

ok duyulan, bir o kadar da benimsenen bir benzetme vardır: “Dünya koca bir tiyatro sahnesidir, bizler de oyuncularız” denir.

Yazan: MERAL AĞABEY AKINCI

Makûl söylenmiş gibidir. Ancak, ne zaman dünya sahnesine bir göz atacak olsak; görmeye alıştığımız tiyatro salonlarından farklı bir resim çarpacaktır gözümüze:

Oyuncular ile seyirciler arasındaki sayısal dağılımın tersine dönmüşlüğüdür o. Tiyatro salonlarında seyirci sayısı çok, oyuncu sayısı azken; dünya sahnesinde oyuncu çok, seyirci yoka sayılabilecek kadar azdır. Bu tersinilik, salon tiyatrosuyla dünya tiyatrosunun işlevlerini farklı kılmıştır. İşlevi biçimlendiren temel unsur, “seyirci” dir kuşkusuz.

DÜNYA TİYATROSUNA BAKIYORUM. Evet. Sahnedeki oyuncularından biriyim ben. Senaryosunu yazmadığım, hatta oyun öncesinde baştan sona okumadığım, bir sonraki perdenin neleri içereceğini bilmediğim, kaç

hareket serbestisiyle, odağında kendisinin bulunduğu dar bir görüş alanı içinde **kısmen** var olabiliyor. Sahnenin her anının, her köşesinin birbiriyle bağlantısını onun görebilmesi olanaksız. Bu beceri, seyirciye özgü...

Oyuncuların her biri, oluşturduğu biçim, yansıttığı renk itibarıyla legonun birer parçası gibi: **Parça!..**

Oysa “resmin bütünü” görebilmek, seyirciye özgü bir hüner. Tümlüğün farkına varan o. Geneli, ayrıntıyı, nüansı görebilen o. Sahnenin -ya da oyunun- dışında ama sahne egemenliği, oyunun içindekilerden fazla...

DÜNYADA HEPİMİZ oyunculuğa doğmuş kişileriz. Senarist değiliz. Yönetmen değiliz. Özgür irademizle seçtiğimiz kimi rollerimiz bulunsa da, bize “biçilmiş” rollerimiz sanki daha çok. Senarist olmadığımızdan, özgür ve özgün söylemimiz de pek yok. Bol

Dünyada hepimiz oyunculuğa doğmuş kişileriz. Senarist değiliz.

perdelik oynayışın içinde olduğumdan habersiz kaldığım, benim yönetmediğim bir oyunun oyuncusu... Tasarlamadığım dekorun, seçmediğim kostümlerin içinde bir oyuncu... Bilmediğim, üretmediğim, hissetmediğim ve bu nedenle benim olmamış ama bana ezberletilmiş replikler sıralayıp duran bir oyuncu...

Bu söylediklerim, bir seyrediş halini de gösteriyor bir yandan:

Sahnedeki oyuncunun iç gözleri ile gerçekleştirdiği bir seyredışı...

Seyrettim ve düşündüm:

Kişi, kendisine biçilen rolün, üzerine oturmadığını hissettiği zamanlarda, sahneden kaçacak bir yer aradığına, seyirci koltuğuna atmalı kendini. Bu kaçışlar, önceleri zorunluluktan ötürüyken, zamanla bir tür alışkanlık, sonra istemli tercih, daha da sonra bir tarz haline gelebilir; gerektiğine inandığımız anlar için... Hatta bir yaşam felsefesi niteliği de kazanabilir gelişip evrimleşerek. Sahnedeki kişi, oyunun içinde bulunuyor ama kendi köşesinde, sınırlı

bol ezberimiz var. Bir ağızdan estirip gürlettığımız sloganlarımız var.

OYUNDAKİ ROLÜMÜZE kendimizi fena halde kaptırdığımız anlarımız var ki hiç de az değiller. Ateşli oyuncular aşka geldikçe, dünyada tozu dumana katıyorlar. Sahnenin öte ucunda, kendi rolünü oynamaktan başka işi ve görüşü olmayan diğer oyuncuların üzerine karabasan gibi çöküyor, onları soluksuz bırakıyor.

Oyunun içinde saklanan tehlikelerden en büyüğünün, kendini rolüne kaptırmakta olduğunu görüyorum. Böylelerini, bir kez olsun seyircilik deneyiminden geçirilmesi gerek... O zaman, üstlendikleri rolü oyunun bütünü içinde değerlendirebilir, önem derecesini makul ölçü üzerine oturtabilir, hatta rolünü yadırgayabilir, eleştirebilir bile. Dünyaya ve ülkeme yön verme rolünü oynayanları, seyirci koltuğuna davet ediyorum. •

KOYUN MU, KEÇİ Mİ?

Bütçesi bozulan kral ülkesinde yaşayan en zengin üç kişiyi huzuruna çağırdı “Sizlere bir soru soracağım” dedi. “Doğru yanıt verirsiniz size ödül verip geri göndereceğim. Eğer bilemezseniz tüm malvarlığınıza el koyacağım.”

Zengin üç kişi dışarı çıkıp beklemeye başladı. Sonunda kral emir verince birinci kişi içeriye alındı. Kral adama “Şu bağlı hayvan nedir” diye sordu. Adam köşede bağlı duran keçiyi gördü “Sayın kralım bu bir keçi” dedi. Kral bir süre bekledi. Adamın gözlerinin içine baktı “Hayır, bilemedin” dedi. “Sen bu koyuna nasıl keçi dersin. Mallarına el koydum, çık dışarı.”

Dışarı çıkar çıkmaz öteki iki kişi heyecanla “Ne oldu, ne sordu?” diye atıldılar. Adam üzgün bir biçimde

“Tüm malımı kaybettim” dedi. “Bir keçi gösterip ‘Bu hayvan nedir?’ diye sordu. Ben de ‘keçi’ dedim. Kralsa ‘Bu bir koyun, ona nasıl keçi dersin?’ diye beni kovdu.”

Kral bir süre sonra ikinci kişiyi içeri çağırdı. Aynı soruyu ona da yöneltti: “Şu gördüğün hayvan nedir?” Diğer kişinin başına gelenleri bildiği için “Efendim” dedi. “Bu bir koyundur.” Kral aldığı bu yanıtla sinirlendi. Karşısında duran adama “Sen nasıl olur da bu hayvana koyun dersin?” diye bağırdı. “Bunun bir keçi olduğunu görmüyor musun? Senin de tüm mallarına el koydum, çık dışarı.”

Adam başından geçenleri üçüncü kişiye anlattı. Kral son zengini de içeriye çağırıp bu kez ona yöneltti. “Söyle bakalım” dedi. “Bu hayvan nedir?”

Üçüncü kişi önce bağlı duran keçiye, sonra da krala baktı “Sayın kralım” dedi. “Siz, şimdi bu hayvanın ne olduğunu boş verin, ne kadar paraya gereksininiz var, bana onu söyleyin.”

Not Defterimden
Nergis Öztürk

Direnmenin Gücü

İnsanlık tarihi,
direnen, yenilgiyi
kabullenmeyen
insanların
başarılarıyla
doludur.

Zorluklar karşısında direnmeyip, yenilgiyi kolayca kabullenmek rahatlatıcı bir yöntem olarak de, yine de kişinin yaşamsal yapısına ters düşmektedir.

Her canlı varlık gibi “insan”ın da önde gelen sorumluluğu, yaşamsal varlığını sürdürmektir. Bu sorumluluğunu ise ancak, direnme kararı ve direnme gücüne sahip çıkarak yerine getirebilmektedir.

Canlının direnme kararı ve gücü yalnızca, karşısına çıkarılan daha

güçlü bir engelle önlenemez. Bu güç genellikle, kandırıcı ve sinsi yöntemlerle engellenmeye çalışılmaktadır. Aşağıdaki öyküyü geliniz birlikte okuyalım:

Bir adam, sürü düzeninde belirli bir alanda dönmekte olan filleri görünce meraklanır, onların alanın sınırları dışına çıkmamalarının nedenini öğrenmek ister. Merakını gidermek için fil sürüsüne yaklaşır, dikkatle incelemeye koyulunca çok şaşırtıcı bir durumla karşılaşır. Bu iri hayvanların bedensel yapılarıyla oranlandığında dikiş ipliği inceliginde

bir tanımla anlatılabilecek incelikteki iplerle ayaklarından, yere çakılı bir Yeni yıla girerken gibi kaçmazlar, böyle dolanıp dururlar...”

Fillerin bu durumu, küçük yaşlarından korkutuldukları için büyüdüklerinde ağızlarını bile açmayan kimi insanların akıl almaz “uysallığı”nı getirmiyor mu gözlerinizin önüne?

***

Bir de yenilgiyi kabullenmeyen, direnmeyi bir insansal eylem olarak algılayan “örnek insan”lar vardır.

ABD Başkanları’ndan **Abraham Lincoln**’un, yaşamı süresince beş yıllık okul eğitimi dışında bir eğitim almamış olmasına karşın, ABD

Abraham Lincoln

Başkanlığı’na kadar yükselmesindeki “tılsım”, onun yılmamak gücüydü. Onun, ABD Başkanı seçilene kadar tam 12 kez başarısızlığa uğradığını biliyor muydunuz? 12 kez başaramadı ama, 12 kez yenişden “ayağa kalktı”, 12 kez yeniden direndi.

Beethoven’in öğretmeni, annesine “Ne yazık ki oğlunuzda bir besteci olmak için gereken hiç bir yetenek yok” demişti

Müzik tarihinde büyük yapıtlar oluşturan ünlü besteci Ludwig van Beethoven’in müzik öğretmeni, annesine müzik, klasik müzik bestecisi hem de tarihteki gelmiş geçmiş en iyi bestecilerden biri. Daha kariyerinin bu müzik dahisinin annesine şikayette bulunmuş ve “Ne yazık ki oğlunuzda bir besteci olmak için gereken hiç bir yetenek yok” demişti. Beethoven da yılmadı; hatta daha sonra işitme duygusunu yitirmesine karşın yine de pes etmedi, dünyanın sayılı bestecilerinden biri oldu.

***

Akio Morita adını bilemeyebilirsiniz ama, onun kurduğu Sony firmasının

Akio Morita

adını duymayan yoktur. Dünyanın sayılı büyüklükteki bu elektronik fabrikasının ilk ürünü elektrikli pilav pişirme tenceresiydi. Sony bu makineden yalnızca 100 tane satabildi. Çünkü makine, pilavı pişirmekten çok yakıyordu. Sony markası bugün dünyanın 6. büyük elektronik ve elektrikli ürünler firmasıdır. Akio Morita, pilav makinesi başarısız oldu diye üretimden vazgeçmedi.

***

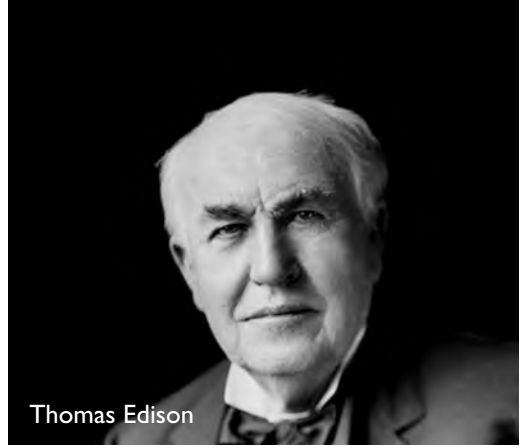

Marilyn Monroe

Marilyn Monroe: 20 th Century Fox firmasıyla imzaladığı kontrattan tam bir yıl sonra 'hiçbir çekiciliği olamadığı ve asla bir filmde rol verilemeyecek kadar yeteneksiz olduğu' gerekçesiyle işinden kovuldu. Asla pes etmedi. Sonunda, 20. yüzyılın en ünlü film oyuncusu ve en çekici kadını ilan edildi.

***

Thomas Edison, tarihin en etkileyici mucitlerinden biridir. Kendi adına kayıtlı tam 1093 adet patenti vardır.

Thomas Edison

Küçüklüğünde öğretmenini, onu annesine şöyle şikayet etmişti: “Oğlunuz ne yazık ki hiçbirşey öğrenemeyecek kadar aptal ve beceriksizdir.”

Fakat Edison da bir “yılmayan” dı. Ürettiği ilk çalışan ampul 9000’inci denemesiydi...

***

Dünya ve İngiltere tarihine en önemli liderlerden biri olarak ismini yazdıran **Winston Churchill**, 6. sınıfı geçememiş, o yıl sınıfta kalmıştı.

Bu kişiler ve daha birçokları, karşılırlarına çıkan ilk engelden sonra direnmekten vazgeçselerdi, kimbilir şimdi mum ışığında oturuyor olabilirdik, ya da görkemli bir Sony müzik setinde görkemli bir Beethoven dinleyemiyor olabilirdik...

Yeni yıla girerken, yeni yılın arkasına, sağına, soluna takılıp karşımıza engel olarak çıkabilecek her “istenmeyen olgu”yu gördüğümüzde onun karşısında direnme gücümüzü aklımıza getirmeyip, yenilgiyi baştacımız edersen, yalnızca sahip olduğumuz yaşamsal varlığımızın temel taşlarından da yok olabiliriz. •

nergisozturk@butundunya.com.tr

Öğretmen
Giyaseddin Tokyay'ın
örnek yaşamından
kesitler 7

Harbiye Ayniyat Muhasibi Teğmen Gıyas ve Sahra Pilleri

Yazarımızın önceki sayılarımızda yer verdiğimiz, babasının yaşamından öyküye dönüştürdüğü yazılarını yayımlamayı sürdürüyoruz...

Yazan: MUSTAFA TOKYAY

"Sen ne kadar askerlik yaptın Mustafa?"
Bal gibi biliyordu topu topu dört ay askerlik yaptığımı ama yüzündeki muzip ifade anlatacaklarına çarpıcı bir giriş yapmaya hazırlandığını ve bu soruyu onun için sorduğunu gösteriyordu.

"Dört ay, baba."

"Haa! İyi, iyi. Milli Savunma Bakanlığı herhalde benim senin yerine de askerlik yaptığının farkında ki senin vatan görevini kısa tutmuşlar. Ben iki kez askerlik yaptım ya. Tam tamına dört sene..."

Gelibolu'da öğretmenlik yaparken

1931 Haziran'ında askere çağırıldım. Balıkesir Hazırlık Kıtası'nda dört ay eğitim gördükten sonra, Halıcıoğlu Topçu Okulu'na gitmeden Gelibolu'ya uğrayıp, boşuna kira vermemek için evimi boşalttım ve bir kaç parça eşyama emanetçiye bıraktım. Ekim

sonuydu. Rüzgarlı hava nedeniyle vapur çalışmadığından Halıcioğlu'na iki gün gecikmeyle intikal edebildim. Gelir gelmez, bu gecikmeden dolayı dört gün 9. Şube'de (Halıcioğlu'nun hapisane koğuşu) misafir edildim. Piyade, Levazım, Topçu, Süvari gibi sekiz şube vardı. Hapisaneye de 9. Şube adını koymuşlardı.

Altı ay da Halıcioğlu'nda kaldıktan sonra Tekirdağ 159. Alay'a tayin edildim ve toplam iki yılın sonunda Teğmen rütbesini alarak askerliğimi tamamladım.

İkinci Dünya Savaşı'nın ikinci yılında Gazi Terbiye'de birinci sınıfı okurken tekrar askere çağırıldım. Bizim Bölümden iki kişi ilk olarak askere alınacaktı. Bunlardan birisi ben diğeri de sıra arkadaşım Ahmet Ünal'

dı. Dönemin bitmesine bir ay vardı. Hiç olmazsa sınavlara girip birinci sınıfı bitirerek askere gidebilme imkânı verilmesi için önce okul müdürüne, sonra Yüksek Tedrisat Umum Müdürüne müracaat ettik. Hiç birisinden olumlu cevap alamadık.

Beni Yozgat'ta yeniden teşekkül eden 97. Alay Ağırılık Komutanlığı görevine vermişlerdi. Sınıf arkadaşlarımız o sırada yeni çıkmış olan "Asker Oldum Piyade" şarkısıyla Ankara Garından bizi yolcu ettiler. Trenle Yerköy'e oradan da bir at arabasıyla Yozgat'taki alayıma intikal ettim.

Alay komutanımız Yarbay Süleyman Dinçsoy'du. Odasına gidip, kendimi takdim ettim:

"Ben alayınıza verilen Ağırılık Komutanı Teğmen Gıyaseddin Tokyay."

Komutan, "Biz seni Ağırılık Komutanı olarak değil, Esleha Subaylığıyla görevlendirdik," dedi.

Ben, bana gelen yazılı emirde Ağırılık Komutanı olarak görevlendirildiğimi söylerken, sözümü kesti ve

"Askerlikte ne görev verilirse o yapılır!" dedi ve konuyu kapattı.

Esleha Subaylığının, resmi adıyla, Harbiye Ayniyat Muhasipliğinin ne olduğu hakkında en küçük bir fikrim yoktu. Sonradan ne kadar zor ve ağır sorumluluk gerektiren bir görev olduğunu anladım. Alayın tüm harbiye ayniyatından ben sorumlu olmuştum. Hele yeni teşekkül etmiş bir alayda bu görev daha da güçlü. Benim gibi bir yedek subayın işin içinden çıkması ve bir yığın sorumlu-

İlk askerlik anısı

luğu üstlenmesi öyle zor olmuştı ki...

Normal durumlarda, bir alayın Harbiye Ayniyat Muhasipliđi kadrosu bir Yarbay, bir Yüzbaşı, bir Üstteğmen, bir Teğmen, çokça erbaş ve erden oluşurdu. Oysa, içinde bulunduğumuz olağüstü koşullarda görev ve sorumluluk benim gibi bir yedek teğmene verilmişti.

Harbiye ayniyatı alayın tüm demirbaşları, depolardaki silah, mühimmat gibi neredeyse tüm savaş malzemesi anlamına gelir. Bütün bu malzeme benim üzerime zimmetlendi. En küçük bir dikkatsizlik veya ihmal, Harp Divanına gitmeye yeter de artardı bile. Bir boş kovanın hesabı dahi Harbiye Ayniyat Muhasibinden sorulurdu.

En küçük bir dikkatsizlik veya ihmal, Harp Divanına gitmeye yeter de artardı bile.

Karşılaştığım en büyük sorun ise, o sıralarda sıkça yaşadığımız alayın bir yerden başka bir yere intikallerinde harbiye ayniyatını taşıyabilecek yeterli aracın olmamasıydı. Mevcut bir kaç taşıt aracına Askerlik Şubelerinin halktan topladığı hayvan ve arabaları da ilave etmek durumundaydım.

Nisan (1941) ayı içinde alayın Gebze'ye intikal emri geldi. İstasyona kadar arabalarla götürdüğümüz tüm

İkinci askerlik anısı

malzemeler trene yüklendi. Tüm Bölüklerin malzemeleri bana teslim edildi. Mevzuat Sandıklarına yerleştirdiğimiz malzemeleri trene koyduk. Depolarımızdaki cephane, mühimmat da yüklendi. Bana verilen 10-15 erle bütün bu taşınma işini dört günde gecemizi gündüzümüze katarak tamamladık. Bir gece Yerköy istasyonunda kaldıktan sonra alay Gebze'ye hareket etti. Gebze'ye ulaştığımızda bu kez aynı işlemleri malzemeyi alayın buradaki karargâhına taşımak için tekrar ettik. Harbiye ayniyatını önce çadırlara sonra da bize verilen Topçu Alayı'nın

depolarının bazılarında ve Çoban Mustafa Paşa Camii yanındaki eski medresenin odalarına yerleştirdik. Bölüklerden Yozgat'ta senet karşılığı aldığım malzemeleri yeniden devrettim.

Ancak, bir kaç gaz maskesi ve sahra pili eksik çıktı. Yozgat'a geri döndüm. Oradaki depoları tekrar aradım. Gaz maskelerini buldum ama sahra pilleri yoktu. Döndüm.

Telefonların yanındaki pilleri görünce depolarda bulunan sahra pilleri olduğunu anladım.

Gebze'deki depoları da bir kez daha gözden geçirdim. Açık konuşmak gerekirse, sahra pilinin ne olduğunu bile bilmiyordum. O sırada Alayın Muhabere takımının teftişine bir Albay gelmişti. Teftiş sırasında ben de izliyordum. Telefonların yanındaki pilleri görünce Çoban Mustafa Paşa Medresesindeki depolarda bulunan sandıkların içindekilerin sahra pilleri

olduğunu anladım. Derhal gittim ve çıkardım. Dünyalar benim olmuştu. Böylece 2 hafta süreyle uykusuz geçirdiğim günler sonunda intikal işleminde yüzümün akıyla çıktım.

Ekim ayında bu kez Tümenenden gelen bir emirle Kandıra'ya intikalimiz gerekiyordu. Tekrar aynı işleri yaptık. Bu sefer, Ağırnas'lı Süleyman Bey isminde bir yedek teğmenin komutasında 60-70 civarında atlı araba verildi. Karayoluyla Kandıra'ya hareket ettik. Yolda, arabaların tekerlekleri kırılıyor, atlar yokuş çıkamıyor askerler onları zorluyorlar. Arada bir yerde bir gece konakladık. Nöbetçileri koyduk, ateşler yakıldı. İki günde Gebze'den Kandıra'ya ulaştık. Kışı Kandıra'da geçirdik. Tekrar Gebze'ye intikal emri geldi. Artık alışmıştım. Bu defa 4 kamyon verilmişti. İntikali tamamladık. Alay karargahı Molla Fenari nahiyesinin okuluna yerleşti.

Mayıs (1942) ayında terhis edildim. Harbiye ayniyatını Nevşehirli Ahmet Bey isminde gezici başöğretmen olan bir yedek teğmene eksiksiz devrettim. Devir teslim sırasında kendisine sahra pilinin ne olduğunu da özellikle gösterdim.

Bu arada, biz askere alındıktan sonra okullar erken tatil edilmişti. Bu bizim kaybettiğimiz sınav hakkımızı iade etmiş oldu. Eylül ayında, okullar açılmadan bir hafta evvel Gazi Eğitim'e geldim. Askere alınmış olan öğrencileri sınava aldılar. Sanırım askere gönderildiğimiz için soruları çok kolay sordular. 1942-43 öğretim yılında ikinci sınıfa başlamış oldum. •

Güney Amerika'nın Atatürk'ü

SİMON BOLİVAR

Bildiğim kadarıyla dünya üzerinde kurucusunun adıyla yaşayan iki ülke kaldı: Bolivya ve Türkiye.

Simon Bolivar, Güney Amerika ülkelerinin özgürlük ve demokrasi savaşında unutulmayan bir liderdir. Amacı Venezuela, Guatemala, Peru'yu da içine alan büyük Bolivya'yı kurmaktı, ama başaramadı. Yine de Güney Amerika'nın "Muz Cumhuriyetleri" olmasından kurtuluşunun temelinde Bolivar'ın düşünceleri ve hayata geçiremediği anayasası vardır.

Simon Bolivar 1783'te, yani Mustafa Kemal Atatürk'ten neredeyse tam yüz yıl önce Caracas'ta dünyaya geldi. Çok eski tarihlerde Venezuela'ya yerleşen Bask kökenli zengin bir ailenin oğluydu. Bolivar, 1799-1803 tarihleri arasında Avrupa'yı ziyaret etti. Paris'teki devrim hareketlerinde devrim coşkusunun içinde yaşadı. »

1804 yılında ise Napolyon'un halk devrimine ihanet ederek kendisini imparator ilan etmesiyle büyük düş kırıklığı yaşadı.

1807 yılında ülkesine dönen Bolivar, Avrupa'da benimsediği adalet ve özgürlük idealleri ile ülkesindeki halkın bu düşüncelere duyduğu ilgisizlik arasındaki çelişkidenden etkilendi. Bu nedenle kurtuluş eyleminin eğitim görmüş "criollo" azınlığı önderliğinde gerçekleşebileceği sonucuna vardı. Sorun bu azınlığın sayıca "azınlık" kelimesini bile karşılamayacak

Bolivar, kurtardığı üç ülkeden, yani Büyük Kolombiya, Peru ve Bolivya'dan oluşan bir "Güney Amerika Birleşik Devletleri Konfederasyonu" kurmaya çalıştı.

kadar az oluşuydu. Kısa boylu, zayıf ve parlak gözleri ile etkileyici olmaksızın çok dikkat çekici bir tip olan Bolivar'ın en büyük özelliği bitmez tükenmez bir enerjiye sahip olmasıydı.

1810 yılına gelindiğinde, Venezuela "cuntası"na katıldı. İngiltere'nin desteğini sağlamak için Londra'ya gitti. 1812'de Venezuela yönetiminin başında bulunan general Miranda'nın İspanyollara karanlık ilişkiler sonucu teslim edilmesinin ardından, 1813 yılında Caracas'a girmeyi başardı. Ama İspanyolların köylüleri kıskırtıp ayaklandırmaları üzerine Bolivar önce

Jamaica'ya, ardından Haiti'ye kaçmak zorunda kaldı.

1816 yılında yeniden ülkesine döndüğünde Fransız ve İngiliz gönüllülerden yardım gören general Paez'in kuvvetleriyle birleşerek, İspanyolları birbiri ardına mağlup etti. 1819'da Venezuela cumhuriyetini ikinci kez ilan etti. And dağlarını aşarak İspanyolları bozguna uğrattı ve Bogota'ya girdi. Carabobo zaferinden sonra da Caracas'ı ele geçirdi.

1822'de Yeni Granada, Venezuela ve Ekvator'dan oluşan Büyük Kolombiya federal devletini kurdu.

1823'te ise Peru'nun başkenti Lima'ya girecekti. 1826 yılında toplanan Panama kongresinde Bolivar, kurtardığı üç ülkeden, yani Büyük Kolombiya, Peru ve Bolivya'dan oluşan bir "Güney Amerika Birleşik Devletleri Konfederasyonu" kurmaya çalıştı. İmparator olma-

ya kalkışmakla suçlanan Bolvar, 1830'da iktidardan çekilmek zorunda kaldı, yedi ay sonra da umutsuzluk içinde öldü.

BOLIVAR ÖNCESİ VE MÜDACELENİN BAŞLAMASI

Simon Bolivar öncesinde Güney Amerika'da İspanyol egemenliği vardı. İspanya Güney Amerika'yı biri "Yeni İspanya" diğeri Peru olmak üzere iki genel valiliğe ayırmıştı. Her iki genel valiliğin başında da, İspanya kralı adına yönetimi elinde bulunduran birer genel vali bulunuyordu.

Yeni İspanya genel valiliğine Meksika, Yucatan yarımadası, Guatemala ve Filipinler verilmişti. Güney Amerika kıtasının diğer bütün bölgesi ise Peru genel valiliğine bağlıydı. 1717 yılında Yeni Granada adında üçüncü bir genel valilik kurularak, Kolombiya, Ekvator, Panama ve Venezuela bu valiliğe bağlandı. Yeni İspanya'nın başkenti Mexico, Peru'nun Lima, Yeni Granada'nın Bogota ve Rio de la Plata'nın ise Buenos Aires'ti. Her genel valilik bölgelere ayrılmıştı ve doğrudan İspanya kralının kendisine bağlı toprakları vardı. Bunların başında da askerler bulunuyordu.

İspanya, uzakta oluşturduğu Yeni İspanya'yı kontrolde güçlük çekiyordu. Kıtayı uzun yıllar sürecek bir düzensizlik bekliyordu çünkü. İngiliz sömürgelerindeki halk, en başından kendi kendini yönetme konusunda çok deneyimliydi. Latin Amerika'daki bağımsızlık önderleri ise kendilerine yol gösterecek böyle bir tecrübeden yoksunlardı.

Güney Amerika'nın bağımsızlık yolunda kalkışmalara girişmesine ABD'nin bağımsızlık savaşını ve Fransız İhtilali neden oldu. 1806-1807

yıllarında Rio de la Plata'da uğradıkları yenilgi, eğitilmiş azınlık, yani criollalara büyük cesaret verdi.

1810'da Napolyon'un İspanya'yı ele geçirmesi ise, imparatorluk ile sömürgeleri arasındaki bağları bir daha geri dönülemez biçimde zayıflattı. Bu arada 18. Yüzyıl Avrupa'sındaki

Etkileyici olmaktan çok dikkat çekici bir tip olan Bolivar'ın en büyük özelliği bitmez tükenmez bir enerjiye sahip olmasıydı.

Jean Jacques Rousseau'nun "Toplumsal Sözleşme"si başta olmak üzere eserleri Latin Amerikalı yurtsever kesim tarafından çok benimsenmişti.

aydınlanma düşüncesinin etkileri, Latin Amerika'da görülmektedir. Jean Jacques Rousseau'nun "Toplumsal Sözleşme"si başta olmak üzere eserleri Latin Amerikalı yurtsever kesim tarafından çok benimsenmişti. Ancak Güney Amerika iktidarları tarafından Rousseau'nun bu görüşleri halka asla uygulanmayacaktı.

İlk çatlak, İspanya'nın Güney Amerika'ya ticari ambargo uygulamasına rağmen bu kıtadaki ülkelerin İs-

panya dışındaki ülkelerle de ticari anlaşmalara girişmesiyle görüldü. Kaçak olarak yürütülen bu ticaret, kültürel eserleri de kapsıyor, Güney Amerika kıtası hızla evrimleşiyordu. İşte tam bu sıralarda ortaya çıkan Simon Bolivar, Venezuelalı bir Criollo idi. Çok iyi bir eğitim görmüştü.

Rousseau'nun yanı sıra Hobbes'u, Lock'u, Spinoza'yı derinlemesine incelemişti. Rousseau'nun "Emile" adlı eseri onu çok etkilemişti. İspanyol egemenliği, kıtada çıkan ayaklanmaları bastırabiliyordu, ama bu çok kısa süreli oluyor, bir süre sonra toparlanan Criollolar yeni bir ayaklanma gerçekleştiriyorlardı.

1808'de Napolyon'un İspanya'yı istila ettiği haberi Güney Amerika'ya ulaştığında, Simon Bolivar Venezuela'daydı. İspanya'daki örnekleri izleyerek oluşturulan Venezuela cuntasının kurucuları arasındaydı. Böylece ilk Caracas cuntası 1810 yılında doğmuş oldu. 1811 yılının Temmuz ayında Venezuela'nın bağımsızlık bildirisi ilan edildi. Yeni kalkışma kakao ekim alanlarını denetim altına aldı ve Caracas'ın batısındaki deniz üssü Coro'da kaptan Monteverde silahlı bir direnişe başladı.

Yeni yapılanma, aralarında Simon Bolivar'ın da bulunduğu bir heyeti Londra'ya gönderdi.

Heyet, Britanya hükümetinin Venezuela'yı Fransızlara karşı denizden korumayı istiyor, bunun karşılığında da bazı ticari kolaylıklar sağlamayı öneriyordu. Bolivar'ın 1811'de Caracas'a dönüşünden sonra Venezu-

ela'nın bağımsızlığı resmen ilan edildi. Bolivar, kralcılara karşı savaşılan cumhuriyet ordusunda subay olarak görev aldı. 1812'de Caracas'ı sarsan depremde sonra, en ünlü bildirilerinden birini kaleme aldı: "Eğer doğa bizim amaçlarımıza karşı çıkacak olursa, onunla da savaşır, ona da boyun eğdiririz."

Cumhuriyetçilerin başındaki general Miranda gücünü yitirdiğinden kralcılara boyun eğdi. Bolivar ve diğer genç subaylar Miranda'yı vatan haini ilan ederek kralcılara teslim ettiler. Böylece İspanya'ya gönderilen Miranda, 1812 yılının sonunda hapis hane

öldü. 1812 yılının sonunda Venezuela bir kez daha İspanyol sömürgesi oldu. Simon Bolivar ülkeden ayrılmak zorunda kaldı.

Tam bu sıralarda bağımsızlığını kazanmış olan Yeni Granada, yani bugünkü Kolombiya'nın Cartagena limanına sığınan Bolivar, burada ünlü bildirilerinden birini daha kaleme aldı. Venezuela cumhuriyetinin yıkılışını hiçbir zaman kesin bir son olarak görmediğini, günlük politika yaşamında öğrendiği bir dersi, aynı yanlışların bir daha yapılmasını önlemek amacıyla Yeni Granada halkına anlatmayı amaçlayan bir bildiriydi bu.

Bolivar şöyle diyordu: "Yürütme kurullarımızda tartışılan yasalar, hükümet etmenin pratik yanlarını öğret-

miyor, insan ırkının kusursuzluğunu varsayarak, siyasal açıdan en iyi kurumları barındıran hayali cumhuriyetler yaratmayı amaçlıyordu. Böylece önder yerine düşünür; yasama yerine insancılık; taktik yerine diyalektik; askerler yerine bilgiler yarattık... Yurtsever gerillalarımız, daha silah kullanmasını, emir almasını ve disiplinli davranmayı öğrenmeden düş-

Bolivar'ın mücadelesi şu anda Güney Amerika'daki tüm ülkelerin yeniden dirilişine ve sosyalist platformda yönetilmesine neden olan devrimleri gerçekleştirmiştir.

manla karşı karşıya geldi."

Bu andan itibaren Simon Bolivar, yukarıda kısa hayatını verdiğimiz, ama gerçekte çok uzun soluklu bir bağımsızlık mücadelesi başlattı.

Bolivar'ın özgürlük mücadelesini çeşitli kaynaklardan öğrenmek gerek. Zira onun mücadelesi şu anda Güney Amerika'daki tüm ülkelerin yeniden dirilişine ve sosyalist platformda yönetilmesine neden olan devrimleri gerçekleştirmiştir. Aynı mücadele Türkiye'de "Mustafa Kemal Atatürk" ün özgürlük ve kurtuluş savaşına inanan milyonlar tarafından yürütülürken, dünyada en saygın iki liderden birine sahip bu ülkenin topraklarında bağımsızlığı yeniden kurmak ve yürütmek için hukuksal ve düşünce savaşını sürdürmektedir.

mumtazdil@butundunya.com.tr

Toplumların yaşama biçimleriyle edebiyatları arasında sıkı bir etkileşim vardır. Bunu en somut biçimde edebiyat ürünlerindeki gelişim ve değişimlerde görürüz. Yazınbilimciler bu değişim ve gelişimleri değerlendirerek, onları belirli akımlar, dönemler-yönelimler altında toplarlar. Bu kitap böyle bir amaçla yazılmış, Türk ve Dünya Edebiyatının, ürünler düzleminde, küçük ölçekli bir haritasıdır. Her edebiyatseverin zevkle okuyacağı Türk ve Dünya Edebiyatında Dönemler-Yönelimler'in, hem üniversitelerimizin edebiyat fakültesinde okuyan öğrencileri hem de Türkçe ve edebiyat öğretmenleri için bir elkitabı olacağına inanıyoruz.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

İstanbul'un Trafik Sorunu

İstanbul binlerce yıllık geçmişe sahip, Asya ve Avrupa kıtalarını topraklarında barındıran bir tarih, kültür, ticaret ve medeniyet şehridir.

Yazan: SUAT AYTIN

E. Kur. Alb.

5 No'lu Cezaevi F-6 Koşuşu - Silivri

Ama ne yazık ki, bu zenginlikler insanları İstanbul'u yaşanabilir kentler sıralamasında memnun etmemekte, zira şehir, göçler sonucu oluşan nüfus artışı, plansız yapılaşma ve trafik sorunu ile yaşamayı çekilemez hale dönüştürmüş durumdadır. Avrupa kentleri arasında trafik yoğunluğu açısından yapılan istatistiklere göre Moskova'dan sonra ikinciliği kazanmış. Bundan dolayı hangi sorun öncelikli dersenz ulaşım meselesi önde gelmektedir. Zaten son zamanlarda gazetelerde "**İstanbul trafiği kilitlendi**" manşetlerini daha sık görmemiz, bu tespiti doğrular niteliktedir. Ben İstanbul'da yaşayan bir

kişi olarak, önce mevcut durumu ortaya koyacağım;

1- GENEL YERLEŞİM:

İstanbul trafiğine genel olarak baktığımızda, E-5 ve TEM bağlantılı Boğaz köprülerinden sabah saatlerinde Anadolu yakasından Avrupa yakasına, akşam saatlerinde ise, Avrupa yakasından Anadolu yakasına geçişlerde aşırı yoğunluk yaşanmaktadır. Böyle olması olağandır, çünkü yaşam yerleri Anadolu yakasında, iş merkezleri Avrupa yakasında oluşturulmuştur. Zincirlikuyu- Maslak iş, finans ve AVM (alışveriş merkezi) ile doludur. Eğlence sektörü ile turistik-tarihi yerlerin

BD OCAK 2014

niz, kara ve raylı sistemler ile karşılıklı seyahat çağdaş ve verimli olarak yapılabilecek mi? Bugünlerde kilitlenme aşamasına gelmiş karayolu trafiği rahatlayacak mı? İşte bu yazıda genel hatları ile bu sorunun yanıtı aranacaktır.

Avrupa yakasında olması nedeniyle, gece saatlerinde bile insanlar zamanını yollarda harcamaktadır. İş ve yaşam alanları zamanında her iki yakada dengeli oluşturulsa idi, bugünkü sabah-akşam trafiği bu denli yoğun olmayabilirdi.

Istanbul, kara ve deniz yolu ulaşım imkânlarının koordineli bir şekilde kullanılmasına uygun bir coğrafyaya sahiptir. Deniz yolu ulaşımı ekonomik, hızlı ve rahat olmasına karşın yıllardır Kadıköy-Karaköy-Eminönü ve Üsküdar-Eminönü güzergahı ile sınırlı kalmıştır. Bostancı-Kabataş ve Bakırköy deniz otobüs seferleri ulaşım sistemine sınırlı fayda sağlamaktadır. Boğaz hattı sabah-akşam çok az kullanılmaktadır.

Avrupa yakası raylı sistem yatırımlarında, Asya yakasına nazaran bir hayli ileridedir, ancak yeterli düzeyde değildir. Anadolu yakasında oturanlar uzun yıllardır çalışan Haydarpaşa-Gebze banliyö treni dışında, sonradan hizmete giren Kadıköy-Kartal metro hattı ve Marmaray Projesi ile raylı sisteme kavuştular.

Esas sorun, iki yaka arasında de-

2-MARMARAY ÇÖZÜM MÜ?

Medyada anlatılanlara inanarak “evet” diyebilirsiniz. Ben, İstanbul şehir haritasına bakarak yorum yapmanızı öneririm. Bu proje şüphesiz çok önemlidir, toplu taşımacılıkta bir ölçüde kolaylık sağlayacaktır. Özellikle lodos, sis ve pus gibi olumsuz meteorolojik şartlarda dahi ulaşımın devamına imkan sağlayacaktır.

Marmaray pojesi aslında Avrupa-Halkalı -Sirkeci hattı ile Haydarpaşa-Gebze- Anadolu hattını deniz altından birleştirmiştir. Haydarpaşa ile Sirkeci arasında yapılan deniz üstü demiryolu taşımasını denizin altına almıştır.

Projenin tanıtımında; “Pekin-Londra arasını birleştiriyoruz. Asrın projesini hizmete açtık” sloganının kullanılması bir hayli iddialı ve bir o kadar hayali bir söylemdir.

Fazla abartılmamalıdır, hatırlatayım, Marmaray Deniz geçişi 1,4 km uzunluğundadır, oysa yıllar önce hizmete girmiş olan Fransa ile İngiltere arasındaki Manş Tüneli 54 km.lik mesafesi ile Avrupa kıtasını İngiltere’ye bağlamıştır. Bugünkü hali ile Marmaray’ın Yenikapı Terminalinden

Maslak ve Aksaray-Atatürk Havalimanı hattına uyum sağlaması halinde büyük fayda sağlayacağı aşikardır.

3-NASIL BİR ULAŞIM SEBEKESİ OLMALI?

İstanbul trafiği artık milli bir mesele haline gelmeye başlamıştır. Çözüm yolları vardır, şimdi daha rahat bir ulaşım için neler yapılabilir, bir bakalım.

a. Toplu taşımacılık bilinci ve faydalarına halkın ikna edilmesi için yoğun bir şekilde propaganda yapılmalı ve televizyonlarda yayınlanmalı, ana

birer transfer merkezi olmalıdır;

- Beşiktaş (Buradan Zincirlikuyu ve Kabataş raylı sisteme bağlanmalıdır.)

- Yenikapı (Buradan Şişhane raylı sisteme bağlanmalıdır.)

- Bakırköy (Buradan İncirli raylı sisteme bağlanmalıdır.)

- Sarıyer (Buradan Taksim metrosuna bağlanmalıdır.)

- Beykoz (Buradan Üstüdar-Çekmeköy hattına bağlanmalıdır.)

d. Avrupa yakasında bir dönem verimli ve konforlu olan ancak günümüzde bu özelliğini yitiren Söğütlü-

Trafik yoğunluğunun düğümlendiği bazı merkezlere araç ile girişlerin paralı hale getirilmesi, gerek park ihtiyacının karşılanması ve gerekse ulaşımın rahatlaması açısından önemli bir tedbir olacaktır.

güzergahlarda bulunan ilan panolarına bilgi afişleri asılmalı, okullarda geleceğimiz olan çocuklarımıza bu konu ile ilgili olarak eğitim verilmelidir.

b. Anadolu yakasındaki raylı sistemi yaygınlaştırmak ve ulaşımı rahatlatmak amacıyla Kadıköy-Kartal hattından aşağıda yazılı yerleşim merkezlerine kısa hatlar ile aşağıdaki bağlantılar yapılabilir;

- Bostancı-Ümraniye
- Maltepe-Sancaktepe
- Kartal-Sultanbeyli

Bu güzergahlar, inşa halinde olan Üsküdar-Çekmeköy hattı ile birleştirilerek sistem genişletilmelidir.

c. Deniz ve raylı sistemin uyumlu çalışması için aşağıda yazılı yerler

çeşme-Beylikdüzü metrobüs hattı raylı sisteme dönüştürülmelidir.

e. Haydarpaşa ve Sirkeci garı tarihi birer mirastır ve önceden olduğu gibi tren istasyonu olarak kullanılmaya devam edilmelidir. Avrupa'dan gelecek ana hat trenleri Sirkeci; Anadolu'dan gelecek ana trenlerin son istasyonu Haydarpaşa olmalıdır.

f. Trafik yoğunluğunun düğümlendiği bazı merkezlere araç ile girişlerin paralı hale getirilmesi, gerek park ihtiyacının karşılanması ve gerekse ulaşımın rahatlaması açısından önemli bir tedbir olacaktır. Başta Londra olmak üzere, bazı batı ülkelerinde buna benzer uygulamalar yıllardır mevcuttur. Toplu taşıma imkanlarının yoğun

olduğu, aşağıda yazılı merkezlerde özel araçların girişi paralı olmalıdır;

- Taksim Bölgesi
- Kadıköy Çarşısı
- Bakırköy Çarşısı
- Beşiktaş Çarşısı
- Üsküdar Çarşısı
- Sultanahmet Bölgesi

İlk önce, akla park yasağı olan yerlerde oturanlar, evine para ödeyerek mi gidecek endişesi gelebilir. Elbette hayır. Şöyle bir uygulama olabilir; bu bölgelerin giriş ve çıkışlarına benzer şekilde otomatik geçiş sistemi kurulabilir ve anılan yerlerde ikamet edenlere geçiş ücreti tahakkuk ettirilmez. Günümüzde teknolojik imkanlarının ulaştığı seviyeyi düşündüğümüzde başka önlemler de alınabilir.

g. İstanbul imar planı ivedilikle yenilenmeli ve yeni yerleşim merkezlerinin oluşumuna müsaade edilmemelidir. İmar planları, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca merkezi olarak planlanmalı, ilçe belediyelerine bu konuda yetki devri yapılmamalıdır.

Hatta TBMM tarafından yasa çıkarılmalı ve takip edilmelidir.

h. İstanbul'un coğrafi merkezi Türk Telekom Arena Stadyumunun bulunduğu Seyrantepe Bölgesidir. Burayı merkez olarak 40 km çapındaki bir dairenin içinde kalan alana yapı yasağı getirilmelidir.

i. İstanbul yıllardır aldığı göç nedeniyle ihtiyaçları karşılanamaz bir hale gelmiştir. Aslında ulaşım sorununun en etkili tetikleyicisi artan nüfustur. Bunun için gerekli tedbirlerin alınması zorunludur.

j. Ulaşım planlaması için merkezi bir teşkilata ve koordineye ihtiyaç vardır. Seçilenler "Ben sandıktan çıktım, herşeyi yapmaya hakkım var" söylemi yerine; üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri hatta yerel yöneticilerle işbirliği yaparak katılımcı bir demokrasi anlayışı ile soruna çare aramalıdır.

k. Boğaz hattında ulaşım, denizyolundan yapılacak şekilde yeniden düzenlenmeli, Boğazda karşılıklı ve boğaz boyunca deniz taşımacılığı teşvik edilmelidir.

l. Boğaz köprülerinde seyreden

ağır tonajlı araçların trafik yoğunluğuna katkıları kaçınılmazdır. Bu araçların çoğunluğu Anadolu'dan gelen ve yük boşaltmayı müteakip geri dönen sebze, meyve ve yük kamyonlarıdır. Burada görülen ters nakliyata çare olarak şöyle bir tedbir alınabilir; Avrupa yakasında bulunan sebze ve meyve hali ile depolama tesislerine Anadolu'dan mal getiren araçlar Çanakkale-İstanbul yolunu kullanabilir veya bir kısım araçlar Darıca-Ambarlı arasında feribot ile taşınabilir.

Anadolu yakasında ise hal ve depolama tesisleri Gebze'de olmalı, buradan içeriye ağır tonajlı araçların girişine transit geçen uluslararası taşıma araçları haricinde müsaade edilmemelidir. Üçüncü köprü'nün hizmete girmesiyle birlikte Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ağır tonajlı araçlara kapatılmalıdır.

m. Türkiye'nin ithalatının önemli bir kısmı petrol ve doğalgaz ihtiyacına yöneliktir. Maalesef toplumumuzda tasarruf bilinci yeterli seviyede değildir. İnsanlarımızı bilinçli tüketici ha-

line getirmek devletin görevidir. Gerktiğinde kanuni tedbirler alınmalıdır. Örneğin; mevcut yasalarımıza göre özel şirketlere kolaylık sağlanması ve gelişmelerine katkı olması için şirketlere ait araçların akaryakıt giderlerinin bir kısmı vergiden muaf tutulmaktadır. Böyle olunca da, şirket sahipleri şahsının, hatta aile fertlerinin araçlarını bile şirket adına tescil ettirerek, bu araçları kullanmaktadırlar.

İstanbul Trafikinin yoğun olduğu sabah ve akşam saatlerinde seyirdeki araçların içinde genellikle bir kişi bulunmaktadır. Eğer aracın yakıt ve bakım masrafları şirket yerine kişinin bütçesinden çıkarsa herkes zorunlu tasarrufa yönelecektir.

önerim; şirketlerin ödedikleri vergi oranında belirli bir kolaylık sağlanmasıdır. Çok tepki çekecek olmasına rağmen, bu önerimin hayata geçmesi halinde İstanbul trafiğinde önemli ölçüde rahatlama olacağına yürekten inanıyorum.

Sonuç olarak; devlet erkine sahip olan yöneticilerin anayasal görevi vatandaşlarının refah ve mutluluğunu sağlayacak tedbirleri almak olmalıdır. İstatistiklerde dünyanın en rahat yaşanabilir kentler sıralamasında arzu ettiğimiz seviyelerde bulunmayan İstanbul'u hak ettiği seviyeye taşımak için yöneticilere ve İstanbul'lulara görevler düşmektedir.

Yaşadığı şehre sahip çıkan hemşehri bilinci ile dünyanın incisi İstanbul'u çağdaş bir anlayışla sorunlarını çözecek yöneticileri seçmek tarihi bir görevdir. •

Kim Kimdi?

Dünyamızda
iz bırakmış ünlüler
ve kısa yaşam
öyküleri...

Yazan: SABRİYE AŞIR

Bu parlak genç, bakkal bir babanın dört çocuğundan birisiydi. Merhametsiz denilebilecek ölçüde sert ve otoriter

babasının baskısıyla, küçük yaştan itibaren kilisede ilahi söylemeye başladı. Borçları nedeniyle ailesi başka bir kente taşındı, o ise yalnız kaldı. Liseli

genç, üç yıl boyunca hem okudu, hem de kendi yaşamını kazandı. Bu yıllarda öyküler yazmaya başladı. Üniversitede ise tıp eğitimi aldı. Bitirdiği yıl, ilk kitabı yayımlandı. Bir süre doktorluk yapsa da, eserlerinin beğenilmesi karşısında doktorluğu bıraktı ve tamamen yazmaya yöneldi. Halkın

içinde, sade ve toplum sorunlarına hep duyarlı oldu. Dergilerdeki yazılarını, muzip takma isimlerle yayınlarak sansüre kafa tuttu. Bir okul yaptırdı, yoksullara yardım etti, köylülerin tedavisini üstlendi. Kolera salgını sırasında gönüllü doktor olarak çalıştı. Ülkesinin, tanıklık ettiği dönemlerinin belgeleri niteliğindeki eserleriyle, dünya çapında tanınan bu Rus öykücü, **Anton Çehov...**

Hukukçu bir babanın oğlu olan bu Alman genç, fizik alanına ilgi duyuyordu. Üniversiteye başvurduğunda, dönemin büyük fizikçilerinden birinin, artık bu alanda keşfedecek bir şey kalmadığına yönelik sözlerine kulak asmadı. Hayalinin peşinden gitti ve eğitimini tamamladıktan sonra, akademisyenliğe başladı. Okuduğu üniversitenin fizik kürsüsüne getirildi. Hitler rejimine karşı çıktığı için güçlüklerle karşılaştı. Önce karısı, sonra da iki kızı ve bir oğlu arka arkaya öldüler. En acısı da, hayatta kalan tek evladının Hitler'e

suikast girişimine katıldığı iddiasıyla ölüme mahkum edilmesiydi. Oğlunun canı karşılığında, Hitler'i desteklediğine dair bir belge imzalaması istendi. Kabul etmedi ve küçük oğlu idam edildi. Yıkımlarla dolu kaderine karşın, bilimsel araştırmalarıyla fizikte devrim yaptı: Kuantum Teorisi'nin kurucusu, Nobel Ödüllü Alman bilim adamı **Max Planck** idi...

***

Ülkesi Cezayir'in Fransa'nın işgali altında olduğu yıllarda, okulunda öğrenciler her sabah "Fransa bizim annemiz" tümcesini tekrarlıyorlardı. Bir gün ayağa kalktı ve tüm gücüyle bağırarak: "Cezayir bizim annemiz!" Sömürgeliğe karşı bu ilk isyanı, müdür tarafından cezalandırıldı. Fransa'nın,

İkinci Dünya Savaşı'nı fırsat bilerek ülkesinde yaptığı katliam, halkın bağımsızlık isteğini alevlendirmişti. Çoğunluğunu öğrencilerin oluşturduğu Ulusal Kurtuluş Hareketi'ne katıldı. 22 yaşındayken, yaralı olarak yakalandı. Çıkarıldığı Fransız mahkemesince

terörist olmakla suçlandı ve tartışmalı bir mahkeme sonucunda idam cezasına çarptırıldı. Beş yıl tutuklu kaldı. İdam kararına karşı avukatı dünya çapında büyük bir medya kampanyası başlattı. Genç kız ve arkadaşları infaz kararını durdurmayı başardı. Bağımsızlığına kavuşan ülkesinde bir kahraman gibi karşılandı ve Afrika direnişinin simgesi haline geldi. Ülkesinin işgaline canı pahasına karşı duran bu cesur kadın **Cemile Buhayrat**'dı...

***

14 yaşında bir eczacının yanına çırak olarak verilen fotoğraftaki genç adam, 8 yıl boyunca çalıştığı eczanede, geceyarılarına kadar laboratuvarında çalışmanın yanı sıra, pek çok bilimsel eser okudu. Teorik ve pratik bilgileri yaşayarak

Keşiflerinin en önemlisi kabul edilen oksijen de dahil olmak üzere, beş elementi buldu.

kale yayımladı. Oldukça ilkel koşullarda deneysel bir araştırmacı olarak yoluna devam ederken, keşiflerinin en önemlisi kabul edilen oksijen de dahil olmak üzere, beş elementi buldu. Bu sayıdan daha fazla kimyasal bileşiği de keşfeden ancak deneylerindeki her karışımı koklamak ya da tatmak alışkanlığının kurbanı olan İsveçli ünlü kimyager, **Carl Scheele**...

***

ve tamamen kendi çabalarıyla edindi. Bir yandan da bilimsel araştırmalar yapmaya başladı. Bitki ve hayvan dokularının kimyasal bileşimi konusundaki çalışmaları, biyokimyaya büyük katkıda bulunmasının yanında, biyokimyanın ayrı bir disiplin halinde kurulmasını da sağladı. Her yıl bilimsel keşiflerini içeren iki-üç ma-

Müzik geçmişi olan bir aileye sahipti. Babasını 6 yaşındayken kaybedince, 7 çocuğuyla sefalet içinde bir başına kalan annesi tarafından dayısının yanına gönderildi. Kilise korosunda şarkı söylüyor, okula gidiyor ve org çalan dayısından ders alıyordu. Dayısının 'yetenekli ama disiplinsiz' olarak tarif ettiği öğrencinin yaşamı, izlediği bir operayla değişti. Besteler yapmaya başladı. Burs alarak konservatuara gitti. İlk yazdığı eserleri fiyaskoydu. Öyle ki, kardeşine yazdığı mektupta, soğanla karnını doyurduğunu anlatıyordu. Yeni besteler yapmaya koyuldu. Yazdığı bir eserinin başarısıyla şartlar tamamen değişti. Hem dünya çapında tanınmış, hem de cesaret kazanmıştı. İtalya'nın ilk trafik

kazalarından birinde ölmekten kılıpayı kurtulan ve Verdi sonrası İtalyan operasının en büyüğü kabul edilen bu besteci, **Giacomo Puccini**'ydi...

***

Bu küçük çocuk, laboratuvar müdürü bir babanın oğluydu. Orta halli ve vatansız bir ailede büyüdü. Başarılı bir öğrenciydi. Önce Deniz Harp Okulu'nu, sonra da Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Cinayet ve uyuşturucu kaçakçılığı soruşturmalarında görev aldı. Bir cinayet davasında işin ucu mafyaya uzanınca, o güne dek ülkede yargının üzerine gidemediği mafya soruşturmalarına başladı. Bu suç gruplarının

her seferinde delil yetersizliğinden beraat etmelerine bir son vermeye kararlıydı. Yaratıcı soruşturma teknikleri uyguladı ve ilk kez bir mafya üyesinin şahitlik yapmasını sağlayarak 360 suçluyu mahkum ettirdi. Bu başarısıyla devlet tarafından mafya konusundaki soruşturmalar için tepe yönetici olarak atandı. Yaşamını suç örgütleriyle mücadeleye adanmış, bu uğurda

yaşamını yitiren ve ülkesinde mafya mücadelesinin sembolü haline gelen adalet arayıcısı, İtalyan savcısı ve sorgu hakimi **Giovanni Falcone**...

***

Gözleri parlayan bu akıllı küpü, oldukça sessiz ve sakin bir çocuktur. Okuldaki durum ise içler acısıydı. Öğretmenleri tarafından dalgın, ağırkanlı ve yavaş öğrenen bir öğrenci olarak ifade ediliyordu. Küçük yaşlarından itibaren elektrikle çok ilgiliydi. Evinde ilginç deneyler yapıyordu. Yanan kabloları, patlayan tüplere rağmen, kalan malzemelerle denemelere hep devam etti. Elektrik teknikeri olarak mezun olduktan sonra

başladığı üniversite eğitimini savaş nedeniyle bitiremedi. Hayalini kurduğu görüntü ve sesi elektronik olarak taşıma fikri üzerinde çalışmaya başladı. Kutu, iğne ve kartonla geliştirdiği, 'televizor' adını verdiği düzeneği çalıştırdı. Tarihin ilk televizyon patentini alma başarısı, kısa sürede

Kutu, iğne ve kartonla geliştirdiği, ‘televisor’ adını verdiği düzeneği çalıştırdı. Tarihin ilk televizyon patentini alma başarısı, kısa sürede büyük ilgiyle karşılandı.

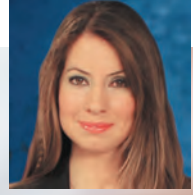
büyük ilgiyle karşılandı. Aldığı destekle düzeneği daha iyi imkanlarla yeniden oluşturdu ve görüntü aldı. O dönem radyo yayını yapan BBC ile anlaşarak televizyon yayınları yapmaya başladı. İlk televizyonun yanı sıra, ilk ses kaydını da gerçekleştirdi. Kızılötesini, açık hava yayını ve bilgisayar faresini de icat eden İskoç mucit **John Logie Baird** idi...

Genç kız zengin bir ailenin üç çocuğunun en büyüğüydü. Annesini 12 yaşındayken kaybedince, kardeşlerine bakmak zorunda kaldı. Bir din adamının sözlerinden etkilendi ve o günden sonra, hasta ve fakir insanlara yardım etmeye başladı. Tesadüfen ziyaret ettiği bir cezaevindeki koşullar onu dehşete düşürdü ve bundan sonra

mahkumların yaşam şartlarının iyileşmesi için de çaba gösterdi. Cezaevlerinin durumuna, toplumun ve devletin dikkatini çekti. Giysi ve yiyecek yardımı yapmasının yanında, yaşadığı bölgedeki cezaevlerinin durumunu kitap haline getirdi. Aşevi, hemşirelik okulu açan yardımsever, mahkumların toplumsal yaşamdan kopmamaları için ilk rehabilitasyon çalışmalarını yaptı. Kurduğu derneklerle ülkesindeki ilk kadın örgütlenmesini sağladı. ‘Cezaevi meleği’ olarak da anılan İngiliz sosyal reformcu, **Elizabeth Fry...**

mahkumların yaşam şartlarının iyileşmesi için de çaba gösterdi. Cezaevlerinin durumuna, toplumun ve devletin dikkatini çekti. Giysi ve yiyecek yardımı yapmasının yanında, yaşadığı bölgedeki cezaevlerinin durumunu kitap haline getirdi. Aşevi, hemşirelik okulu açan yardımsever, mahkumların toplumsal yaşamdan kopmamaları için ilk rehabilitasyon çalışmalarını yaptı. Kurduğu derneklerle ülkesindeki ilk kadın örgütlenmesini sağladı. ‘Cezaevi meleği’ olarak da anılan İngiliz sosyal reformcu, **Elizabeth Fry...**

Altın Veren Ağaçlar

Avustralya ormanlarındaki Okaliptus ağaçlarının dallarında altın bulundu. Ağaçlar, yerin 30 metre altına kadar inen kökleri sayesinde, altın parçacıklarını suyla çekiyor. Uzmanlara göre ağaçlardaki altın parçaları yaprak ve dallarda yoğunlaşıyor. Ancak buralar, ağacın istemediği organizmayı döktüğü kısımlar. Bu da, ağaçların altın parçalarından kurtulmak istediğini gösteriyor.

2 Bilgisayar İçin Çocuğunu Sattı

Çin'in Şanghai kentinde yaşayan bir çift, üç çocuğunu iPhone, bilgisayar ve ayakkabı almak için sattı. Teng ve Zang isimli çift, üç çocuğu sırasıyla 2008, 2011 ve 2013 yıllarında sattıklarını, toplam 13 bin dolar aldıklarını itiraf etti. Komşuları, halen 6 ve 9 yaşlarında iki çocuğu bulunan çiftin sürekli çocuk yaptığını, ancak yeni doğan çocukların kısa süre sonra ortadan kaybolduğunu belirtti.

3 | 46 Milyon Yıllık Fossil

Bir sivrisinek fosilinin içinde, ilk kez günümüze kadar bozulmadan gelen kan bulundu. 46 milyon yıl önce bir canlının kanını emen ve daha sonra ölen sivrisinek, Jurassic Park filminin hikâyesini anımsattı. Filmde, aynı şekilde elde edilen dinazor kanı sayesinde, dinzorları kopyalamak mümkün oluyordu. Biyokimyacı Dale Greenwalt, “Bu sinek, dinzorların soyu tükendikten milyonlarca yıl sonra yaşamış. Sivrisineğin mide-sindeki maalesef dinazor kanı değil” dedi.

4 | 80 Yıl Nişanlı Kaldılar

Paraguay’da 80 yıldır birlikte yaşayan 8 çocuk, 50 torun, 35 torun çocuğu ve 20 torunlarının torunu olan çift evlendi. 103 yaşındaki damat Jose Manuel Riella ile 99 yaşındaki gelin Martina Lopez 80 yıl sonra rahip önünde “evlilik yemini” etti. Santa Rosa kasabasının rahibi, “Onlar bu zamana kadar evlendirdiğim en yaşlı çift oldu” dedi.

5 | Yolcu, Pilot Oldu

İngiltere’nin Sandtoft bölgesinden Skengess’e gitmek için havalanan Cessna tipi uçağın pilotu uçuş sırasında rahatsızlanınca korku dolu anlar yaşandı. Uçakta bulunan yolcu, kontrol kulesiyle iletişime geçti. Kontrol kulesi, yolcudan sakin olmasını, söylenecek tüm talimatları yerine getirmesini istedi. Cesur yolcu, uçağı Humberside Havaalanı’na indirmeyi başardı.

6 Kuyruğuyla Konuşan Köpek

İtalya'da Trento Üniversitesinin yaptığı araştırmada, köpeklerin kuyruklarını sağa ya da sola sallamasının ruh halleriyle ilgili ipuçları verdiği ortaya çıktı. 43 köpeğe, önce hareketsiz duran ya da kuyruğunu sallayan başka bir köpeğin görüntüleri gösterildi. Daha sonra köpeklerin nabızları ile hareketleri izlendi. Veriler, köpekler mutsuz veya korkmuş ise, kuyruğun daha çok sola doğru, mutlu ise sağa doğru sallandığını ortaya çıkardı.

7 Kelliğe Çözüm

Erkeklerin korkulu rüyası haline gelen kelliğe bir çözüm bulundu. New York Columbia Üniversitesinden araştırmacılar, kellik oluşumunun ancak saç

kökü hücrelerini canlandırmakla engelleneceğini belirledi. Saç kökleri tamamen ölen kişiler üzerinde deneme yapan uzmanlar, saç hücrelerini sorunlu bölgeye naklederek sağlıklı saçların çıkmasını sağladı.

8 Elmas Yağmuru

NASA, Jüpiter ve Satürn gezegenlerinde "elmas yağmurları" olduğunu açıkladı. NASA araştırmacılarının tezleri şöyle: "Gaz ve şimşek fırtınaları, metan gazını karbona dönüştürüyor. Bu madde ise gezegen yüzeyine düşerken, katılarak elmasa dönüşüyor." Araştırmacılar, en büyük elmas parçasının bir santimetre çapında olduğunu ve Satürn'e yılda bin ton elmas yağdığını da söyledi.

9 30km Yüksekten Dünya

World View isimli bir firma, 2016'dan itibaren balonla stratosfere sefer düzenleyeceğini açıkladı. Balona bağlı bir kapsülde seyahat edecek olan yolcular, yeryüzünden yaklaşık 30

kilometre yükseğe çıkacak. 8 kişi taşıma kapasitesi olan balon, havalandıktan sonra saatte 18 kilometre hız yapacak ve yolculara muhteşem bir dünya manzarası izleme imkânı sunacak. 4 saatlik seyahatin gidiş dönüş bilet fiyatı ise: 75 bin dolar.

10 Tereyağı Daha Sağlıklı

İngiltere'nin önde gelen kardiyologlarından Aseem Malhotra, tereyağının sağlığa yararlı olduğunu; margarinden ise kaçınılması gerektiğini söyledi. İngiliz kardiyoloğa göre; kalp hastalıklarını asıl tetikleyenler şeker, beyaz ekmeğin rafine karbonhidratları. Malhotra, kalbi korumanın yolunun zeytinyağı, balık, et, sebze ve meyveden oluşan Akdeniz diyetinden geçtiğine de dikkat çekti.

Erkek Diplomat Aranıyor

Finlandiya Dışişleri Bakanlığı, uluslararası arenada temsil kabiliyetine sahip erkek diplomat arandığını açıkladı. Bakanlık, 2012 yılında diplomat olabilmek için başvuru yapanların yüzde 80'inin kadın olduğunu hatırlatarak, erkek diplomat adayı bulmakta sıkıntı çekildiğini belirtti.

12 Emlakçı Karıncalar

On beş karınca kolonisini inceleyen Bristol Üniversitesinden araştırmacılar, karıncaların yaşadıkları yerden memnun olsalar bile, başka yerleri

ziyaret edip incelemede bulunduğunu ortaya koydu. Araştırmaya göre kârancılar, o kadar dikkatli ve ayrıntıcılar ki, ev seçme konusunda insanları bile geride bırakıyorlar. Daha iyi bir yer bulduklarında ise, ihtiyaçları olmasa dahi taşınmayı seçiyorlar.

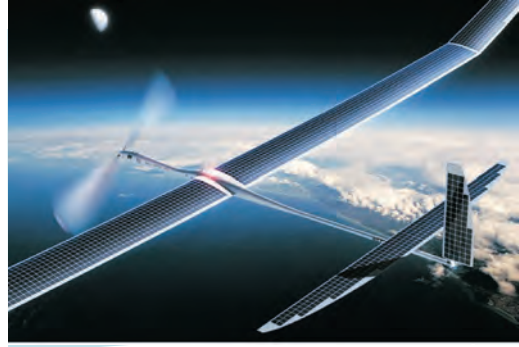
13 | Fast-Foodlarda Et Çok Az

Fast-food restoranlarında en çok tercih edilen yiyeceklerden tavuk nugget, görüldüğü gibi sağlıklı değil. Mississippi Üniversitesi'nden Prof. Richard D. de Shazo, iki farklı fast-food restoranından aldığı nugget örneklerini inceledi. Laboratuvar ortamında yapılan incelemede, nugget'ın içinde kıkırdak, yağ, kemik parçaları ve kan damarları olduğu, gerçek etin ise çok az olduğu tespit edildi.

14 | Uydu Dönemi Bitiyor

Titan Havacılık, 2014'te ilk uçuşunu yapacak olan Solara 50 adlı güneş enerjili ve insansız hava aracının tanıtımını yaptı. Aracın üzerinde yak-

laşık 3000 güneş paneli bulunuyor. Solara 50, 20 kilometre üzerindeki irtifalara ulaşma kapasitesine sahip, 5 yıla kadar da havada güneş enerjisinden başka hiçbir şeye ihtiyaç duymadan kalabilecek. Uzmanlar, insansız hava araçlarının uydu dönemini bitireceğini söylüyor.

15 | En Çekici Lisan: Fransızca

Bir internet sitesi tarafından düzenlenen dünya çapındaki ankette, Fransızca en seksi lisan seçildi. 8 bin gezginin katıldığı ankette, Fransızca, romantizmi çağrıştırmaması ve kibar bir dil olması sebebiyle birinciliği aldı. Oylamada İtalyanca ikinci, İngiliz İngilizcesi üçüncü seçildi.

sezinsan@butundunya.com.tr

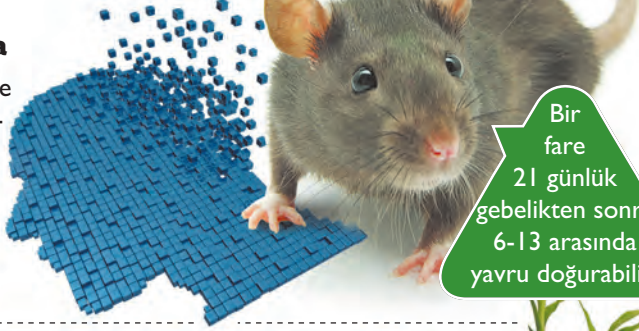

UFAK TEFEK BİLGİLER

Sabahat Önen

Kalıcı Hafıza

Bir gün içerisinde yaşadığımız olayların yalnızca %7 si kalıcı hafızamızda kalır.

Bir fare 21 günlük gebelikten sonra 6-13 arasında yavru doğurabilir.

Bill Gates tembelleri seviyor

Bill Gates bir röportajında 'Her zaman en tembel insanları işe alırım çünkü tembeller çok karışık işleri bile en kısa yoldan yaparlar' demiştir.

Dünyanın en hızlı büyüyen bitkisi Bambu, bir günde 90 cm uzayabilir.

Afrika'nın 10 bin Yıllık Kabilesi

Orta Afrika'da 10 bin yıldır yaşadıkları sanılan "Pigmeler" 1.5 metreyi geçmeyen boylarıyla en ilgi çeken kabilelerden biridir.

En Uzun Süren Trafik Çilesi

Dünyada en uzun süren trafik sıkışıklığı 2010 yılında Çin'de meydana gelmiş ve 12 gün boyunca sürmüştür.

Kolay Spor

Gün içinde, oturup kalkma hareketlerini ellerinizi kullanmadan yaparak karın kası yapabilirsiniz.

Antartika'daki en yüksek sıcaklık

Antartika üzerinde şimdiye kadar kaydedilen en yüksek sıcaklık 3 derece Fahrenheit, yaklaşık 1.04 derece Celcius olarak ölçülmüştür.

Depremler Bölgesi

Her sene, Dünya üzerinde 50 binden fazla deprem olmaktadır. Bu depremlerin 5 bini ise ABD'nin Alaska Eyaleti'nde gerçekleşmektedir.

Yılbaşı Saunası

Finliler, yeni yıla zinde, temiz ve arınmış olarak girmek için Noel arifesinde saunada uzun süre kalıp ter dökerler.

François-Auguste Rodin

12 Kasım 1840 -
17 Kasım 1917

Paris'te doğan
figüratif heykeltıraş

François-Auguste-Rene Rodin, Özel Desen ve Matematik Okulu'na girdiğinde heykeli keşfetti. Taşçılık dahil çeşitli çıraklıklarda bulundu. 20 yaşlarında "Kırık Burunlu Adam" (1864) gibi heykeller yapmaya başlamıştı. Bronz Çağı adlı figürü o kadar gerçekçiydi ki, insanlar Rodin'i onu gerçek bir insan vücudundan dökmüş olmakla suçladılar. Baskılara yılmadan çalışmalarına devam eden Rodin yeni fikirler de düşünmeye başladı. Rodin insan vücudu parçalarının, örneğin bir çift elin (Katedral, 1907) kendi başına bir heykel olacağı fikrini geliştirdi. Mermer heykelleri Buse ve Düşünen Adam, Dante'nin Cehennem'inden esinlenerek yaratmak istediği "Cehennem Kapıları" büyük projesinden doğmuştur. Yaptığı heykellere insana ait duyguları, tutkuları da katmış, kişiliklerine özgü hikayeler yakıştırmış ve heykeli süslemelerden kurtarmıştır. 1904'te alçıdan yapılmış büyük boy "Düşünen Adam" heykeli ilk kez Londra'daki International Society'de sergilendi. Düşünen Adam 1906'da Pantheon'un önüne yerleştirildi. En önemli heykelleri: Bronz Çağı, 1877; Buse, 1898 ve Düşünen Adam, 1904.

Gezdikçe Gördükçe
İzlen Şen Toker

Doğanın gücüne boyun eđen
antik kent

Pompei

24 Ağustos 79 tarihinde, Vezüv yanardağının yamaçlarındaki zm bağları dumana boğuldu. Bir zamanlar ünlü gladyatör Spartaküs'n kölelikten kurtulup, zgr olmak için kaçıp sığındığı dağın zirvesinde simsiyah bulutlar oluŐtu ve saatlerce süren bir kl yağmuru başladı.

Pompei,
Roma döneminde
Çok modern ve
zengin bir kente
dönüşmüştü.

Kızgın lavlar, küller, sünger-
taşı, kaya parçaları ve ze-
hirli gazlar dağdan püskü-
rüp, dev dalgalar halinde
akarak aşağıdaki Pompei kentini
küllere gömdü.

Bu felaketten uzun yıllar önce M.Ö.7. yüzyılda kurulan Pompei, Romalılar zamanında çok modern ve zengin bir kente dönüşmüştü. Birçok geminin uğradığı limanı sayesinde ticaret yapılıyor, kentin zenginlerine köleler hizmet ediyordu. Büyük Tiyatro, Odeon, Gladyatörler Okulu ve genelev gibi yapıları ile, tiyatro, müzik, kültür ve eğlence merkeziydi. İri kalker taşların döşendiği ana yolların iki yanında dükkanlar, fırınlar, lokantalar ve konukevleri sıralanmıştı. Arabaların tekerlekleri caddelerin girişlerine aralıklı yerleştirilmiş 3 büyük taşın arasından geçerken, yayalar da yağmur yağdığı anda bu taşlara basarak ayakları ıslanma-

dan yolun karşısına geçiyordu. Halkın bir bölümü caddelerin kesiştiği köşelerdeki çeşmelerden su alırken, bazı evlere, işyerlerine ve hamamlara borularla temiz su ulaştırılmıştı. Jimnastik alanı, havuz, buhar ve masaj odaları, soyunma odası, sıcaklık, ılık ve soğukluk bölümleriyle geniş bir alanı kaplayan hamamlar temizliğe ek olarak dinlenme imkanı da sunuyordu.

Zenginlere ait iki katlı evler, avluları, renkli duvar resimleri, süslü yer mozaikleri ve havuzlarıyla görkemli binalardı. Bütün bu evler, binalar, tapınaklar ve meydanlar küllerle kaplandığında Pompei’de zaman ve yaşam durdu. Fırınlardaki ekmeğin parçaları, kitaplıktaki papirüsler, tezgahlardaki kadehler o anlarda donup kaldı. Vezüv’den gelen tonlarca lav ve kül patlamadan önce deniz kıyısında olan kenti, toprak altında ve denize 3 kilometre uzakta bıraktı.

O zaman 18 yaşında olan Genç Plinius tarafından arkadaşı Tacitus’a yazılan mektuplar o gün ve sonraki günlerde

yaşananları anlatıyor. Genç Plinius mektubun bir bölümünde şöyle yazmış; "...Aysız ya da bulutlu bir gecenin karanlığı gibi değil, kapalı bir

odadaki ışık söndürüldüğündeki gibi bir karanlık. Kadınların çığlıklarını, çocukların ağlamalarını, erkeklerin bağırışlarını duyuyordum. Kimi annesini, babasını, kimi çocuklarını, kimi eşlerini çağırıyor ve seslerinden onları tanımaya çalışıyordu. İnsanlar, kendilerinin ve yakınlarının kaderine hayıflanıyor ve bazıları da ölüm korkusu içinde ölüm için dua ediyorlardı. Bir çok insan, tanrıların yardımı için yalvarıyordu. Çok daha fazlası, tanrıların hiçbirinin kalmadığını ve evrenin sonu olmayan bir karanlığa gömüldüğünü düşünüyordu...."

Antik kentteki kazı çalışmalarının yöneticisi arkeolog Giuseppe Fiorelli'nin bulunduğu teknikle Pompei'lilerin Vezüv yanardağının gücüne nasıl boyun eğdikleri görülüyor. Yok olmuş

Pompei'deki felakette yaşamını yitirmiş bir insanın "taş döküm" bedeni

bedenlerin külün içinde bıraktığı boşluklara doldurulan sıvı malzemenin donmasıyla yaratılan dökümler yaşanan felaketin trajik kanıtları. Birbirine sarılmış, eliyle gözlerini kapatan, çömelmiş ve yere uzanmış figürler, ger-

çek bedenler olmasa da insanların ölüm anındaki durumlarını görmemizi sağlıyor. Bazıları kaderine karşı şiddetli bir mücadele içindeyken, bazıları da huzurlu bir uykuya yatmış gibi.

Ortak yönleriye çaresizlikleri.

Vezüv yanardağının gücü karşısında insanın çaresizliği. Dev dalgalara, güçlü rüzgarlara, dondurucu soğuğa da karşı koyamayan çaresizlik.

Kentin girişindeki çam ağaçlarının gölgesinde, pembe çiçekli zakkum ağaçlarının yanında otururken doğayı kızdırmamak için bizim de ona iyi davranmamız gerektiğini düşünüyorum. •

izlensen@butundunya.com.tr

Işık Kansu'nun kısa dönem öykülerini Eflatun'un Devlet'indeki o ünlü geminin güvertesindeki insanları, onların içinde buldukları topludurumu düşünerek okudum. Bordamıza vuran deniz, eski ama eskimemiş bir öyküyü dalgalanıyordu. Tarihin ve devletin sırtında taşınıp gelen o deneyim değişmiyordu.

Ümit Sarıaslan

Işık Kansu

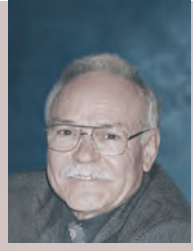
KARABAŞAN

kısa dönem öyküleri

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Yazar Dede ve Torunları
Muzaffer İzgü

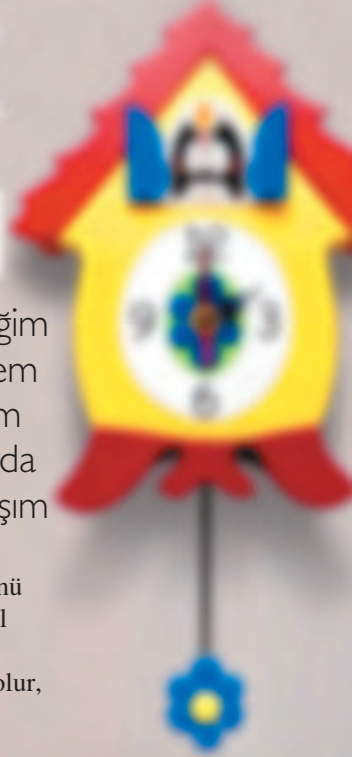

Guguk Kuşu

Dokuzuncu yaş günümde çok sevdiğim bir arkadaşım oldu. Hayır canım, annem benim için bir kardeş getirmede. Benim ağabeyim var, on iki yaşında. Onunla da çok iyi arkadaşım. Ama bu yeni arkadaşım insan değil, kuş...

Kuş ya... Adı ne? Guguk Kuşu. Anneciğim yaş günü hediyemi bana bir paketin içinde sundu. Sonra da, "Bil bakalım Mine, bu paketin içinde ne var?" dedi.

Ay ay ay, şimdi bu paketin içinde ne olabilir? Ne olur, ne olur?

Paketi elime aldım, ıh o denli ağır değil. Şöyle bir yokladım, sert birşey... Bir resim mi? Yooo, resim ve çerçevesi incecik olur. Bu kalın. Yoksa, yanyana konmuş iki tane yapboz mu?

“Hı anneciğim, yapboz mu?”

“Hayır Mine...”

Pekiye, ne bu? Düşünüyorum, istediklerim gözümün önüne geliyor. Yoksa mini minnacık bir saksafon mu?

“Saksafoon” diye bağırdım.

“Konuşmuştuk Mine, saksafonun minnacığı olmazmış...”

Ay ay ay bun ne? Yani sabrım tükeniyor.

“Anneciğim açıyorum...”

“Geç bile kaldın Mineciğim, haydi aç...” Açtım...

“Bir duvar saati” diye bağırdım. Annem bana saatin ortasındaki pencereyi gösterdi. Pencere kapalıydı.

“Ya bu pencere?” dedi annem.

“Bilmem ki...”

“Oradan bir kuş çıkacak, sana saati

söyleyecek...”

Gözlerimi açmış, şaşkınlıkla anneye bakıyordum.

“Bunun adı guguklu saat.”

Hiç görmemiştim ki... Annem saati eline aldı.

“Hemen kuralım ve guguk kuşunu göreve çağıralım...”

Şaşkındım. Kapalı pencereden guguk kuşu çıkacaktı. Guguk kuşunu da bilmiyordum ki...

“Anneciğim nasıl öter guguk kuşu?”

“Gu guk, gu guk, gu guk...”

Daha çok heyecanlanmışım. Annem kolundaki saatine baktı.

“Evet, ona beş var” dedi. Ona göre ayarlayalım, beş dakika sonra kuşumuz çıksın ve Mine’ye gu guk diye ötsün...”

Annem saati kurdu, önceden hazırladığı çiviye astı. Tastamam yatağımın karşısında. Demek ki bundan sonra beni uykudan bu kuş uyandıracak. Pekiye ya ben de onu uyandırırım. Neyle uyandırırım? Köpek gibi hav-

Annem saati kurdu, önceden hazırladığı çiviye astı. Tastamam yatağımın karşısında.

larım, “Hev hev hev!..”

Gülmeye başladım. İyi de şu beş dakika geçmek bilmiyordu ki... Saatimin yelkovanı ilerliyor, on ikinin üzerine geliyordu. On ikinin üzerine geldi miydi, on kez gu guk, diye ötecekti... Haydi ötsene.

En iyisi ben bunun adını gu-guk kuşu değil de nazlı kuş koyayım...

Yoo yo, nazlı değilmiş, birden pencere açılıverdi... Öyle heyecanlıyım ki...

Aaaa aaa bir kuş çıktı, guguk kuşu... Ay sesi de ne güzel. Ötüyor,

“Gu guk...”

Annem, “Bir iki üç” diye sayıyor...

“Gu guk...”

“On...”

Çok sevdim guguklu saatimi. Annem,

“Geceleri rahatsız ederse salona koyarız Mineciğim...” dedi.

“Yoo yoo hiç rahatsız etmez...”

Annem odamdan çıktı. Ben çıkmadım. Hep saatime bakıyordum. Kuş kafesine girmiş, yani penceresini örtmüştü. Tastamam on birde çıkacak. Bu kez on bir kez gu guk gu guk diyecek.

O gün okulda bütün arkadaşlarıma söyledim. İçlerinden guguklu saati gören iki kişi çıktı. Ama hiçbirinin guguklu saati yoktu. Saatimin sesi o denli hoşuma gitmiş, beni o denli etkilemişti ki, bir arkadaşına bana, “Mine”

diye seslense, ona, “Gu guk” diyordum.

Kızlar da oğlanlar da kahkahalarla gültüyorlardı. Elif, “Şimdi öğretmenimiz Mine diye sana seslendiğinde ona da gu guk de, haydi bakalım, sınıftaki kahkahayı gör...” dedi.

Hiç der miyim? Eve girer girmez guguklu saatimin yanına koştum. Uff, saat on yediye on var. Haydi bakalım on dakika geçsin... Elimi yıkamadım, yüzümü yıkamadım, bir de elma yıkadım, saatimin karşısında elmamı hatur hatur yiyeyeceğim... İsterse ona da bir ısırık sunacağım, ye ye isterse yarısını veririm. Haydi öt kuşum öt!...

Gu guk, gu guk, gu guk, gu guk... Saat on yedi. Güldüm saatime el salladım, ona,

“Ödevimi yapmaya gidiyorum” dedim. O da bana, “Uyku zamanı bek-

lerim..." dedi.

Dedi mi? Dedi dedi...

O gün her geceden daha erken odama gittim. Yatağıma girdim. Ama gözüm hep saatimde. Yirmi bire tam beş dakika var. Beş

dakika sonra saatim bana, "İyi geceler" diyecek ama kuş diliyle diyecek, guguklayarak. Benim ufacık kırmızı gagalı kuşum, kanatları da mini minnacık, gözleri de. Hele ötüşünü bitirdikten sonra başını eğerek öyle güzel bir selam verişi var ki, hiçbir kuş onun gibi selam veremez. Böyle güzel selama karşılık verilir. Ben de penceresinin içine çekilmeden verdiği selama karşılık verdim...

"İyi geceler kuşum" dedim. O da bana penceresinin içinden, "İyi geceler" dedi.

Yorganımı boynuma dek çektim... "İyi de kuşum, öter ötmez hemen pen-

cerenin içine çekiliyorsun. Oysa ki ben seninle konuşmak istiyorum..."

A aa, sesi geliyor. Konuşuyor...

"Ben de seninle konuşmak istiyorum Mine... Yanına gelebilir miyim?"

"Oradan çıkabilir misin?"

"Geldim bile....."

Ay guguk kuşu yanımda. "Gir gir yorganın içine gir, sonra üşürsün..."

Ay ne sevimli kuş. Gözleri ne parlak. Tüyleri ışıl ışıl, kanatları yumuşacık... "Püüüüf..."

"Ne oldu guguk kuşu?"

"Benim uykum yok... Haydi gel istersen birazcık gezelim..."

"Nasıl?"

"Benim yedek kanatlarım var, onları sana veririm, birlikte uçarız..."

Uf, uçmak ne güzelmiş... İşte o alan, işte o kocaman yapı, işte okulumuz... "Burası bizim okulumuz guguk kuşu..."

"Haydi inelim, kantinden kuru incir alalım, kuru kayısı alalım, kuru erik alalım, çocuklara dağıtalım..." Kanatlarımızın altını eriklerle, incirlerle, kayısılarla doldurduk... Uçtuk. Sonra bir arsada top oynayan çocukların yanına indik. Onlara kuru yemişlerden dağıttık... Çocuklar verdiklerimizi hapur hupur yediler... Uçarken bize el salladılar, "Yine gel guguk kuşu, yine gel insan kuş..." dediler...

Sabah uyandığымda gülüyordum. Benim bir adım da insan kuş olmuştum. Annem yanağıma öpücüğü kondurdu.

"Niçin gülüyorsun Mine?" diye sordu. "Benim bir adım da insan kuş anne" dedim. •

muzaferizgu@butundunya.com.tr

Tatlı Bir Öyküdür Yaşam
Yücel Aksoy

Rekabetin En Güzeli

Boston maraton koşusu, her yıl düzenlenen önemli bir uluslar arası atletizm yarışıdır. Maraton koşusu, bilindiği gibi, olgun yaştaki sporcuların başarılı olduğu bir daldır. Bu nedenle de hemen her başarılı atlet bu yarışlara birçok kez üst üste katılır; ve birkaç kez birlikte koşmanın doğal bir sonucu olarak da aralarında kıyasıya bir rekabet oluşur.

1900'lü yılların hemen başlarında yapılan yarışlarda, birkaç yıl üst üste üç atlet çekişiyordu. Bunlardan biri Amerikalı, biri Japon, biri de Avusturyalı idi. Her seferinde de, baştan sona çekişmeli geçen yarışın sonunda biri, diğerlerini çok az farkla geçer, birinci olurdu.

Yine bir yıl, bu üç atletin de katılımıyla yarış başladı. Kısa bir süre sonra, yarışa katılan diğer atletler gerilerde kalınca, bu üç atlet, her zaman olduğu gibi büyük bir çekişme içine girdiler. Zaman zaman biri diğerini geçerek, izleyenlere de çok heyecanlı ve keyifli anlar yaşatıyorlardı. Bitirme çizgisine çok az kalmasına karşın, üçünün arasındaki mesafe sadece birkaç metreydi.

Yarışın bitmesine yaklaşık 50 metre kala, Amerikalı önde, Avusturyalı hemen arkasında, Japon da Avusturyalı'nın birkaç metre gerisinde koşarlarken!.... Olan oldu...

Seyircilerin arasında fırlayan sevimli bir köpek, Amerikalı'nın ayaklarının arasına dalarak, onun tepetaklak yuvarlanmasına neden oldu.

Hemen arkasından gelen Avusturyalı atlet, ne olup bittiğini anlayamadan Amerikalı atletin üzerinden atlayıp birkaç metre koştu ama onu yerde bırakıp gitmeye gönlü razı olmadığı için hemen durup geri döndü ve yere düşen Amerikalı'nın ayağa

kalkmasına yardımcı oldu. Zaten hemen arkalarında olan Japon atlet de yetişti ve o da Amerikalı atletin diğer koluna girip ayağa kaldırdı. Amerikalı atlet de, yarışa devam etmesini engelleyecek büyük bir sakatlık olmadığını, rahatça koşabileceğini anlayınca, diğer iki atlet Amerikalı'yı ileri doğru iterek öne geçmesini söylediler. Amerikalı atlet ise şiddetle karşı çıkarak, kendisinin yere düşerek şansını yitirdiğini, önceliğin Avusturyalı atlette olduğunu söyledi ve onu ileri doğru itti. Avusturyalı atlet de, yarışı kendi isteğiyle bıraktığını ileri sürüp Japon atlete devam etmesi için ısrar etti. Japon atlet ise, kazara önlerine çıkan bir köpek yüzünden sıralamanın değişmemesi

gerektiğini, kendisinin yarışmayı ancak üçüncü olarak bitirmeyi kabul edebileceğini söylüyordu. Seyirciler de bu ilginç gelişmeleri izleyip, nasıl sonuçlanacağını merak ediyorlardı.

Bu üç atlet bir süre daha, önce sen, hayır önce sen kavgası yaptıktan sonra, kol kola girip birlikte koşmaya başladılar ve bitirme çizgisini üçü birlikte geçti. Bu duygusal final, elbette seyircileri de etkilemişti. Alkışlar ve bravo sesleri durmak bilmiyordu.

O günkü yarışın bir değil üç birincisi vardı. Ve bu üç atlet uzun yıllar seyircilerin gönüllerindeki birincilik kürsüsündeki yerlerini korudular. •

yucelaksoy@butundunya.com.tr

Anadolu'nun Dünyası Bekir Özgen

"Sen memur ol,
göz ardı edilmiş
bir kasabadan kalk,
ta ABD'ye gel!"

Hayırsız

Durdu, düşündü. "Hele ki sıkı çalıştım, dur durak bilmeksizin okudum. Aydınlığın olduğu her yere el uzattım, düşün dünyamı genişletmeyi bildim. Mesleğimde yeni olmama karşın apayrı bir yer edinebildim. Sevilip sayıldım. Daha dün bir, bugün iki demeden, başarılar da nazlanmayı bıraktı, değerini bileni bulmuşçasına başkalarının değil, benim ardıma düştü, ayrılmaz oldu yanımdan," diye kıvandı. Ne dese haklıydı Hakkı. Neden dersiniz, zorun da zoruydu elde ettiği başarı. Ve bir ilkti bu.

Uçağa bineceği gün, halasının, "Ananın babanın ellerinden öptün mü yavrum? Helallik istedin mi onlardan?" sorusunu, "İstemez olur muyum? »

Benim de ata olduğumu göz ardı etmeyin,” diye yanıtladı. O anda nedense, okul öncesi yaşlardayken, sırtına binebilmek için anasına yaptığı o kahir oyunları ve bin bir eziyet geldi yapıştı usuna. Anasının, terin suyun içinde kalıp “Ata ol da ata değeri bil kuzum!” diyen sızlanışları...

*

“Oh be! Türkiye nere, Amerika nere? 'İnsan, uçan kuş,' diye boşa mı demişler? Dün orada, bugün burada...” diyen gür sesi yeni odasında yankılanırken, kiminle konuştuğu belli değildi Hakkı'nın. “Sen memur ol, göz ardı edilmiş bir kasabadan kalk, ta ABD'ye gel! Kimin, kaç kişinin harcı bu?” dese de zordu yaşam gurbette. Bambaşkaydı töreler, alışkanlıklar. Müzikten, yemeğe; havadan suya değışikti her şey. Üstelik baş döndürücü bir hız içindeydi şimdi.

“Olsun,” dedi. “Ben buraya sınanmaya geldim. Öyle eften püften engel-

lere pabuç bırakmam.”

Kötü günlerini iyilere katık edip daldı işine. Geceleri gündüze katıp çalıştı. Göze girdi. “Helal olsun bu adama,” dedi onu izleyen herkes. Günler, aylar geride kalırken, yeni ortamına çoktan uyum sağlamış görünüyordu Hakkı. Ne ki bir başınaydı. Tıpkı bir yüksek ağacın tepesine konmuş kuş gibi. Yeni Dünya'yı görmek, gelişen bilimsel çalışmalara ortak olmak, kendine akademik bir yer edinmek güzeldi güzel olmasına da yüreğini kemiren o yurt ve çoluk çocuk özlemi olmasa! Memleketi gözünde tütme...

Hasret kaldığı yüzleri göresi geldikçe, söndürmesi güç bir yangın düştü içine. Geriye, yurduna, sevdiklerine kavuşma günlerini iple çekmek kaldı yalnızca.

Dönüş hazırlıklarına iki ay öncesinden girişti. Ama bir sorun vardı önünde. Kime ne alacaktı? Dışarıdan engel-

gelenin eline bakıldığını bilmezden gelemezdi. Bırakın eşini, çocuklarını, kardeşini, uzak komşuları bile gücendirmek olmazdı. O da bu duygulara boyun eğdi. İşten güçten zaman ayırıp başladı büyük alışveriş merkezlerinde dolaşmaya. “Ali bunu sever, Ayşe şundan hoşlanır,” diyerek ince eleyip sık dokudu. Gencinden yaşlısına,

**Gencinden yaşlısına,
kadından
erkeğine kadar
hemen herkese
yakışacak bir
armağan
bulmakta
zorlanmadı.**

kadınından erkeğine kadar hemen herkese yakışacak bir armağan bulmakta zorlanmadı. Beğenip aldıklarının hepsini ayrı ayrı paket yaptı. Üzerlerine, verilecek kimselerin adlarını yazdı. Bir tek anasıyla öğretmeni dışında...

“Hele dursun onlarınki şimdilik,” deyip erteledi. Sonra da ya bulamadı aradıklarını ya da unuttu gitti hepsini.

*

Kasabasına döndüğünde, konu komşu, hısım akraba akın akın görmeye geldiler Hakkı’yı. Baba evi bir

ama, onlara yoktu. Başı öne düştü. Sevinci hüzne döndü. İniş, çıkış, yokuş dolu bu uzun yolda yorgun düştüğünün acıyla ayırımına vardı. Ama yapacak bir şey de kalmamıştı.

“Ulan Hakkı!” diye söylendi. “Ata oldun. Ata değeri bilmiyorsun.” Gelen armağanlar, birer ikişer sahiplerine sunulurken, doğuştan kusursuz doğasıyla, “Huyuna kurban olduğum oğlum. Komşunun kızını kızanını bile unutmamış, şuna bakın hele,” diye mırıldanan başkası değil, anasıydı. Hemen herkesin üstüne düşen bu ar-

Kimseye karşı saygıda, sevgide kusur etmeyeyim derken, kendilerine en çok borçluluk duyduğu iki insanı, anasını ve öğretmenini, hesaba katmadığını acıyla duyumsayıverdi Hakkı.

doldu, bir boşaldı. O yıllarda, bırakın ta Amerikalara gitmeyi, il dışına çıkmak bile öyle görülmuş, duyulmuş değildi. “Herkesin gözü oğlumun üstünde değil de kimin üstünde olacak?” dedi anası. Uzak yakın tanışlardan tutun da, kasabanın delisi Veli’ye kadar uma uma muma dönmeyen kim vardı yanda yönde belli değildi. Dört harem ile birlikte gezmeye çıkmış sokağın efe horozu bile onlar arasında dense yeriydi.

Kimseye karşı saygıda, sevgide kusur etmeyeyim derken, kendilerine en çok borçluluk duyduğu iki insanı, anasını ve öğretmenini, hesaba katmadığını acıyla duyumsayıverdi Hakkı. Herkese iyi kötü bir armağanı vardı

mağan yağmurundan bir tek damlanın bile kendi başına düşmeyeceğinin ayırımında olmadan.

Sonunda dindi bu yaz yağmuru da ıslatıp ıslatamadıklarının geride bırakarak... Eli dolu olanlar, dudak çizgileri yanaklarının ortasına kadar uzanarak uzaklaştılar oradan. Gölge kalan bir anasının, bir de öğretmenin yüzüydü... Suskundu ikisi de. Bozuntuya vermese de içindeki cam kırıkları canını acıtmaya başladı Hakkı’nın. “Dışarıda bulamadım. Ne yapayım, size de yerlisini alırım!” demek istedi, diyemedi. Yediremedi kendine. “Ne yapayım, unutmuşum,” da diyemedi.

“Dünya güzeli öğretmenim bana ilk defterimi, ilk kitabımı verdi de, ben ona kıyırık bir el çantası almayı aklıma düşüremedim. Yazıklar olsun bana!” diye hayıflanmakla yetindi. Bu bozgunun şokunu üzerinden atmaya çalışırken, annesiyle göz göze geldi. Utandı.

Anası da bir tuhaf olmuştu bu arada. Şunun şurasında övünmesi gereken bir anayken, dış kapının mandalı yerine konmak zoruna gitmişti besbelli. Yüzünde, gözünde, duruşunda belli belirsiz bir güceniklik sezileniyordu. İstifini bozmamaya çalışsa da bir tuhaftı. Yine de kalkıp oğluna iki çift söz söylemedi.

“Anamın içinde neler saklı olduğunu çıkarsayabiliyorum,” diye hayıflandı Hakkı. Dillendirmeye yüreği yetmese de, ayıp ettiğinin bilincindeydi. Gözlerini kaldırıp anasına bir kez daha baktı. Anası da ona. Üstü örtülü tuhaf bir iletişimdi aralarında oluşan.

“Ah Hakkı’m. Ah okumuşların okumuşu oğlum! Sen ki, üniversiteler bitirdin. Büyük kentler, büyük ülkeler dolaştın. Nice kitaplar devirdin,” dedi. “Onca uğraş içinde kime ne alacağın mı kalacaktı aklında! Hediye denen o meretin adı batsın. Kum gibi kaynayan bunca insana az yetmez, çok artmaz kurbanı olduğum kuzum. Baksana herkes olmuş ebe, sen kalmışsın sobe.”

Bunu duyan Hakkı’nın duyguları tümünden altüst oldu. “Bu yaptığım...”

dedi, arkasını getiremedi.

*

Aradan kaç yıl geçtiğini bilmiyordu Hakkı. Son olarak doğduğu yeri ziyarete gittiğinde, baktı ki elden ayaktan düşmüş anası. İçinin çölünde yanmaya terk edilmiş, döşeğinde yatıyor. Dört bir yanını ürkütücü bir sessizlik bürümüş. Ölümü giyinmiş görüntüler geziyor yanında yönünde. Önce, onun rengini yitirmiş soluk yüzüne ilişti gözleri. Bakışları uzun süre asılı kaldı orada. Sonra, bir cesetten ödünç alınmış bedenine kaydı. Saçlarını gördü anasının aklaşmış ve perişan. “Nasıl da seyrelmiş?” diye iç geçirdi. Zamanın yorganı altına sığınmış anıları bulup çıkarmaya yetmedi yüreği. “Aptal, kaygısız, bencil evlatların en önde gelenini arayanlar varsa, işte o benim ve buradayım!” diye bağırması geldi. Fırtınaya yakalanmış kayak gibi sallanmaya durdu. Gözleri buğulandı. Boğazında düğümlenmeler oldu.

“Hep onunla ve hep onsuz...” diyebildi Hakkı.

İçinde önlenemez bir istek kabardı. Dirilip kalkmasını, gücünü toplamasını, biricik oğlunu sarıp sarmalamasını,

Dalgın argın buruştu yüzü Hakkı' nın. Denetimsiz, yapmacıksız iki damla gözyaşıyla ıslandı kirpikleri..

bağrına basmasını bekledi anasının. Boşunaydı. İkisinin de birbirine verebilecekleri bir şey kalmamıştı o anda. Ne bir armağan, ne bir sevgi gösterisi, ne de içi boş olmayan iki çift söz. Ne ki, kendisine, öz benine söyleyebileceği o kadar çok şey vardı ki biriken...

Sonra nasıl olduysa, yine o uğursuz armağan işi takıldı kafasına. Kimi çağrışımları devindirdi belleğinde. Annesinin kendi ağzından dinlediği o garip yaşanmışlık öyküsü gelip dayandı gözünün önüne. Daha on iki yaşındayken, sokak çeşmesine su doldurmaya gelen bir levanten kızın kulağındaki küpeleri zorla alması ve kendi kulağına takması...

Kırmızıya kesen yüzüyle, "Tamam, işte!" dedi, "Küpe! Evet, küpe!"

"Ulan sığırın sıçtığı Hakkı!.. Yazıklar olsun sana. Kalıbına sığan biri olsaydın eğer, anana bir çift küpe almak gelirdi aklına? Bunca diyar gezdin, çeşit çeşit yüzlerle karşılaştın, insanlık çiçeklerinden derlenen en küçük bir demet yapmayı da mı öğ-

renemedin? Yarım elmayla gönül almanın, kül rengi bile olsa, bir güzellik yaratabilmenin önemini sana anlatan çıkmadı mı hiç?"

Bir ok gibi fırladı yerinden. Saldı kendini kaldırımlara. Mağazalara girdi çıktı, kuyumculardan sordu soruşturdu. Buldu aradığını sonunda. "İşte!" dedi. "Tıpkı o Rum kızın küpesi. Daha değerlisi hem de."

Cebine koyduğu gibi, doğru yolunu tuttu doğduğu evin. Öz benine duyduğu kızgınlık kırılmış, yüreğindeki çukurun dibine vuran sıkıntı kaybolmuş benzeyordu. "Geç de olsa gönlünü alacağım ya anamın! Bundan güzeli ne olabilir?" diye avundu.

Hışım daldı anasının hasta yattığı odaya. O da ne? İçerdekilerin yaşlı gözleri bir anda kendi üzerine çevrildi. "Öldü..." dedi halası. "Seni sorarken verdi canını."

Dalgın argın buruştu yüzü Hakkı' nın. Denetimsiz, yapmacıksız iki damla gözyaşıyla ıslandı kirpikleri. "Ulan sığırın sıçtığı Hakkı!" diye ünledi. Durdu, dondu kaldı. •

bekirozgen@butundunya.com.tr

"**H**ikâyelerinde, süngerciler ve dalgıçlar başta olmak üzere deniz insanların yaşam mücadelelerini büyük bir ustalikle anlatan Halikarnas Balıkçısı, mitolojik öğelerle de beslediği üslubuyla, edebiyatımıza farklı bir renk sunmuştur. "Merhaba Akdeniz" ve "Yaşasın Deniz" adlı bölümlerden oluşan Çiçeklerin Düğünü'nde, Şadan Gökovalı'nın titiz bir çalışmayla hazırladığı ve Balıkçı'nın hiçbir kitabına girmemiş üç öyküsü de yer alıyor.

HALİKARNAS BALIKÇISI

çiçeklerin düğünü

Bütün Eserleri: 18

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

İnsanlar Yaşadıkça
Mehmet Ünver

BİR KAR MASALI

Dostlukların, aile ilişkilerinin ve komşulukların bir başka güzel yaşandığına inandığım altmışlı yılları sadece ben değil, yaşıtım olan hemen herkes bugün özlemle anıyor.

Nasıl anılmasın ki? Denizlerin pırl pırl, doğanın tertemiz olduğu, acıların, mutlulukların, hatta mutfakta pişen iki kaşık yemeğin bile komşularla paylaşıldığı unutulmaz günlerdi. Bugün sizlere anlatacağım yaşanmış öykü de o huzurlu ve naif döneme ait:

Altmışlı yılların başlarındaydık. Çocukluğumun en güzel günlerini yaşıyordum. Boğaziçi'nde süzülen şirin buharlı vapurları, her iki yakasındaki yemyeşil koruları ve caddelerinde tıngır mingır giden tramvaylarıyla İstanbul, adeta bir masal kenti görünümündeydi. Ve tam o günlerde geldi bu güzel kentten ayrılmak zorunda olduğumuz haberi. Aile büyüğümüzün memuriyet görevi nedeniyle bir Doğu

Anadolu kasabasına göçüp, birkaç sene orada kalmamız gerekiyordu. Güzelim İstanbul'u bırakmak çok zor da olsa kendimizi bu yeni duruma hazırlamalıydık. Gideceğimiz kasabanın neredeyse Türkiye'nin öbür ucunda oluşu annemi düşündürüyordu. Nasıl alışacaktık oralara? Kaç yıllık komşularımızı ardımızda bırakıp, o uzak diyarlardaki hiç tanımadığımız insanlarla nasıl kaynaşacaktık?

Günü geldiğinde İstanbul'dan trenle ayrıldık. Doğu ekspresinin yataklı bölümlerinden birine ailecek yerleşmiştik. Annem, yolluk olarak bir sepet dolusu yiyecek hazırlamıştı. Tren Haydarpaşa'dan kalkıp, yemyeşil Erenköy bahçelerindeki köşkleri gerimizde kalırken içimizi buruk bir hüznün kaplamıştı. Bilmediğimiz bir diyara gidiyorduk, bir daha buraları kim bilir ne zaman görecektik? Hava kararana kadar annemin sepetindeki börekleri, köfteleri, haşlanmış yumurtaları yiyip, vagonun penceresinden dışarıyı seyrederek vakit geçirdik. Ankara'ya yaklaşırken havanın iyice soğuduğunu pencere camının buğulanmasından anlamıştık. Demeye kalmadan kar yağmaya başladı. Kuzey yönünden serpiştirerek inen kar, trenin hızına uymak istercesine şiddetini arttırarak camlara vuruyordu. Havanın kararmasına yakın içinden geçtiğimiz ovalar ve

vadiler bembeyaz bir örtüye büründü.

Vakit geceyarısına vardığında büyüklerimiz bizim bölümün ışıklarını kapatıp, alt ranzadaki yataklarına çekildiler. Kardeşimle bense üst ranzadaki sıcacık yataklarımızda uzanmış, sanki ömrümüz boyunca hiç görmemişiz gibi dışarıda yağın karı seyretmekteydik. Kış aylarında İstanbul'da da kar yağıyordu fakat böylesi bir şiddetle yağıp, kısa bir sürede her yanı bembeyaz bir örtüyle kaplayan karı ilk kez görüyorduk. Gecenin geç bir saatinde olmamıza karşın dışarının beyazlığı sanki henüz alacakaranlık vaktindeymişiz gibi bir izlenim edinmemize yol açmıştı. İstanbul'dan

Havanın kararmasına yakın içinden geçtiğimiz ovalar ve vadiler **bembeyaz bir örtüye büründü.**

**Kardeşimle
hemen camın
kenarına
yerleşip** hızla
içinden geçtiğimiz
beyaz dünyayı
seyrederek
bozalarımızı içmeye
başladık.

ayrılmamızın hüznünü bir nebze olsun azaltan o beyaz güzelliğe minnet duyarak sabaha kadar hiç uyumadan cam kenarında kalmak istiyorduk.

Tam da kardeşimle bunu konuşuyorduk ki, yattığımız bölmenin kapısı çalındı. Açtığımızda bizi hoş bir sürpriz bekliyordu: Ellerinde kocaman prinç bir kazan taşıyan iki görevli karşımızda duruyordu. Birinin omzundaki geniş bir kemerde beyaz fincanlar asılıydı. Pirinç kazanın sarı metali içinde bir hazine taşıyormuşçasına ışıldamaktaydı. Yanılmamıştık. Boza güğümüydü bu. Bizlere boza isteyip istemediğimizi sordular. Elbette isterdik. Yataklarında uyuyan büyüklerimizi de düşünerek dört fincan boza aldık. Fincanların üzerinde Devlet Demir Yollarının zarif amblemi vardı. Kardeşimle hemen camın kenarına yerleşip hızla içinden geçtiğimiz beyaz dünyayı seyrederek bozalarımızı içmeye başladık. Kendi fincanlarımızdakileri bitirip,

diğer iki fincandakini içmeye başladığımızda dışarıda yağın kar, belki de rüzgârın hafiflemesiyle sanki gökten konfeti dökülüyormuş gibi inmeye başladı. Masalsı bir görüntüydü bu. Kendimizi ancak yaldızlı yılbaşı kartpostallarında görülebilen gece manzaralarının içindeymişiz gibi hissediyorduk.

Kendimizi ancak yaldızlı yılbaşı kartpostallarında görülebilen gece manzaralarının içindeymişiz gibi hissediyorduk.

Rayların yakınındaki ağaçların dalları, üzerlerine yığılan karın ağırlığıyla vagonlara doğru eğilmişlerdi. Ara sıra perdelerinin ardındaki soluk ışıkları zorlukla seçilen köy evlerinin önünden geçiyorduk. Hepsinin de damları iki karış karla kaplanmıştı. Hızla geçip giderken bile o evlerin bacalarından karanlığa salınan beyaz

soba dumanlarını görebiliyorduk.

İstanbul'dan çok uzaklarda, bilmediğimiz bir coğrafyada, hiç görmediğimiz insanlar, sıcacık evlerinde uyurlarken trenimiz yanı başlarından uğultularla geçiyordu. Uykuya yenik düşmeden önce çoktan el ayak çekilmiş olan birkaç kasabadan da geçtik. Hepsinin de istasyon binaları diğerlerinden farklı olarak sağlam taşlardan yapılmış, iki katlı, sivri damlı yapılarıdır. Önlerindeki direklerin üzerindeki gazlı fenerler hâlâ gökten konfeti dökülüyormuşçasına yağın altında soluk ışıklar yaymaktaydılar. Yol kenarlarındaki asırlık çınarların dallarını kaplamış olan karlar sıcacık yataklarımızdan bakan bizlere masalsi görüntüler sunuyorlardı.

Sabah uyandıığımızda kar yağışı yine şiddetlemişti. Kimi zaman buz tutmuş nehirlerin üzerine kurulmuş köprülerden geçiyor, kimi zamansa dar bir vadiye girip, rayların yakınındaki kayalardan sarkan buzlara şaşkınlıkla bakıyorduk. Derken ladin ağaçlarıyla kaplı tepelerle çevrilmiş

bir ovaya vardık. Ancak geniş ekran filmleri izlerken karşılaşılabileceğimiz gibi bir manzara önümüzde uzanıyordu. Karla kaplı tepelerin eteklerindeki köyleri bacalardan tüten gri, beyaz dumanlar sayesinde seçebiliyorduk. O geceyi de trende geçirdik. Yine geç saatlere kadar vagonun penceresinden dışarıdaki kar fırtınasını izledik.

O zamanın buharlı trenlerinin ülkenin en doğu ucuna ulaşması en az iki gün sürüyordu. Nitekim ertesi gün öğle saatlerinde incelediğimiz kasabaya vardık. Caddeler bile üç karış karla kaplıydı. En yükseği iki katlı olan binaların çatılarından bazıları iki metre olan buzlar sarkıyordu. Kardeşimle beni en çok şaşırtansa sokaklarda gezinen atlı kızaklardı. İstanbul'da, taksilere, dolmuşlara ve

O geceyi de trende geçirdik. Yine geç saatlere kadar vagonun penceresinden dışarıdaki kar fırtınasını izledik.

otobüslere alışkın olan gözlerimiz bu kasabada ulaşımı sağlayan şirin atlı kızaklara takılıp kalmıştı.

Küçük bir lokantada sıcak bir yemek yedikten sonra kiraladığımız atlı kızaklarla yerleşeceğimiz köye doğru yola çıktık.

Kızaklardan birinde bavullarımız taşınıyordu. Karla kaplı arazide belki de sadece kızakları çeken atların bildiği patikalardan geçerken altımızda ezilen buzların çatırtıları bizi tedirgin ediyordu.

Öte yandan oturduğumuz yumuşa-

cık minderler ve sarındığımız yün yorganlar öyle rahatlatıcıydı ki, o sesleri dinlerken uyuya kalmışız. Arabacının sesiyle uyandığımızda yaşamımızın bundan sonraki üç senesini geçireceğimiz köye girmek üzereydik.

Neredeyse pencerelerine kadar karla kaplı kerpiç evler ve kızağımızın peşinden koşan köpekler, bambaşka fakat bir o kadar da maceralı bir yaşama başladığımızı söylüyordu bize. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

Basit Eğitim

Bir anne çocuğunu koleje kaydettirmek istedi ve onu yanına alarak okul müdürünü ziyaret etti. Kadın, müdürü dinledikten sonra "Tamam" dedi. "Oğlumun kaydını yaptırmak istiyorum. Yalnız sizden bir şey rica edebilir miyim?" Müdür "Elbette, buyurun" dedi. Kadın biraz endişeyle: "Müdür bey, dersleri biraz basitleştiremez misiniz?" dedi. "Benim oğlum bu eğitim programını kaldıramaz, ama koleji de bir an önce bitirmesini istiyorum."

Müdür kadına dönerek, "Elbette" dedi. "Siz çocuğunuz ne olmasını istiyorsunuz, onu söyleyin. Bildiğiniz gibi bir meşe ağacı yüz yılda yetişirken bir kabak için iki ay yeterli."

Gönderi: SABAHAT ÖNEN

Göze Gönül Arası
Mehmet Uhi

Ömür Diye Giydiğimiz

Sürekli yenilenip üzeri örtülmeye çalışılsa da Beyoğlu İstiklal Caddesine sinen tarih ve geçmiş yaşamların izlerini arayanlar için Pazar sabahları çok farklıdır. Her zamanki kalabalığının aksine cadde tüm görkemiyle kendini size sunar.

O pazar günü İstiklal caddesinin arka sokaklarında gezinirken küçük kahvehane benzeri yerden “günaydın doktor bey, bir kahve ikram etmek isterim, geri çevirmezsiniz umarım” diye seslenen gençten delikanlıyı önce tanıyamadım. Kısa bir tereddüitten sonra gazete almam gerekiyor bahanesine sığınıp yoluma devam etmek istesem de delikanlı günlük gazeteleri çıkarıp gösterince kaçacak yerim kalmamıştı. Kahveyi ocağa koyup yanıma geldi. Kendini tanımamış olacağı düşünceyle “beni hatırlamamış olabilirsiniz, doktor bey. Gezi olayları sırasında yaralanmıştım. Polisler yaralı halimle karakola götürmek isteyince araya girip kendinizi tanıtmış, durumumun ciddi olabileceği konusunda onları

ikna edip Hızır acil ambulansı ile beraber Taksim hastanesine kadar eşlik etmişsiniz. O gün teşekkür edememişim. Tekrar karşılaştığımızda çok sevindim” sözleriyle açıklamada bulundu.

Doğrusu o gün istiklal caddesinde yanı başımda yere yıkılan delikanlıyı hayal meyal hatırlıyordum. Kahveleri alıp karşıma oturdu. Kenardaki masada kitabını okuyan iyi giyimli sakallı beyefendi dışında müşteri yoktu. Sormama fırsat bırakmadan jeoloji mühendisi olarak üniversiteden mezun olduğunu, yıllardır iş aramasına karşın bulamadığını, en sonunda kendi gibi iş bulamayan bir arkadaşının işlettiği bu küçük kahvehanede çalıştığını anlattı.

"Onca eğitimden sonra böyle bir

“...bir kahve ikram etmek isterim, geri çevirmezsiniz umarım” diye seslenen gençten delikanlıyı önce tanıyamadım.

“...İnsanlar da fal bakılırken görmek istediklerine yöneliyorlar...”

yerde çalışmak zor gelmedi mi?”

"Başlangıçta evet. Mesleğim ve geleceğim ile ilgili tüm hayallerimden vazgeçmek zorunda kalmak ve lanet olası parasızlık beni kırgın, öfkeli birine dönüştürmüştü. Ailemin de kızacağını düşünmüştüm. Ancak emekli öğretmen olan babam hayatı tanımak için okulların yetmeyeceğini, insanları tanımadan hayatı tanımış olmayacağını, bu işi insanları tanımak için fırsat olarak kullanmam gerektiğini söyleyip destek verdi."

"İşe yaradı mı?"

"İhtiyacım olduğu için önceleri kazandığım paraya odaklanmıştım. Gözüm kimseyi görmüyor, bahşiş verecek müşteri ile vermeyecek olanı ayırmam yetiyordu. Kazancımı artırmak için kahve falı bakmaya başlayınca işler değişti. Falını okuyup uygun şeyler söyleyebilmek için insanları tanımak anlamak gerekiyordu. İnsanları bir şekilde anlamaya çabalarken

babamın ne demek istediğini anladım. Şimdi buraların tutulan ve aranan falcılarındanım."

Kahve ger- **çekten** lezzetliydi.

Gelen iki delikanlıyla ilgilenmek için izin istedi. Günlük gazetelere göz gezdirmeye başladım. Az sonra tekrar yanıma oturup ne yaptığımı nerede çalıştığımı sordu. Sözü dönüp dolaştırıp öteden beri

ilgimi çeken kahve falına getirdim.

"Nedir bu kahve falı? Aslı astarı var mı? Yoksa öylesine içinizden gelenleri mi söylüyorsunuz?"

"Kahveyle, telveyle ilgisini soruyorsanız emin değilim. Ama insanlara, özellikle geçmişinden ve yaşadığı hayattan rahatsız olup geleceğe ait beklentiler duymak isteyen, şimdiki zamandan sıyrılmaya çalışanlara iyi geldiğini söyleyebilirim."

"Nasıl yapıyorsunuz bunu?"

"Zor değil. Önce gelene bakıyorsun, yürüyüşü, oturuşu duruşu davranışı, seslenişi çok şey anlatıyor. Fal orada başlıyor. İnsanlar da fal bakılırken görmek istediklerine yöneliyorlar. Söylediklerimin anlamı kişinin ne görmek veya ne işitmek istediğine göre değişiyor. Hele bizim gibi herkesin hep ezik vuruk bir yanı olan ülkede fal konusu bulmanın zor olmadığını fark ettiğimden beri hiç zorlanmıyorum."

"Herkes mi ezik? Emin misin?"

"Kadınların erkeklere göre daha ezik olduğunu anlarım ama herkes için aynı şeyi söylemek zor diye düşünüyorum. Başlangıçta ben de hayret etmişim. Biraz da ataerkil gelenekler nedeniyle toplum içinde görünür hatta fark edilir olma kaygılarının kadınları fazlasıyla ezip büzdüğünü düşünürdüm. O ezik ve suskun kadınların çocukları olarak yetişen erkeklerin ise çok daha darbeli ve ezik olduğunu ve bunları gizleme uğruna hep bir şeylere katlandıklarını gördüm. Üstelik zengini fakiri, okumuşu cahili fark etmiyor. Hem fal baktırıp kendileri ile ilgili bir şeyler duymak istiyor hem de saklandıkları ne varsa ortaya saçılacak endişesi ile bu işi olabildiğince gizli ve baş başa yapmak istiyorlar.

Konuyu babama açık neden böyle olduğumuzu darbe ve eziklerini saklamak için kendilerine karşı bile dürüst olmayan insanlara dürüst olmanın doğrudan ayrılmamanın nasıl öğretileceğini sormuştum."

"Babanız bu soruya ne cevap verdi?"

"Bu şekilde bir soruyla karşısına gelmem babamı mutlu etmiş, insanları tanıma konusunda doğru yolda olduğumu söylemişti. Soruma gelince, yaşanan tarihsel sürece bakıp kendince bulduğu açıklamayı paylaşmıştı. Miras hukuku olmadığı için ölenin malının devlete kaldığı bir anlamda devletçe yağmalandığı Osmanlı devlet geleneğinden başladı. Geçen yüzyılın başlarında ülke savaşlarla savrulup kayıplar, göçler ve zorunlu göç ettirmeler yaşanırken geride kalanların malları-

"İyi de hiç mi temiz insan yetişmedi, herkes mi kirli bu ülkede?"

nın da yağmalandığını, devletin desteği ve göz yumması ile gidenlerin yok edilenlerin ve gönderilenlerin hesabını soran olmadığı gibi el değiştiren malın mülkün de üstünün örtüldüğünü anlattı. Böylesine büyük bir yağmanın, yeniden inşa edilen ülkede hiç konuşulmayan ama herkesin bilip bir şekilde iştirak ettiği sır olarak kaldığından söz etti.

Günümüze kadar varlık vergisi, 6-7 Eylül olayları gibi farklı uygulamalarla devlet eliyle sürmekte olan yağmacılık bulaşıcıydı. Birileri yağma yaparken seyredenlerin de zamanla yağmaya bir şekilde katıldığını, katılmayanların da göz yummayı seçtiğini, vicdanının sesini dinleyip direnç gösterip, sesini yükseltenlerin ise içeride ve dışarıda ülkenin itibarını zedeleyen ihbarcı, ispiyoncu damgası yediğini vurguladı. 'Vicdanımızın sesini bastırıp doğruluğu dürüstlüğü ahlaklı olmayı yağmaya ses çıkarmayıp göz yumarak unuttuk' demişti.

Bugün bile trafikte birinin emniyet şeridine girmesiyle diğerlerinin onun peşine takılıyor olmasının yağmacı zihniyetin içimizde bir yerlerde yaşamakta olduğuna kanıt olarak sunmuştu. Kurtarma ekibiyiz diye ge-

lip enkazda zinet ve para arayanların sayısının her deprem sonrası artmakta olduğuna dikkat çekmişti."

"İyi de hiç mi temiz insan yetişmedi, herkes mi kirli bu ülkede?"

"Bu soruyu ben de babama sorup bir anlamda söylediklerini kabullenmek istememiştim. Yağmaya karışmasa da göz yumup sessiz kalanların daha büyük eziklik yaşadığını, birileri yağmayla zengin olurken toplum içinde enayi damgası ile yaşadıklarını anlatmış sesini çıkaran vicdan sahibi insanların da ispiyonculukla suçlanıp

dahası kendilerine bile itiraf edemediği özellikleri var. Fala başlarken beden dilini okumaya çalışıyor az konuşturduğumda satır aralarından fışkıran yüzleşmekten kaçındıkları hallerini, ezik veya vuruklarına dair ipuçlarını topluyorum. Fal bakarken işte o gizli kalmasını istedikleri konulardan söz edip ayna tutuyor, dertleşiyor bir tür sırdaş oluyorum. Bilirsiniz insanlar sırlarını paylaştığı kişileri kolay unutmuyor. Her hafta düzenli gelip fal baktıran çok müşterim var. Kapatın fincanınızı size de bir fal bakayım."

dışlandığından söz etmişti. İşte ben de babamdan öğrendiğim bu bilgileri falına baktığım insanlarda arayıp bulup yüksek sesle dile getiriyorum."

"Peki, tüm bunlar kahve falına nasıl yansıyor?"

"Meslek sırrı olacak ama sana borçluyum, doktor bey. Öncelikle insanlar farklı görünseler de beklenti ve hayalleri benzeşiyor. Yani ömür diye giydiğimiz ne varsa üç aşağı beş yukarı hep aynı. Dedim ya herkesin dışarıya görüldüğü hali dışında gizli tuttuğu ezik ve darbeleri bir yanı ve

uğraşırken ben de burada ruhlardaki yaralarla ilgileniyorum. Yani meslektaş sayılırız. Sizden ücret alamam ve her zaman beklerim" dedi. Gelen müşteriler ile ilgilenmek için izin istedi. Bir süre daha gazetelere göz atıp sessizce kalktım. Uzaktan selamlaşıp caddeye doğru ilerledim. Güneş yükselmesiyle her günkü kalabalığına kavuşan caddenin kenarında 13. İstanbul Bienalinin "Anne ben barbar mıyım?" başlıklı afişi göze çarpıyordu. •

mehmetuhri@butundunya.com.tr

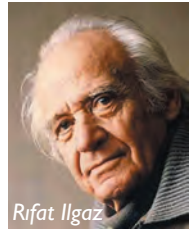

Hababam Sınıfı'nın Öğrencileri

İnek Şaban'ı, Kel Mahmut'u, Hafize Ana'sı, Damat Ferit'i ve Güdük Necmi'si ile hafızalara kazınan Hababam Sınıfı, Rıfat Ilgaz'ın en önemli eserlerinden biri.

Ertem Eğilmez tarafından sinemaya uyarlanınca unutulmazlar arasına girdi. 1975 yılında çekilen serinin ilk filminde Kemal Sunal, Münir Öz-kul, Adile Naşit, Tarık Akan ve Halit Akçatepe filmin ana karakterleriydi. Hababam Sınıfı'nın diğer karakterleri

ise sınıfın öğrencileriydi. Bu öğrenciler 38 yıl sonra ilk kez Malatya'da bir araya geldi. İkinci buluşma ise 20. Altıköza Festivali'nde Hababam Sınıfı Sergisi'nde oldu. O günün öğrencileriyle, kaç neslin defalarca izlemekten bıkmadığı

Rıfat Ilgaz

Hababam Sınıfı öğrencileri: (Soldan Sağa) Mehmet Çatay, Dilaver Gür, Tayfun Akalın, Faruk Şavlı, Ercan Gezmiş, Dinçay Çetindamar, Tuncay Akçay, Cafer Dere, Ahmet Arıman

o sınıfı ve o sınıfa nasıl dahil olduklarını konuştuk.

DİLAVER GÜR

1975 yılında İstanbul'da mühendislik öğrencisiyken gazetede gördüğü "Öğrenci rolüne uygun oyuncular aranıyor" ilanı ile Hababam sını-

fına dahil oldu.

"Görüşme odasına aldılar. Ertem Eğinmez, Adile Naşit, Münir Özkul, Tarık Akan, Halit Akçatepe, filmin senaristi ve yapımcısı. Çok heyecanlandım."

Aldığı "saçların kısaltılması, bıyıkların kesilmesi" yazılı mektup sonrası Üsküdar'daki Adile Sultan Kasrı'na gider. "Bir hafta hiçbir şey yapmadan gittik, geldik. Sonradan anladık ki,

birbirimizi tanımak içinmiş bu bir hafta.” Kendi adıyla oynar. Adile Naşit‘ in kopyayı bağladığı ipi çeken, Beyaz Kelebekler de org çalan, yıl sonu müsamesesinde halay çeken, "Bu ne dünya kardeşim" şarkısını söyleyen öğrenciyi anımsadınız değil mi?

Serinin, Hababam Sınıfı, Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı ve Hababam Sınıfı Uyanıyor filmlerinde oynadı. Yoluna İnşaat Mühendisliği yaparak devam etti.

ERCAN GEZMİŞ

17 yaşında iken dükânında çalıştığı eniştesinin müşterilerinden biri olan Halit Akçatepe "Evlat, yarın saat 9'da Arzu Film'e geliyor-sun" der. O saatte Beyoğlu'ndaki yazıhanededir.

"İçeri girdiğimde ilk Adile Naşit' i ve Tarık Akan'ı gördüm ve titredim. Ertem Eğilmez' i tanıımıyordum ama. Halit abi filminden söz etti, hemen kabul ettim."

Derslerini aksatmayacağına söz vererek karşı çıkan anne ve babasını zar zor ikna eder. Bir ay sonra settedir.

"Kemal Sunal' ı ilk kez o gün gördüm. Münir Özkul başta olmak üzere ana karakterler arkadaşları gibi davrandılar. Postal Rıza idi lakabım. Ertem Eğilmez çok sertti. Her tekrarda maliyet diye hep uyarırlardı."

Çok eğlenceli geçen çekimler 28 gün sürer. Prova baskıları Arzu Film' in yazıhanesinde izlerler.

"İzleyicinin gülüp eğlendiği sahne-

leri biz her saniye yaşıyorduk. Bir tılsım vardı. Birbirini tanımayan 25-30 kişi, 40 yıldır tanışmış gibiydi." Film İstanbul sinemalarında 52 hafta aralıksız oynar.

"Filmin oyuncularını sokakta yürüyemiyordu. Düşünün, 17 yaşındasınız, sokağa çıkıyorsunuz ve yüzlerce insan arkanızdan yürüyor."

Serinin, ilk 3 filminde oynayan Ercan Gezmiş, yoluna yapımcı olarak devam eder.

AHMET ARIMAN

70 yılların başlarında müzikle uğraşan Ahmet Arıman, Mine Koşan ve Münir Özkul'un da yer aldığı kadroda turneler yapıyordu.

"Münir Özkul, sahnede fıkralar anlatıp komik şarkılar söylerken bir gün saz grubuna döndü ve beni işaret etti. İlk etapta çok şaşırılmışım. Herkes bana bakıyordu. Şovun bir parçası haline gelince şaşırılmış gibi yapmaya başladım."

Turne dönüşünde Özkul, görüşmek için haber gönderir.

"Münir abiyi göreceğim diye Gümüşsuyu'ndaki ofis eve gittim. Her yer kitap doluydu. Bütün meşhurlar orada. Sonra bir adam geldi ve boynuma sarıldı. 'Münir, nereden buldun bunu çok güzel' dedi. Yanağımdan öptü ve sen Hayta İsmail'sin dedi. Şaşırılmışım. O adam Ertem Eğilmez değil miymiş."

Ahmet Arıman, ana karakterler kadar öne çıkan "Hayta İsmail' i seri-

nin 5 filminde canlandırır ve yoluna müzisyenlik yaparak devam eder.

TUNCAY AKÇAY

Okul çıkışlarında filmin çekildiği Koşu-yolu'nda semt esnafına yardım eden, ayakkabı boyacılığı yapan 11 yaşındaki utangaç çocuktur Tuncay Ak-

ça, bir arkadaşının zoruyla film setine gider. "Ertem Eğilmez, argo sözlerle Adile Naşit'e bir sahneyi anlatıyor. Ben o anda bir kahkaha attım. Bir kare film harcamayan Ertem abi stop

"Ertem eğilmez, 'Ana karakterlere ceza verilen sahnede önlerinden geç ve gül' dedi."

dedi, ben de zınk diye durdum ama ağaçların arkasına geçip gülmeye devam ettim."

Daha sonra Ertem Eğilmez yanına çağırır. "Boya sandığımı önüne koydum ayakkabısını boyamaya başladım. 'Sen hep güler misin böyle, az önce niye güldün?' diye sordu. Benim normal gülüşüm bu efendim dedim." Eğilmez, ertesi gün çantalı ve önlüklü sete gelmesini ister.

"Ana karakterlere ceza verilen sahnede önlerinden geç ve gül" dedi. Bir gün sonra da itfaiye ile yağmur yağdırıldı elimde şemsiyeyle cezalı

öğrencilerin önünden geçip güldüm. Sonra da dublaj yaptırdı bana."

İlk Hababam'da "ufaklıktır" adı ama sonraki filmlerde sadece öğrencidir. Otuzun üzerinde filmde daha oynar ve yoluna Maltepe Belediyesi'nde çalışarak devam eder.

TAYFUN AKALIN

Tayfun Akalın, Ertem Eğilmez' in öğrencisinin arkadaşısıdır. "Bir akşam birlikte yemek yerken Ertem amca, yarın çekim var eşyalarını toplama

gel dedi. Çok otoriter birisi olduğu için itiraz edemedim."

"Kalem Şakir" karakterini canlandırdığı filmin çekimleri için otelcilik eğitimine bir yıl ara verir. İlk çekim sahnesi Münir Özkul'ladır.

"Repliği unutmadım ama heyecandan konuşamadım. Ertem Eğilmez de küfrü bastı tabii."

Şener Şen'e de dublörük yapar. "Atın Şener Şen'i kaçırma sahnesinde Şener Şen ben at binemem deyince ben bindim."

Hababam serisinin 5 filminde oynayan Tayfun Akalın yoluna iş adamı olarak devam eder.

FARUK ŞAVLI

Gazete ilanı üzerine başvuruda bulunan 2-3 bin kişi arasından seçilir ve Hababam Sınıfı'nın öğrencisi olur. İlk filmdeki rolü çalışkan

Hababam sınıfı öğrencileri (Hafize Ana), Adile Naşit ile okulun merdivenlerinde.

öğrencidir. “O sırada bir elektronik firmasına usta başı olarak yeni işbaşı yapmıştım. İş de parası da çok iyi. Vazgeçemedim. Hafta içi işte hafta sonu da sette çalışmaya başladım. Daha sonraki filmlerde ise gece vardiyasına kaldım, gündüzleri sette çalıştım.”

Para ve şöhret hesapta yoktur ama film gösterime girdiğinde doğup büyüdüğü mahallesi Fatih’ te dolaşmadığı günlerde anlar ki şöhret olmuştur. Serinin beş filminde de rol alır. Yeşilçam’da seks furyası rüzgarları eserken çok sayıda teklif alır ama kabul etmez ve yoluna Milli Hakem Komitesi’nde Saha Gözlemcisi olarak devam eder.

DİNÇAY ÇETİNDAMAR

1976 yılında bir ajansta televizyon-reklam oyuculuğu bölümünü bitirdiği günlerde Hababam Sınıfı filmi için oyuncu arandığını duyar, başvurur ve

Yönetmen: Ertem Eğilmez

seçilir. “Hababam Sınıfı Uyanıyor ile seriye dahil oldum. Karakterler oturmuştu. İsimsiz de olsa sınıfın bir öğrencisiydim. Ertem Eğilmez insanı

öyle bir motive ediyordu ki. Filmdeki ana tema arkadaşlığı ve dürüstlüğü önce sette sağladığı için filme çok rahat yansıtı.”

Hababam sonrası askere gidişiyse sine- ma defterini kapatır ve yoluna kadın kuaförü olarak devam eder.

CAFER DERE

1973 yılında fotoroman kralı seçilince aldığı davet üzerine Hababam Sınıfına dahil olur.

“Yakışıklı lakabıyla serinin 3 filminde oynadım. Hepimiz amatördük

ama bu hissettirilmedi hiçbir zaman. Bir film 38 yıldır izleniyorsa ve kahramanları el üstünde taşınyorsa bu başarı Ertem Eğilmez'indir.”

Filmin hemen her tekrarını izlemeye çalışır ve anlar ki; ne sonraki yıllarda uğraştığı siyaset ne de kariyeri olan işadamlığı o yıllardaki gibi mutlu etmemiştir onu.

MEHMET ÇATAY

Filmin çekildiği Adile Sultan Kasrı'na 500 metre uzakta oturan Mehmet Çatay, film setini merak eder.

“Benim gibi meraktan gelenler çoktu ama bakıp gidiyorlardı, ben kalıyordum. Bir gün Ertem Eğil-

Bir gün Ertem Eğilmez, 'Sen de gel' dedi. Rolüm, ana karakterlerin neden sigara içiyorsun deyip tokatladıkları çocuktur.

mez, 'Sen de gel' dedi. Rolüm, ana karakterlerin neden sigara içiyorsun deyip tokatladıkları çocuktur. 6-7 kez prova yapıldı. Yüzümün kızarıklığını hâlâ hissederim.”

Hababam Sınıfı afişlerinden biri

Serinin ilk 3 filminde oynar. “Film çekilirken, hatta bir kaç yıl ne olduğunu anlamadık. Ta ki çocuklar izlemeye başladı... İçindeki espriler 40 yıl değil 100 yılı kapsayacak mesajlar veriyordu. Ertem Eğilmez birine ağır küfürler ederken diğerlerinin doğal olarak gülmesini amaçlıyordu aslında. Dünya görüşleri örtüşmeyen insanların da güldüğü gerçeği var.”

Mehmet Çatay yoluna gazetecilik yaparak devam etti. Bir spor kulübünün dergisinde yayın yönetmeni.

Hababam filmlerinden geriye sayısız anı da kaldı elbette. Anıların ortak ismi ise yönetmen Ertem Eğilmez. Tüm Yeşilçam bilir, diyerek geçiştirdikleri ise Ertem Eğilmez'in ne kadar argo konuştuğu gerçeği. Anıların çoğu onunla ama anlatılamaz cinsinden...•

semaerdogan@butundunya.com.tr

OCAK AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Satranç Çözümleri

PROBLEM: Umut Sayman 2 #

1.Fd1 Kxc5 2.c4+# (1...Kb3
2.cxb3+#, 1...Kxa3 2.Vc4+#,
1...Kxc2 2.Fxc2+#)

OYUN SONU: Lolli, 1763

Beyaz Kazanır 1.g6! h6
(1...hxg6 2.hxg6 Şf8 3.Şd6 +-)
2.Şd5 Şf6 3.Şe4 Şg5 4.Şe5 Şxh5
5.Şe6 Şg4 6.f6 gxf6 7.g7 1-0

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(a) Krater
- 2-(b) II. Abdülhamit
- 3-(d) Tutankhamon
- 4-(a) Küp
- 5-(b) Bakır
- 6-(a) Tevarüd
- 7-(c) Onkoloji
- 8-(d) Agra
- 9-(c) Sivas
- 10-(b) Yaprak
- 11-(d) Mavi
- 12-(a) Trambolin
- 13-(d) Yıldırım Bayezid
- 14-(b) Hacı Bektaş Veli
- 15-(a) Isparta
- 16-(a) 1917
- 17-(b) Platon
- 18-(d) Sincap

- 1-(b) Acayip
- 2-(c) Ayinle ilgili
- 3-(d) Aykırılık
- 4-(b) Biçimleme
- 5-(a) Burgaç
- 6-(c) Çevirge
- 7-(a) Düğümçük
- 8-(d) Geçerlilik
- 9-(b) İlk çağ
- 10-(c) İlke söz
- 11-(c) Kesiyap
- 12-(d) Mevcut durum
- 13-(a) Oran
- 14-(b) Ödeme
- 15-(a) Şekli olmayan

Kare Bulmaca

1	N	E	J	A	T	U	Y	G	Ü	R		D	A	V	A
2	A	D	E	T	A		A	İ	K	İ	D	O		İ	M
3	F	A	L	A	K	A		R	A	F	İ	N	E	R	İ
4	İ		A	L		F	A	İ	L		K	A	T	A	R
5	Z	A	T	A	R		S	F	A	K	S	İ	L	A	
6	Ç		İ	R	A	D	A	T		S	İ	R	K	L	
7	A	Y	N		B	O	B		R	İ	Y	A		İ	
8	M	O		T	A	L	İ	M		L	O	B	İ	T	O
9	L		L	A	T	A		O	Z	O	N		S	İ	M
10	I	R	A	K		Y	U	L	A	F		T	A	B	U
11	B	A	R	O	N		N	E	R	O	N		B	A	R
12	E	S	A	R	E	T		K		N	E	F	E	R	
13	L	A		A	B	A	K	Ü	S		M	A	T	P	
14		T	İ	D	A	L		L	İ	M	A	N		B	İ
15	A		K	İ	T	İ	N		L	A		İ	Z	A	N
16	B	A	L		İ		E	Z	O	P					
17	O	D	İ	N		V		A		A					
18	R	A	M	A	Z	A	N		S						
19	D	K		R	E	H	A	V	E	T					
20	A		S	A	R	İ		E	T	İ					

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

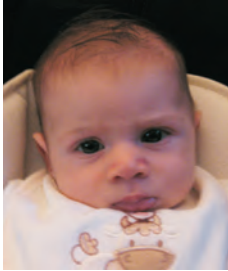
(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

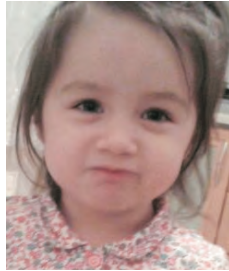
Lal Mina Uzunal, Trabzon

Efe Atasoy, İstanbul

Bedir Emir Çekmece, Hatay

Ezgi Nur Özkan, İstanbul

Aras Can, İstanbul

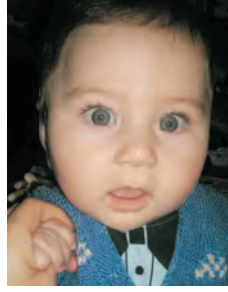
Yakup Özen, Melis Güldü ve Yiğit Eren Güney, İstanbul

Duru Er, Kocaeli

Nazlı Kıymaz, *Şile*

Eren Kıymaz, *Uşak*

Burak Kıymaz, *Uşak*

Umay Karamahmut, *Rize*

Uras Gürsoy, *İstanbul*

Demir Tosun, *İstanbul*

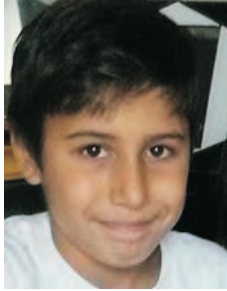
İpek Atay, *İstanbul*

Ata Atasoy, *İstanbul*

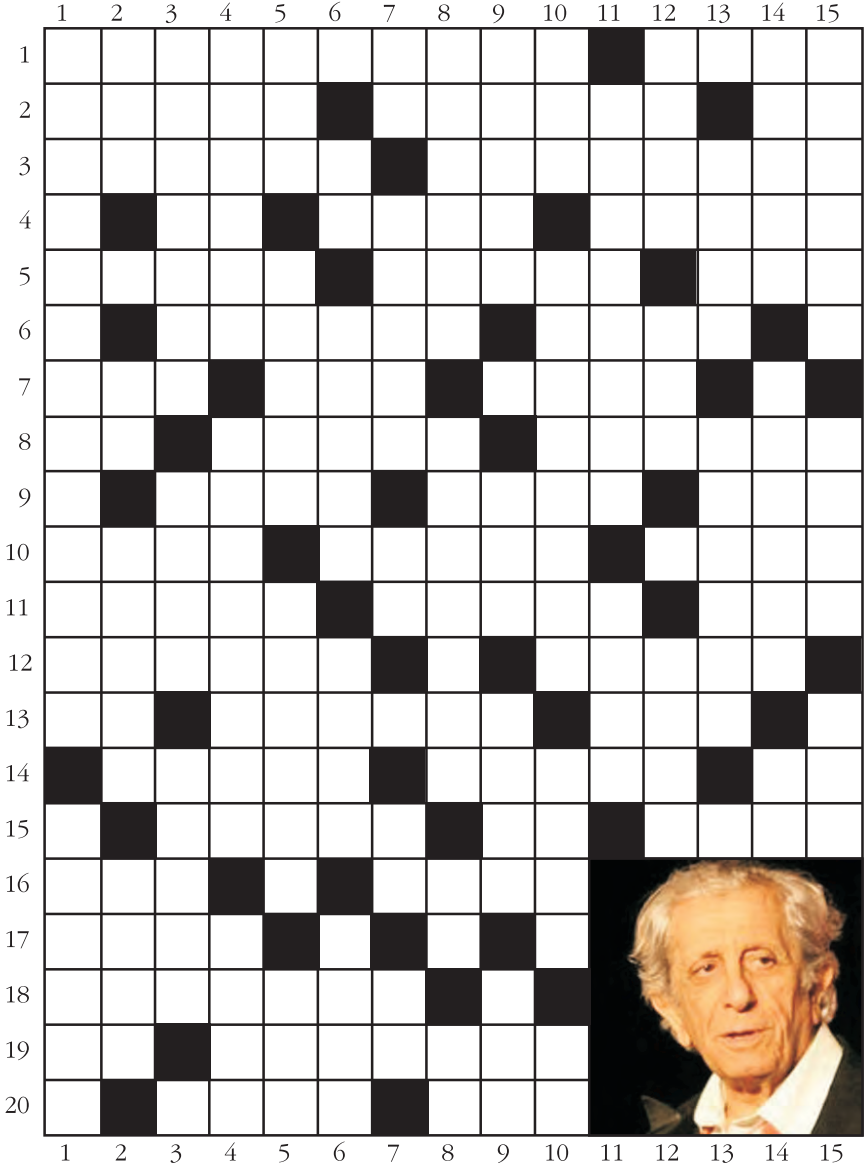
Eren Ersürmeli, *İstanbul*

Volkan Güldü, *Marmaris*

Efe ve Mina Güneş, *İstanbul*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-Fotografra görülen ve geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz tiyatro sanatçımız.- Franz Kafka'nın bir yapıtı. 2- Atın bir yürüyüş şekli.-Uzak-doğuya özgü bir savunma sporu.- İşaret. 3- Ömer Seyfettin'in bir yapıtı. Petrol türevlerinin artıldığı yer. 4- Bir renk.- Hukuki sonuç doğuran bir suç işleyen kişi.- Asya'da bir ülke. 5- Arap mutfağına özgü yaklaşık otuz çeşit kuruyemiş ve baharatın karışımıyla oluşan bir yiyecek.- Tunus'ta bir liman kenti.- Bir bağlaç. 6- Emirler, buyruklar.- Eğitilmiş hayvanların ve cambazların gösteri yaptıkları genellikle kapalı yer. 7- Eski dilde göz.- '... Dylan' (ABD'li ünlü müzisyen).- İki yüzlülük. 8- Molibdenin simgesi.- Öğretim, alıştırma.- Angola'da bir liman kenti. 9- Dar ve kalınca tahta.- Molekülünde üç atom bulunan oksijenden oluşan, ağır kokulu, gaz durumundaki basit element.- Gümüş. 10- Uzak.- Buğdaygillerden, en çok hayvan yemi olarak yetiştirilen otsu bitki.- Yasaklanarak korunan nesne.- 11- Avrupa'da bir soyluluk ünvanı.- Roma'yı yakması ile ünlü imparator.- Erzurum yöresine özgü bir halk oyunu. 12- Tutsaklık.- Rütbesiz asker. 13- Bir nota.- Sayı çubuğu.- Donuk renkli. 14- Med cezir ile ilgili.-Gemilerin barınmalarına, yük alıp boşaltmalarına, yolcu indirip bindirmelerine yarayan doğal veya yapay sığınak.-Bizmutun simgesi. 15- Eklem bacaklıların üzerini kaplayan örtü şeklindeki kabuk.- Lantanın simgesi.- Anlama yeteneği. 16- Tatlı bir besin.- Eski Yunan'da yaşamış ünlü fabl yazarı. 17- İskandinav mitolojisinde bir tanrı. 18- Müslümanların kutsal ayı. 19- Danimarka'nın plaka işareti.- Vücutta görülen gevşeklik, tembellik. 20- Hint kadınlarına özgü bir giysi.- Hiti.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1- 'Faruk .... ..' ('Çoban Çeşmesi', 'Zafer Türküsü' adlı yapıtları ile de tanıdığımız şairimiz.-Bir deniz teknesinin başka bir tekneye yanaşması. 2- Tavrı, Davranış.- Hayır anlamında bir sözcük.- Gözlem.- Adanılan şey. 3- Genellikle ambalaj için kullanılan ince, parlak bir madde.- Antalya'nın ünlü bir plajı.- Bir ülke ya da bölgenin ortalama hava durumunu belirleyen meteorolojik olayların tümü. 4- Bursa'nın bir semti.- Gana Cumhuriyeti'nde bir liman kenti.- Sarhoş bağırması. 5- Bayramlarda caddelere kurulan süslü kemer.- Afrika'da bir başkent.- Bitkisel.- Altın. 6- Bağışlama.- Bir yeri saran başka yerlerin bütünü.- İkinci derecede olan, ikincil.- '.... Öz' (merhum sinema sanatçımız). 7- Şaşma belirten bir ünlem.- Sınırlı.- Hububat tozu. – Bir soru sözü.- Sodyumun simgesi. 8- Birbirinin içine girip karışmış, girişik.- Element veya bileşikler oluşturulan ve onların özgül niteliklerini gösteren en küçük birim. Güney Afrika Cumhuriyeti-nin plaka imi.- Bir bağlaç. 9- Bilgiçlik taslayan.- Tavla gereci.- Maden veya tahılların depolandığı tesisler. -Bulunulan yerden daha yüksekte kalan düzlük . 10-Tekrar eden ritme göre daha karmaşık ezgisel figürler ve akor dizileri.- Değişik sayıda akortlu tahta veya metal çubukların gam sırasıyla dizilmesinden oluşan, iki değnekle vurularak çalınan bir çalgı.- Ucu halkalı civata.- Boru sesi. 11- Seslerin, sözlerin, vurguların, anlam ve heyecan duraklarını kurallarına uygun olarak söyleme biçimi.- Faiz, ürem. 12- '.... Summer'(ABD'li ünlü solist).- Tanrı.- Ölümlü. 13- Ahlakla ilgili.- Hedefi tutturma. 14- Virüse ait.- Prestij.- Baryumun simgesi. 15- Denizcilikte askeri bir rütbe.- Omurgayı oluşturan kemiklerden her biri.-İnce metal çubuk.

Satranç

Mustafa Yıldız

YENİ DÜNYA ŞAMPİYONU CARLSEN

Magnus Carlsen

Norveçli dahi çocuk büyüdü, 22 yaşında Dünya satranç şampiyonu oldu. Viswanathan Anand'la Hindistan'da yaptığı Dünya şampiyonluğu final maçını hiç oyun kaybetmeden 6,5-3,5 kazanan Magnus Carlsen satranç dünyasının yeni kralı oldu. Final maçından sonra eski ve yeni şampiyonlar birlikte basın karşısına çıktılar. Anand, kaybettiği 5. oyun sonrası oyun disiplininin koptuğunu ve büyük bir hayal kırıklığı yaşadığını anlatırken, Carlsen, Dünya'nın gelmiş geçmiş en iyi satranççılarından biri olarak kabul ettiği rakibine

karşı bütün oyunlarda öncelikle sağlam bir açılışın ardında güvenli bir konum elde ederek zafere ulaştığını söyledi. Çocukluk yaşlarından beri satranç başarıyla seven Carlsen, "Satrancın Mozart'ı" olarak ünleniyor.

Carlsen-Anand, 5. Oyun

Berabere biten dört oyundan sonra Dünya Şampiyonu, yandaki konumu nasıl kaybeder? Bu zor sorunun basit yanıtı biyolojik yorgunluk olabilir, yani yaş farkı. Beyaz ve siyah taşlar arasındaki şu farklar sıralanabilir: g5 karesindeki kale, rakip kampın arkasına sarkmış saldırgan hatta azgın bir kale. Diğer beyaz kale savunmada ama Carlsen onu tahtadan çıkarmayı kafasına koyduğu için birkaç hamle sonra hesap dışı olacak.

Siyah kalelerin ikisi de öyle çok etkili değil. Piyonlara göz atalım: Beyazların 3 piyon adacığın karşılık siyahların 4 piyon adacığı var ki bu da diğer zayıflık. Ama Dünya Şampiyonluğu finali için bu kadar değersiz sayılabilecek böyle bir fark, beraberliği bozacak bir etken olsun, asıl şaşırtıcı durum bu olsa gerek. Siyahın 39...a4? Hamlesinden sonra Carlsen şöyle kazandı: 40.Kxg5 Kxb3 41.Kxb3 Fxb3 42.Kxe5+ Şd6 Piyonu şah temposuyla alınca üstünlük görünmeye başlıyor. 43.Kh5 Kd1 Kaçıyor ve saldırıyor. 44.e5+ Alan açan bir tempo. 44...Şd5 45.Fh7 Kc1+ Siyahın işe yaramayan bir şah çekişi. 46.Şb2 Kg1 47. Fg8+ Şc6 48.Kh6+ Şd7 Siyah şah merkezden kovuluyor. 49.Fxb3 axb3 50.Şxb3 Kxg2 51.Kxh4 Şe6 52.a4 Şxe5 53.a5 Şd6 54.Kh7 Şd5 55.a5 c4+ 56.Şc3 Ka2 57.a7 Şc5 58.h4 Siyah şah ve kale iki kenarda birden savaşıyor. 1-0

HANGİ PİYONLA ALMALI?

Ali Bülent Özveren- Bülent Çıbık, 4.Jirayr Çakır Anı Turnuvası, 14.12.2013, İstanbul

1.f5? Beyaz, burada siyahı zugzwanga sokan 1.b4! hamlesiyle kazanıyor ama o çok bilinen sağdan atıp soldan geçen piyon hamlesini seçiyor. Siyah, f5 piyonunu e piyonu ile mi almalı g piyonu ile mi? Biri kaybettiriyor diğeri beraberlik?

exf5 3. gxf5 = (2.e5 fxg4 -+)

1...exf5?? 2.g5 fxg5 3.e5 f4 4.e6 f3 5.Şd3 +- (3...g4 4.e6 g3 5.e7 g2 6.e8V g1V 7.Ve2+ ve bir hamle sonra mat. Oyunda siyah, kaybeden yoldan gitti.

BİR PROBLEMCİ YETİŞİYOR

Problem, satrancın daha çok sanat yönünün görünen yüzüdür. Bir edebiyatsever öyküden ya da şiirden, bir dinleyici besteden, bir sergiyi gezen tablodan hangi hazzı alırsa bir satranççı da öyle haz duyar problem çözerken. Problem kurgulamak da satranç oynamaktan çok sanat yapmaktır. İki aydır problem köşemize adını yazdıran İzmirli satranç antrenörü Umud Sayman'ın kurguladığı yandaki problem, Bulgaristan'da yayımlanan ve bütün Dünya'da tanınan ChessStar.com sitesinde yayımlanmaya değer bulundu ve önümüzdeki yıl yapılacak Dünya Problem Yarışmasının Türkiye sorumluluğu Sayman'a verildi. Sayman'ı tebrik ediyorum, başarılarının devamını diliyorum.

PROBLEM

Umud Sayman

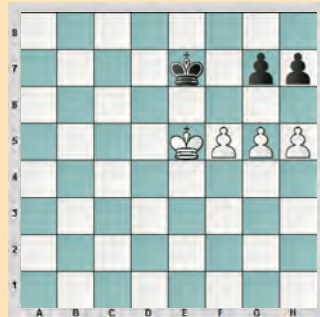

2 #

myildiz@butundunya.com.tr

OYUN SONU

Lolli, 1763

Beyaz Kazanır

Çözümler 151. sayfadadır.

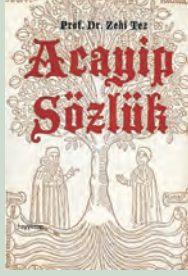

Bize Gönderilen Kitaplardan

Acayip Sözlük

Zeki Tez

Hayykitap

Bilim, kültür, sanat ve gündelik yaşamın tarihi ve bilinmeyenleri üzerine yayınladığı yirmiye aşkın yapıtla çevresine ışık tutan Zeki Tez bu kez ilginç bir sözlük çalışmasıyla okurlarının karşısında. Evrensel kültürün seçilmiş terimleri, deyişleri, kalıp sözleri... Bilimde, kültürde ve gündelik yaşamda ihtiyacınız olan sözcükler... Acayip Sözlük kendini 'dünya vatandaşı' olarak tanımlayanların başucu ve başvuru kitabı olmaya aday. Çünkü Yunancadan Latinceye, Arapçadan İbraniceye, Osmanlıcadan Farsçaya, Türkçeden İngilizceye, Fransızcadan İspanyolcaya, Almancadan İtalyancaya, Hintçeden Hititçeye, Asurcadan Ermeniceye, Rumcadan Rusçaya pek çok sözcük elinizin altında... Yaşamınızın her alanında işinize yarayacak bu 'çok dilli' sözlük ile geçmiş, bugün ve gelecek arasında sözcüklerden köprüler kuracaksınız. Hem tarihsel bilgi düzeyinizi artıracaksınız, hem de kültürel hafızanızı

güçlendirmiş olacaksınız. 'çok uluslu' masallarda kendinizi eksik hissetmeyecek; kültür, tarih ve bilim sohbetlerine 'Fransız' kalmayacaksınız! Sözlük, Yunan İbrani ve Arap alfabelerini, Latince, Sanskritçe, İbranice, Arapça sayılar ve ebce hesabındaki sayısal değerlerini, kimyasalların anlamları ve sembolleri, antik kent adları, evrensel kültürün birer parçası olan terim ve deyimlerin anlamlarını, mitolojik terimler anlamları, kökenleri ve başka dillerdeki karşılıkları, bitki ve ilaç terimleri... bildiğiniz sözlüklerde, hatta ansiklopedilerde bulamayacaklarınıza ulaşacağımız, her sayfası sizi diğerlerini de okumaya iten roman gibi sözlük.

Dünden Bugüne Lübnan Mutfağı

Andrée Maalouf
Karim Haïdar

Yapı Kredi
Yayınları

Naçizane Beyrut'tan ya da bir köyden çıkmış bazı yemekler dünya çapındaki sayısız sofralarda yer bulduysa da Lübnan mutfağının tatlardaki inceliği, esin kaynaklarındaki çeşitliliği yeterince yansıtmaz. Üstelik kimi zaman Lübnan mutfağına ilişkin budanmış, indirgeyici,

yoksullaştırıcı bir yaratılmasında rol oynar. Bu kitabın amacı, bazı tarifleri Kutsal Kitap ya da Mezopotamya çağlarına uzanan ama kendisi şaşırtıcı ölçüde canlı kalmış olan, hem de yarının büyük mutfak gelenekleri arasında yer alacak niteliği taşıyan çok sayıda eski bir mutfak geleneğinin enginliğini gözler önüne sermektedir. Lübnan yeme içme sanatında gerçekten bir çok Doğu etkisi buluşur: Mısır, Suriye, Ermeni, Türk, Yunan, Hint vb. Aynı zamanda bu alanda yine bir çok gelenek de birbirine karışır: Dağlar, kıyıları, vadiler ve ovalar ülkesinin gelenekleri. Her şehir, her bölge, hatta her küçük köy kendi özgürlüğünü, alışkanlarını, sırlarını besleyip büyütür. Lübnan ulusunu meydana getiren, sayısız dinsel topluluğun gelenekleri, bu topluluklardan her birinin kendine özgü törenleri, bayramları ve bunları kutlamak için yemekleri vardır...”(...)

Mukaddime

İBNI HALDUN

İbni Haldun

MUKADDİME
I

Onur Yayınları

ONUR

İlk sosyolog olarak tarihe geçen İbni Haldun'un ünlü yapıtı Mukaddime Usta çevirmen Sevim Belli çevirisiyle üç cilt eksiksiz olarak basıldı. İbni Haldun: “Tarih, milletler ve ırklar

arasında en yaygın disiplinlerden biridir. Sıradan halk onu bilmek isterdi. Krallar ve önderler yarışmasına onun ardından koşarlar, onu elde etmeye çalışırlar. Bilgisiz olan da bilgili olan kadar iyi anlayabilir. Gerçekten tarih görünüşte, siyasal olayların, hanedanların ve uzak geçmişin zarafetle sunulan, aktarma ve alıntılarla ortaya konulan durum ve koşullarının anlatısından başka bir şey değildir. Büyük halk kitlelerini oyalamaya ve insanlığa ilişkin işler hakkında fikir edinmemize olanak verir. Değişikliklerin etkisinin görülmesini sağlar, şu ya da bu hanedanın zamanı dolup da çağın gelinceye kadar öylesine geniş toprak yüzeyini nasıl ele geçirdiğini bize gösterir. Bununla birlikte içerden bakıldığında tarihin başka bir anlamı vardır. Tarih düşünmek, gerçeğe ulaşmaya çaba göstermek, olguların nedenlerini ve kökenlerini uzlukla açıklamak, olayların nedenini ve nasıldığını derinlemesine bilmek demektir. O halde tarih kökünü felsefeden alır, öyleyse onun bir kolu sayılması gerekir(...) Gerçekliğe ulaşmak için hiç de çaba gösterilmiyor. Eleştiri, çok kez kısa görüşlü uzağı görmüyor. Tarihsel araştırma yanlış ile hafifliği sıkı sıkıya birleştiriyor. Geleneğe körü körüne bağlılık oldum olası mevcut, doğuştan. Hiç bir şey bilmeyenlerin bilimsel araştırmalara karışması yaygın, ama insan için ahmaklık tarlasında otlamak sağlıksız bir şeydir.(...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: BAŞAK ARSLAN, ANKARA

Yeni Yılda İki Bütün Dünya Biri Sizin, Diğeri Bir Yakınınız İçin

Bütün Dünya yeni yılda okuyucuları için sevdiklerine bir armağan fırsatı sunuyor: Dergimize 1 yıllık abone olan her okuyucumuza bir yakınına armağan olarak gönderebileceği ikinci abonelik bedeli % 50 indirimli. Bu fırsattan yararlanmak ve Bütün Dünya'ya abone olmak şimdi çok kolay. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla abonelik işleminizi başlatabilir; yeni yılda Bütün Dünya dergilerinizi her ay kapınızdan alabilirsiniz.

Bütün Dünya Abone Servisi:

Tel: (0312) 215 51 27-28 Dahili: 313

Gsm: (0536) 634 35 97

E-posta: abone@butundunya.com.tr

**%50
İNDİRİM**

SELAHATTİN KARA

Sergisini İstanbul'daki yaşamının her döneminde kendisini etkilemiş olan kompozisyonlar üzerinden oluşturan Kara, kenti bütün jestleri ve duruşları ile resmedilmiş plan, perspektif ya da farklı açılardan kusursuzca aktarılmış mimari görünümle kurguluyor.

1958 yılında, Rize'nin Çayeli ilçesinde doğan sanatçı, resim dışında kendisini en çok heyecanlandığını söylediği İstanbul'un çeşitli görüntülerinin resimlerini yapmaktan büyük zevk duyduğunu söylüyor. 200'ün üzerinde karma sergiye katılan ve otuzun üzerinde kişisel sergi açan sanatçı, çalışmalarını 1984

yılından buyana İstanbul Ortaköy'deki atölyesinde sürdürüyor.

Sanatçı, olağanüstü güzellikte olduğunu savunduğu tarihi kent İstanbul'un sokakları, boğazı ve mimarisine hayran bir ressam olarak zamanının çoğunu bu kentin semtlerini incelemekle geçirdiğini söylüyor.

ISSN 1301-7608

9 771301 760320